

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

**HAYAT BİLGİSİ ÖĞRETİMİNDE DEĞERLERİN
KAZANDIRILMA DÜZEYLERİNİN ÖĞRETMEN
GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Ali MEYDAN

HAZIRLAYAN
Arzu BAHÇE

KONYA - 2010

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	Arzu BAHÇE		
	Numarası	075214021001		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İlköğretim / Sınıf Öğretmenliği		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	☒	Doktora
				☐
Tezin Adı	Hayat Bilgisi Öğretiminde Değerlerin Kazandırılma Düzeylerinin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi			

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin imzası
(İmza)

Arzu Bahçe

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Arzu BAHÇE
	Numarası	075214021001
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İlköğretim - Sınıf Öğretmenliği
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. Ali MEYDAN
Tezin Adı	"Hayat Bilgisi Öğretiminde Değerlerin Kazandırılma Düzeylerinin Öğretmen Görsellerine Göre Değerlendirilmesi"	

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan "Hayat Bilgisi Öğretiminde Değerlerin Kazandırılma Düzeylerinin Öğretmen Görsellerine Göre Değerlendirilmesi" başlıklı bu çalışma 22.11.2012 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Danışman ve Üyeler	İmza
Yrd. Doç. Dr. Ali MEYDAN	Danışman	
Prof. Dr. Ali Murat SÜNBÜL	Üye	
Yrd. Doç. Dr. Gölmişal Emiroğlu	Üye	

ÖNSÖZ

Eğitim kurumlarının en önemli amaçlarından biri, öğrencileri her şeyden önce yaşadığı topluma yararlı, iyi, sorumlu ve etkin birer vatandaş olarak yetiştirmektir. Öğrencilere iyi birer vatandaş olmak için gerekli temel bilgi, beceri ve değerleri kazandırmada ilköğretimde Hayat Bilgisi dersinin rolü oldukça önemlidir.

İlköğretim, pek çok ülkede eğitim sisteminin temel basamağını oluşturmaktadır. İlköğretim, sadece genel öğretimin ilk basamağı değil, yaşam boyu eğitimin de ilk basamağıdır. İlköğretim kademesinde bireyler, toplumun diğer üyeleriyle uyum içinde yaşamak ve yaşamlarını daha iyi bir biçimde sürdürmek için gerekli olan temel bilgi, beceri ve değerleri kazanırlar. Bu kazanımlar, bireyin hayata atılabilmesini, toplum için üretken ve verimli olabilmesini sağlamanın yanı sıra, sonraki yaşamı boyunca da etkin bir yere sahip olacaktır.

İlköğretimin birinci basamağında öğrencilere kazandırılması büyük önem taşıyan bu bilgi, beceri ve değerler, toplum yaşamında gözlenen hızlı değişmelere koşut olarak artmakta ve çeşitlilik göstermektedir. Ancak bunların ne derece gerçekleştirilebildiği, öğretim açısından ne düzeyde kazandırılabilirdiği ya da yetersiz kalan yönleri ile ilgili fazla araştırma yapılmadığı görülmektedir.

Hayat Bilgisi dersi ilköğretimin ilk üç sınıfında okutulan, çocuklara; iyi bir insan, iyi bir vatandaş olma, çevreye uyum sağlama gibi gerekli temel davranışları kazandırmayı hedefleyen ilk ders olarak tanımlanabilir.

Hayat Bilgisi dersi çocuğun bulunduğu topluma uyumunu sağlayan, yaşadığı toplumun tarihi, kültürel ve sosyal yapısını tanımasına yardımcı olan, toplumsal yaşamın gerektirdiği davranışları kazanmasını sağlayan bir derstir.

Toplumların değişen beklenti ve istekleri toplumun yapı taşı olan insanların yaşama tarzlarının ve anlayışlarının değişmesiyle şekillenir. Düşünebilen ve düşündükleriyle hareket edebilen varlık insan yaşadığı toplumu yönlendirdiği gibi, yaşadığı toplum tarafından da yönlendirilmektedir. Saygın ve değerli bireylerin varlığı her toplum için önemli olduğu kadar Türk Toplumunu için de önemlidir. Bu düşünce ile

2005 yılında yenilenen ilköğretim programında bireylerin kişisel gelişimlerine yardımcı olan değerlerin eğitimi geniş yer almaktadır.

Bu araştırma, Hayat Bilgisi öğretiminde değerlerin kazandırılma düzeylerinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi amacıyla hazırlanmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçların ve getirilen önerilerin alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın her aşamasında beni desteleyip, yönlendiren çok değerli danışmanım ve sayın hocam Yrd. Doç. Dr. Ali MEYDAN'a, verdikleri değerli bilgiler için hocalarım sayın Prof. Dr. Ali Murat SÜNBÜL'e, Yrd. Doç. Dr. Seyit EMİROĞLU'na, Yrd. Doç. Dr. Gülmisal EMİROĞLU'na veri toplama araçlarının uygulanmasında katkıda bulunan tüm öğretmen arkadaşlarıma, sevgi ve desteklerinden güç aldığım anneme ve babama, ağabeyime, eşime ve arkadaşlarıma sonsuz teşekkür ederim.

Arzu BAHÇE

KONYA, 2010

	T.C. SELÇUK ÜNİVERSİTESİ Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü		
Öğrencinin	Adı Soyadı	Arzu BAHÇE	Numarası: 075214021001
	Ana Bilim/Bilim Dalı	İlköğretim / Sınıf Öğretmenliği	
	Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. Ali MEYDAN	
Tezin Adı		Hayat Bilgisi Öğretiminde Değerlerin Kazandırılma Düzeylerinin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi	

ÖZET

Bu araştırma, Hayat Bilgisi öğretiminde değerlerin kazandırılma düzeylerinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi amacıyla genel tarama modelinde hazırlanan betimsel bir çalışmadır. Bu araştırmanın çalışma grubunu 2009–2010 eğitim öğretim yılında Yozgat ili Sarıkaya ilçesinde farklı okullarda görev yapan sınıf öğretmenleri oluşturmuştur. Örneklem olarak amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Ölçütümüz ise sınıf öğretmenlerinin en az 1 (bir) öğretim yılı boyunca Hayat Bilgisi dersini okutmuş olmalarıdır. Araştırmanın verileri öğretmenlerle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Öğretmen görüşme formu iki bölümden oluşmuştur. Birinci bölüm kişisel bilgilerin elde edilmesi amacıyla hazırlanmıştır. İkinci bölüm ise; Hayat Bilgisi öğretiminde değerlerin kazandırılma düzeyleri hakkında öğretmen görüşlerini belirlemeye yönelik olmuştur.

Araştırmanın bulgularına dayalı sonuçlara göre; Öğretmenler Hayat Bilgisi Programında yer alan değerleri kazandırmak için en çok drama ve örnek olay yöntemini tercih ettiklerini ve Hayat Bilgisi kılavuz kitabındaki etkinlikleri yeterli gördükleri belirtmişlerdir. Hayat Bilgisi programında kazandırılmak istenen doğruluk dürüstlük adil olma ve bağımsızlık gibi değerlerin kalıcı olması için ise en çok tercih edilen etkinliklerin öğrenci merkezli etkinlikler olduğu görülmüştür. Öğretmenler öğrencilere toplumsallık, sabır, misafirperverlik ve yardımseverlik gibi değerleri kazandırmada büyük bir oranda çevrenin öneminin büyük olduğunu ve aile-okul-çevre işbirliğinin önemli olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir. Öğretmenler özsaygı, özgüven, hoşgörü,

duyarlılık ve yeniliğe açıklık gibi değerleri kazandırmak için ailenin desteğini önemli görmektedirler. Ayrıca öğretmenler, öğrencilere kazandırılmaya çalışılan sevgi, barış, vatanseverlik ve kültürel değerleri koruma ve geliştirme gibi değerlerin toplumun değişim ve gelişiminden olumsuz etkilendiğini belirtmişlerdir. Bilimsellik, çalışkanlık, sorumluluk gibi değerleri kazandırmak amacıyla ise öğretmenler daha çok sınıf içi etkinliklere yer vermektedirler. Temizlik ve sağlıklı olmaya önem verme gibi değerleri kazandırmak için en çok tercih ettikleri yöntemler de; bilişim teknolojilerinden faydalanma ve model olmadır. Öğretmenlerin Hayat Bilgisi programı haricinde (ifade ve beceri derslerinde ve ders dışı etkinliklerde) değerler öğretimi konusunda en çok resim yapma, gezi, bilişim teknolojilerinden faydalanma, sanatsal etkinlikler yapma, drama, müzik aleti çalma ve oyun oynatmayı tercih ettikleri görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Hayat Bilgisi, Değer, Değerler Eğitimi, Öğretmenler, Öğretmen Görüşleri, Değerlerin Kazandırılması

	T.C. SELÇUK ÜNİVERSİTESİ Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü		
Of Student	Name Surname	Arzu BAHÇE	Number: 075214021001
	Department	Primary Education / Primary Education	
	Advisor	Assist. Prof. Dr. Ali MEYDAN	
Title of Thesis		In science of Life Teaching Evaluation of Make Gaining values Level According to Teacher's Views	

SUMMARY

This study which was applied to make evaluation of make gaining values level according to teacher's views in science of life teaching is descriptive study in general scanning model. The classroom teachers who employ in different schools in Sarıkaya District of Yozgat Province in 2009–2010 Education & Teaching Year composed the work group of this study. Criteria Sampling Method from sampling methods has been used as sample. Our criteria is classroom teachers' teaching Science of Life Course at least for 1 (one) education and teaching year. The data of study has been gathered through semi-structured negotiations with the teachers. The teacher Interrogation Form composes two sections. The first section has been prepared to avail personal details. The second section has been prepared to determine views of teachers about make gaining values at Life of Science Course teaching.

According to results based to findings of study; The teachers stated that they mostly prefer drama and sample event method to make gaining values in Life of Science Course program and also stated that they find sufficient the activities in Life of Science Course Book. It was seen that the facilities that wanted to be gained to the students at Life of Science Course are being trust, just, freedom and the post preferred facilities are student centered activities for being permanent those values. The teachers stated that the environment has big importance to make gain sociality, patience, hospitality, helpfulness values to the students and so family-school-environment cooperation was

very important in this point. The teachers consider that the support of family is very important to make gain students values as self-regard, self-confidence, tolerance, sensitiveness and open to innovation. Also, the teachers stated that the values as love, peace, patriotism and keeping and developing cultural values that they try to make gain to the students are affected negatively from change and development of society. The teachers mostly give place intra class activities to make gain values as being scientific, assiduity, and responsibility to the students. Mostly availed method at gaining values about cleaning and being healthy is availing informatics technologies and their being model. It has been seen that the teachers prefer mostly painting, tours, utilizing from informatics technologies, utilizing from art facilities, applying drama, playing musical instruments and make playing game at teaching values, out of Science of Life Program (at expression and ability courses and out of course facilities).

Key Words: Science of Life, Value, Education of Values, Teachers, Teachers 'Perceptions, Gaining Values

İÇİNDEKİLER

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ	I
BİLİMSEL ETİK SAYFASI.....	i
YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU	ii
ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET	v
SUMMARY	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
TABLolar LİSTESİ	xiii

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem.....	1
1.2. Alt Problemler	3
1.3. Araştırmanın Amacı	4
1.4. Araştırmanın Önemi	4
1.5. Araştırmanın Sayıltıları	5
1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	6
1.7. Tanımlar	6

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Kuramsal Açıklamalar.....	9
2.1.1. İlköğretimin Eğitim Sistemi İçindeki Yeri ve Önemi.....	9
2.1.2. İlköğretimde Hayat Bilgisi Dersinin Yeri ve Önemi	12

2.1.3. Değer Kavramı ve Özellikleri.....	14
2.1.3.1. Değerlerin özellikleri	16
2.1.4. Değerle İlgili Diğer Kavramlar.....	17
2.1.4.1. Etik.....	18
2.1.4.2. Ahlaki Değer.....	18
2.1.4.3. Ahlaki Yargı	19
2.1.4.4. Ahlak	19
2.1.4.4.1.Ahlak ve Etik Kavramlarının Karşılaştırılması	20
2.1.4.5. İnanç	21
2.1.4.6. Tutum.....	22
2.1.4.7. Norm.....	23
2.1.4.8. İhtiyaç	24
2.1.5. Değerlerin Algı ve Davranışa Etkisi.....	25
2.1.6. Değerlerin İşlevleri	25
2.1.7. Değerlerin Sınıflandırılması	26
2.1.8. Türk Milli Eğitiminde Değerler.....	26
2.1.8.1. Türkiye’de Eğitim Programları ve Değerler Eğitimi.....	26
2.1.9. Değerlerin Öğretim Süreci.....	2
2.1.9.1. Değerlerin Öğretimi.....	2
2.1.9.2. Değer Öğretiminin Gerekliliği ve Öğretimi Etkileyen Faktörler	4
2.1.9.3. Değerler Ne Zaman Öğretilebilir?	6
2.1.9.4. Değer Öğretimi Yaklaşımları	7
2.1.10. Okulda, Çevrede ve Ailede Değerler Eğitimi	12
2.1.10.1. Okul-Değer İlişkisi	12
2.1.10.2. Çevre- Değer İlişkisi.....	13
2.1.10.3. Ailede Değer Eğitimi.....	14
2.2. İlgili Araştırmalar	16

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli.....	31
3.2. Çalışma Grubu.....	31
3.3. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Kişisel Özellikleri	32
3.4. Veri toplama aracı	34
3.5. Verilerin Analizi	35

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUMLAR

1. Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumları	36
2. Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorumları	39
3. Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorumları	43
4. Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorumları	47
5. Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorumları	49
6. Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorumları	53
7. Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorumları	55
8. Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorumları	59

BÖLÜM V

TARTIŞMA

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar.....	69
6.1.1. Hayat Bilgisi Programında Yer Alan Değerleri Kazandırmak İçin Düzenlenen Etkinliklere İlişkin Sonuçlar.....	69

6.1.2. Hayat Bilgisi Programında Kazandırılmak İstenen Doğruluk Dürüstlük Adil Olma ve Bağımsızlık Gibi Değerlerin Kalıcı Olması İçin Düzenlenen Uygulamalara İlişkin Sonuçlar	69
6.1.3. Öğrencilere Toplumsallık, Sabır, Misafirperverlik ve Yardımseverlik Gibi Değerleri Kazandırmada Çevrenin Ne Gibi Etkisinin Olduğuna İlişkin Sonuçlar	70
6.1.4. Özsaygı, Özgüven, Hoşgörü, Duyarlılık ve Yeniliğe Açıklık Gibi Değerlerin Kazandırılması Konusunda Okul-Aile İşbirliği Nasıl Olması Gerektiğine İlişkin Sonuçlar	70
6.1.5. Öğrencilere Kazandırılmaya Çalışılan Sevgi, Barış, Vatanseverlik ve Kültürel Değerleri Koruma ve Geliştirme Gibi Değerlerin Toplumun Değişim ve Gelişiminden Ne Kadar Etkilendiğine İlişkin Sonuçlar	71
6.1.6. Öğretmenlerin Öğrencilere Bilimsellik, Çalışkanlık, Dayanışma ve Sorumluluk Gibi Değerleri Kazandırmak İçin Düzenledikleri Etkinliklere İlişkin Sonuçlar	71
6.1.7. Öğretmenlerin Öğrencilere Temizlik ve Sağlıklı Olmaya Önem Verme Gibi Değerleri Kazandırmak İçin Düzenledikleri Etkinliklere İlişkin Sonuçlar .	72
6.1.8. Öğretmenlerin Değerler Öğretimi Konusunda Hayat Bilgisi Programı Haricinde (İfade ve Beceri Derslerinde ve Ders Dışı Etkinliklerde) Yapabilecekleri Etkinliklere İlişkin Sonuçlar	72
6.2. Öneriler	73
6.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler	73
6.2.2. Araştırmacılara Yönelik Öneriler	74
KAYNAKÇA	75
EKLER	82
ÖZGEÇMİŞ	87

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 3.3.1. Öğretmenlerin Cinsiyete Göre Dağılımları	32
Tablo 3.3.2. Öğretmenlerin Mesleki Kıdemlerine Göre Dağılımları	32
Tablo 3.3.3. Öğretmenlerin Mezun Oldukları Okul Türüne Göre Dağılımları	33
Tablo 3.3.4. Öğretmenlerin En son Mezuniyet Durumuna Göre Dağılımları.....	33
Tablo 3.3.5. Öğretmenlerin Yaşlara Göre Dağılımları	34
Tablo 4.1. Öğretmenlerin “Hayat Bilgisi programında yer alan değerleri kazandırmak için ne gibi etkinlikler düzenliyorsunuz ?” sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları	36
Tablo 4.2. Öğretmenlerin “Hayat Bilgisi Programında Kazandırılmak İstenen Doğruluk, Dürüstlük, Adil Olma ve Bağımsızlık Gibi Değerlerin Kalıcı Olması İçin Hangi Uygulamaları Yapıyorsunuz? Önerileriniz Nelerdir? “Sorusuna Verdikleri Yanıtlar ve Frekans Dağılımları	40
Tablo 4.3. Öğretmenlerin “Öğrencilere Toplumsallık, Sabır, Misafirperverlik ve Yardımseverlik Gibi Değerleri Kazandırmada Çevrenin Ne Gibi Etkisi Olduğunu Düşünüyorsunuz? “sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları	44
Tablo 4.4. Öğretmenlerin “Özsaygı Öz güven, Hoşgörü, Duyarlılık ve Yeniliğe Açıklık Gibi Değerlerin Kazandırılması Konusunda Okul-Aile İşbirliği Nasıl Olmalıdır? “sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları.....	47
Tablo 4.5. Öğretmenlerin “Öğrencilere Kazandırmaya Çalıştığınız Sevgi, Barış, Vatanseverlik ve Kültürel Değerleri Koruma ve Geliştirme Gibi Değerlerin Toplumun Değişim ve Gelişiminden Ne Kadar Etkilendiğini Düşünüyorsunuz?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar ve Frekans Dağılımları..	50
Tablo 4.6. Öğretmenlerin “Öğrencilere Bilimsellik, Çalışkanlık, Dayanışma ve Sorumluluk Gibi Değerleri Kazandırmak İçin Ne Gibi Etkinlikler Düzenliyorsunuz?” Sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları	53

Tablo 4.7. Öğretmenlerin “Öğrencilere Temizlik ve Sağlıklı Olmaya Önem Verme Gibi Değerleri Kazandırmak İçin Ne Gibi Etkinlikler Düzenliyorsunuz?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar ve Frekans Dağılımları	56
Tablo 4.8. Öğretmenlerin “Değerler Öğretimi Konusunda Hayat Bilgisi Programı Haricinde (İfade ve Beceri Derslerinde ve Ders Dışı Etkinliklerde) Yapılabilecek Etkinlikler Nelerdir?” Sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları	59

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem, amaç, önem, sayılılar, sınırlılıklar, alt problemler ve tanımlar bölümlerine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

1.1. Problem

Toplumların gelişim ve kalkınma düzeylerini belirleyen en önemli etken eğitimidir. Toplumlar, eğitim kurumları yoluyla, bireylerin gereksinim duydukları temel değer, bilgi ve becerileri öğrenebilmelerini ve yaşamlarını daha iyi bir biçimde sürdürebilmelerini sağlarlar. Eğitim, genel olarak bireylerin belirli amaçlara göre yetiştirilmesidir. Bu amaçların gerçekleştirilmesi için bireyler ilgi, istek ve yetenekleri bakımından milli eğitimin amaçları doğrultusunda olanaklı olduğu ölçüde yetiştirilirler. Bireylerin istenilen bir biçimde yetiştirilmesi ve topluma yararlı bireyler haline gelmesi, ilköğretimden başlayarak orta öğretim ve yüksek öğretimde aşamalı bir eğitimle olanaklıdır. Bu aşamalı eğitimin ilk ve en önemli basamağı ise ilköğretimdir. İlköğretim, bireye tüm yaşamı boyunca gerekli olan temel bilgi, beceri ve değerleri kazandırmayı amaçlar. Dinamik kültür değerlerinin içine doğan çocuklar zamanla, eğitim yolu ile bu değerlere süreklilik ve esneklik kazandırarak, çağın gereklerine uygun ve geleceğe dönük yeni değerler üretirler. Böylece eğitim, bireylere bilgi ve beceri kazandırmanın ötesinde, toplumun yaşamasını ve kalkınmasını devam ettirebilecek ölçüde ve nitelikte değer üretmek, var olan değerlerin dağılmasını önlemek, yeni ve eski değerleri bağdaştırmak sorumluluğu taşır. Bu değerler öğrencilerin davranışlarını ve dilek düzeylerini yine eğitim yoluyla etkiler. Bireylerde eğitim düzeyi, düşünce, duygu ve ahlaki tutumlar geliştikçe çocuklara ve gençlere verilen eğitim de düzey kazanır ve gelişir. İlköğretimin en temel işlevi bireylere toplumsal yaşamda gerekli olan temel bilgi, beceri ve değerleri kazandırmaktır (Aslan, 2007, 2).

Her toplumun sahip olmakla övündüğü bir takım manevi değerleri vardır. Bunlar üzerinde tartışılır, bunlar savunulur. İnsanı insandan, toplumları diğer

toplumlardan farklı kılan en önemli özelliklerden birisidir manevi değerler olarak tanımladığımız şeyler.

Hızlı bir değişimin ve dönüşümün yaşandığı günümüzde toplumlar, sosyal, siyasal, kültürel, ekonomik vb. yönlerden çeşitli gelişmelere tanıklık etmektedirler. Şüphesiz, bu değişimden ve dönüşümden en çok etkilenen alanların başında eğitim gelmektedir (Genç ve Eryaman, 2007, 1). Çağımızda hızla değişen yaşam biçimlerinin dayattığı yeni değerlerin fazla tartışılmasına vakit kalmadan, medya aracılığıyla, özellikle de yeni kuşaklara aktarıldığı ve onların belirsizlik ortamında bırakıldığı söylenebilir (Tezgel, 2006, 9). Değerler, kişiler arası etkileşimden, aileden ve diğer toplumsal etkilerden denenerek ve gözlemlenerek öğrenilir. Bu yüzden açık bir şekilde değerlerin metodolojik ve kasıtlı bir şekilde öğretilmesi gerekir. Bu gereklilik okullarda sınıf ortamında değer eğitiminin yapılmasını zorunlu kılmıştır. Ryna'a göre okul ve sınıf iyi ya da kötü atmosfer oluşturan bir topluluktur. Bu topluluğun anahtar kişisi ise öğretmendir (Yazıcı, 2007; Akt. Baydar, 2009).

Değer kavramı sosyal içerikli bir kavramdır. Eğitim-öğretim sürecinde bireysel öğretilerden farklı olarak toplumsal ve ulusal değerlerin belirlenip öğretmenler aracılığı ile öğrencilere kazandırılması gerekir. Son yıllarda ülkemizdeki değer değişimlerini göz önünde bulundurursak konunun ciddiyeti ve önemi daha belirgin bir duruma gelir. Bundan dolayıdır ki öğretmen kendi sahip olduğu ve doğru bulduğu değerleri değil, programların öngördüğü belli başlı değerleri aktarmalıdır. Öğretmenin, çalışmak için seçtiği konular, kullandığı metotlar, sınıfı organize etme tarzı, öğrencilere nasıl davrandığı, kendi değerlerini ve değer tercihlerini yansıtır. Eğitim sisteminin genel amaçları arasında yer bulan değerlerin öğrenciler tarafından kazanılıp kazanılmadığını test etmeye ihtiyaç vardır. Çünkü okullarda bilişsel davranışlara ulaşma düzeyleri devamlı kontrol edilirken, duyuşsal davranışlar devamlı bir şekilde kazandırılmamakta ve ölçülmemektedir. Öğrencilerin ilköğretim programları genel hedeflerinde belirtilen değerlere ulaşma düzeylerinin tespit edilmesi hem okullarımızın duyuşsal davranışlar kazandırmadaki başarısı hem de toplumsal değerler hakkında aydınlatıcı olacaktır (Akbaş, 2004). İşte bu noktada değer eğitiminin öneminin yanı sıra bu eğitimin verilmesi sürecinde öğrenciyi etkileyecek faktörler dikkate alınmalıdır. Aile yaşantısı, okul, öğretmen, çevre gibi etkenler öğrencilerin kazanımlarının oluşumunda kendini

gösterecektir. Bunların olumsuzluklarını en az düzeye indirmek için ise temel değerlerin belirlenmesi ve bunu etkileyecek faktörlerin incelenmesi gerekmektedir. Bu faktörlerden öğretmen etmenini ele alan Sarı (2005), öğretmen adaylarının değer tercihlerini incelemiş ve genel, estetik, dini, ekonomik, siyasi, sosyal ve bilimsel değerlerin cinsiyete göre farklı önceliklerde olduğunu belirlemiştir (Baydar, 2009, 10) Öğretmen, eğitim amaçları ile belirlenen birey davranışlarının oluşturulmasında çok önemli bir fonksiyona sahiptir. Eğitim amaçları ile belirlenen bu davranışlar, toplumun istediği insan tipinin özelliklerini de yansıtır. İstenen özellikteki insanı yetiştirme işi, öğretmenin önemli bir görevidir (Gözütok, 1991, 216).

Yok olmaya yüz tutmuş değerler sistemimizin öğrencilerimize kazandırılması hem su andaki toplumun hem de gelecekteki toplumsal sürecin bir kazanımı olarak karsımıza çıkmaktadır. Genel anlamda değerler yaşantımızı etkilemektedir. Değerin sosyal ve kültürel biçimleri bireyleri farklı şekilde etkilemektedir (Dilmaç, 2007, 1).

Öğretmen, eğitim amaçları ile belirlenen birey davranışlarının oluşturulmasında çok önemli bir fonksiyona sahiptir. Eğitim amaçları ile belirlenen bu davranışlar, toplumun istediği insan tipinin özelliklerini de yansıtır. İstenen özellikteki insanı yetiştirme işi, öğretmenin önemli bir görevidir (Gözütok, 1991, 216).

Öğrencilerin sadece diploma için değil, gerçek hayatta anlamlı olması için derslerin ve içeriklerinin hayat ile ilişkilendirilmesi gerekmektedir. Bunun için öğretmenin, öğrettiği konuların hayattaki izdüşümlerini öğrenciye göstermesi gerekir. Ders konuları, kitap sayfaları veya sınıfın duvarları arasında sıkışıp kalmamalı, öğrenilen bilgiler gerçek hayat ile ilişkilendirilerek öğrencinin öğrendiği şeylerin değerini görmesi sağlanmalıdır.

Problem Cümlesi

İlköğretim okullarında görev yapan sınıf öğretmenlerinin Hayat Bilgisi öğretiminde değerlerimizin kazandırılma düzeylerine ilişkin görüşleri nelerdir?

1.2. Alt Problemler

1. Öğretmenler Hayat bilgisi programında yer alan değerleri kazandırmak için ne gibi etkinlikler düzenlemektedirler?

2. Öğretmenler Hayat bilgisi programında öğrencilere kazandırılmak istenen doğruluk, dürüstlük, adil olma ve bağımsızlık gibi değerlerin kalıcı olması için hangi uygulamaları yapmaktadırlar?

3. Öğrencilere toplumsallık, sabır, misafirperverlik ve yardımseverlik gibi değerleri kazandırmada çevrenin ne gibi etkisi vardır?

4. Öz saygı, öz güven, hoşgörü, duyarlılık ve yeniliğe açıklık gibi değerlerin kazandırılması konusunda okul-aile işbirliği nasıl olmalıdır?

5. Öğrencilere kazandırılması gereken sevgi, barış, vatanseverlik ve kültürel değerleri koruma ve geliştirme gibi değerlerin toplumun değişim ve gelişiminden ne kadar etkilenmektedirler?

6. Öğrencilere bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma ve sorumluluk gibi değerleri kazandırmak için düzenlenmesi gereken etkinlikler nelerdir?

7. Öğrencilere temizlik, sağlıklı olmaya önem verme, aile birliğine önem verme gibi değerleri kazandırmak için düzenlenmesi gereken etkinlikler nelerdir?

8. Değerler öğretimi konusunda Hayat Bilgisi programı haricinde (ifade ve beceri derslerinde ve ders dışı etkinliklerde) yapılabilecek etkinlikler nelerdir?

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı; İlköğretim Hayat Bilgisi öğretiminde, değerlerin kazandırılma düzeylerinin, ilköğretim okullarında görev yapan sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre değerlendirilmesidir. Bu kapsamda sınıf öğretmenlerinin değerlerimizin öğretimi konusuna bakış açıları görüşme yöntemi ile incelenmiştir.

1.4. Araştırmanın Önemi

Değerlerin öğrenilmesi aşamasında Hayat Bilgisi programından ziyade öğretmenlere de düşen bazı görevler vardır. İlköğretim okullarında eğitimin sağlıklı olarak yürütülebilmesi belli başlı kurallara bağlıdır. Sınıflarda kaliteli, amacına uygun eğitim verilebilmesi de öğretmenin öğrenmeyi sağlayacak ortamı sağlaması ile mümkün olur. Bu süreçte değerlendirdiğimiz değerler insanların kişiliğinin oluşmasına da katkı

sağlamaktadır. Değer kaybı ise kişiliğin ve benliğin sarsılmasına buna bağlı olarak da benlik değerinin sarsılmasına neden olmaktadır.

Çağımızda bireylerin evrensel dünyada diğer insanlarla sağlıklı bir yaşam sürdürülebilmesi için değer algılarına sahip olmaları gerekir. Bu da bu değer yargılarının kazanılma sürecine bağlıdır.

Bir toplumun yaşamında, her şey değerlere göreli olarak algılanır ve diğerleriyle karşılaştırılır. Bireyler, içinde yaşadıkları grup, toplum ve kültür değerlerini genellikle benimseyerek, bunları muhakeme ve seçimlerinde birer ölçüt olarak kullanırlar. Böylece daha iyi, daha doğru, daha uygun, daha güzel, daha önemli ve daha adil gibi genel yargılara varma olanağını elde ederler (Dilmaç, 2007, 2).

Önemli olan insan onurunun dokunulmazlığı temeline dayanarak, güven, özgürlük, adalet, eşitlik, barış ve doğruluk gibi değerlerdir. Sağlam temel ilkeler ile donatılmış çocuklar, kritik durumlar karşısında nasıl davranacakları konusunda kararlı olmalarını sağlayan donanımına da sahip olurlar (Beil, 2003, 17).

Değerlerden yoksun ulus, ahlaksızlık, köksüzlük, boşluk, umutsuzluk ve inanılacak ve uğruna adanılacak şeylerin eksikliği gibi değişik biçimlerde ifade edilmiştir. Değerlerden yoksun oluş doğru olmalarından dolayı inanabileceğimiz ve uğruna kendimizi adayabileceğimiz, geçerli kılınabilen ve uygulanabilir bir insani değerler sisteminin olmayışıdır (Dilmaç, 2007, 4).

Bu araştırma ile ilköğretim okullarındaki sınıf öğretmenlerinin hayat bilgisi programlarında verilmek istenen değerlerimizin amacına ulaşip ulaşmadığının belirlenmesine yönelik görüşleri tespit edilerek, öğretmenlerin amaca ulaşmak için başka hangi uygulamalara yer verdikleri de belirlenmiş olacaktır. Bu araştırmadan elde edilecek sonuçların ilköğretim okullarında görev yapan sınıf öğretmenlerine ve öğretmen yetiştiren eğitim fakültelerine ışık tutabileceği düşünülmektedir.

1.5. Araştırmanın Sayıtları

Bu araştırma aşağıdaki sayıtlar doğrultusunda yürütülmüştür.

- Bu araştırma için seçilen çalışma grubundan elde edilecek verilerin evrene ışık tutacağı varsayılmıştır.
- Bu süreçte uygulanan görüşme formlarını öğretmenlerin doğru ve içten doldurdıkları kabul edilmiştir.

1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

- Araştırma Yozgat ili Sarıkaya ilçesi yansız olarak seçilen ilköğretim okullarında 1. kademe sınıf öğretmenlerinden yansız olarak seçilen çalışma grubu ile yapılarak sınırlandırılmıştır.
- Araştırma, ilköğretim okulunda görev yapan sınıf öğretmenlerinin araştırma aracına verdikleri cevaplarla sınırlıdır.
- Veri toplama aracı olarak görüşme ile sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

Hayat Bilgisi: “Doğal ve toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bir bağ kurma süreci ve bu sürecin sonunda elde edilen dirik bilgiler”(Sönmez, 1999, 10).

İlköğretim Hayat Bilgisi Programının Kabulü: M.E.B. Talim terbiye kurulunun 14.05.2009 tarih ve 70 sayılı kararı ile kabul edilmiştir. Bu programın kabulü ile 12.07.2004 tarih ve 116 sayılı Kararıyla kabul edilen İlköğretim Hayat Bilgisi (1, 2 ve 3. Sınıf) Dersi Öğretim Programı 18.05.2009 tarihinden itibaren uygulamadan kaldırılmıştır.

Yapılandırmacılık: Yapılandırmacılık, öğrenenin, bilgiyi bireysel ve sosyal olarak kendisinin oluşturduğunu kabul eder. Yapılandırmacı görüş, üretici öğrenme, keşfederek öğrenme ve duruma bağlı öğrenme gibi teorilerin bir araya gelmesiyle oluşan bir görüştür. Bu görüşler arasındaki ortak nokta, bireylerin bilgiyi aynen almaları yerine, kendi bilgilerini yeniden oluşturmalarıdır.

Tematik Yaklaşım: Hayat bilgisi dersi için özellikle benimsenen tematik öğretim yaklaşımının da bir gereği olarak bu öğrenme alanlarını aynı anda kuşatabilen

üç tema belirlenmiştir. Programda tema adları “Okul Heyecanım”, “Benim Eşsiz Yuvam” ve “Dün, Bugün, Yarın” olarak düzenlenmiştir.

Öğrenme alanları: Hayat Bilgisi Programında “birey”, “toplum”, “doğa” olmak üzere üç ana öğrenme alanı belirlenmiş, değişim de bütün bu öğrenme alanlarını kuşatan daha genel bir boyut olarak düşünülmüştür.

Hayat Bilgisi Dersinin Kavramları: Hayat Bilgisi dersinin temel amacı, öğrencilerin günlük yaşamda ihtiyaç duydukları ve kullanabilecekleri yaşam becerilerini kazanmalarına yardımcı olmaktır. Bunun yanı sıra çocukların ileride alacakları Fen Bilgisi ve Sosyal Bilgiler derslerine temel oluşturabilmeleri için bazı kavramlar da tanıtılacaktır. Böylece çocukların temel bilgi ve becerilerle donanmış, istenen kişisel niteliklere sahip birer yurttaş olarak yetişmeleri sağlanacaktır.

Kazanımlar: Hayat Bilgisi programında yer alan kazanımlar çocuğun günlük yaşamda karşılaşılabileceği durumlara göre düzenlenmiştir. Programda yer alan kazanımlar, öğrenciler tarafından gerçekleştirilecek etkinlikler aracılığıyla elde edilecektir. Öğrenme sürecinde öğrencilerimiz, etkinliklerle aktif kılınarak becerilere ulaştırılacaktır.

Beceri: Beceri, öğrencilerde öğrenme süreci içerisinde kazanılması, geliştirilmesi ve yaşama aktarılması tasarlanan kabiliyetlerdir. Şimdiye kadar bilgi edinimi, yaşam ve okulun temel amacı olarak görülmüştür. Günümüzde ise bilgiye bakış değişmiştir. Bilgi; olguları, kavramları, ilkeleri ve süreçleri ezberlemek olarak görülmemektedir. Bilgiyi kullanma, bilgiyi edinmekten daha fazla vurgulanmaktadır.

Değer: Değer, bir sosyal grup veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen ortak düşünce, amaç, temel ahlaki ilke ya da inançlardır.

Öğretmen: Bu araştırmada öğretmen, ilköğretim okullarında görev yapan ve branşı sınıf öğretmenliği olan öğretmenler olarak tanımlanmıştır.

Öğrenci: Bu araştırmada öğrenci, ilköğretim okulu öğrencileri olarak tanımlanmıştır.

Veli: Bu araştırmada veli, ilköğretim okulu öğrencilerinin anne ve babaları olarak tanımlanmıştır.

Ara disiplinler: Hayat Bilgisi Programının tüm öğretim aşamalarını ve disiplinleri kapsayacak biçimde "kesintisiz" olarak uygulanması önem taşımaktadır. Bu konuda eğitim sistemimizde yapılan en önemli çalışma “Ara disiplinler” başlığı altında yapılmıştır. Ara disiplinler, program hazırlama sürecinde göz önünde bulundurulan ana disiplinlere açık ve kapsayıcı biçimde örtüşen diğer disiplinlerdir. Atatürkçülük, afet eğitimi, sağlık kültürü vb.

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Kuramsal Açıklamalar

Bu kısımda, araştırmanın kuramsal çerçevesine, temel kavram ve terimlerin açıklanmasına yer verilmiş ayrıca konuyla ilgili daha önce yapılan araştırma sonuçları da özetlenerek değerlendirilmiştir.

2.1.1. İlköğretimin Eğitim Sistemi İçindeki Yeri ve Önemi

“İlköğretim pek çok ülkede eğitim sisteminin temel basamağını oluşturmaktadır. Dolayısıyla ilköğretim kurumlarını geliştirmek, tüm vatandaşları ilköğretim kurumlarında eğitmek devletin temel görevleri arasındadır” (Başaran, 1996, 75). İlköğretim basamağında bireyler, toplumun diğer üyeleriyle uyum içinde yaşamak ve yaşamlarını daha iyi bir biçimde sürdürmek için gerekli olan temel bilgi, beceri ve değerleri kazanırlar. Bu kazanımlar, bireyin yaşama atılabilmesini, toplum için üretken ve verimli olabilmelerini sağlamaktadır (Aslan, 2009, vi).

Bir ülkede ilköğretim kurumları şu işlevleri gerçekleştirmektedir (Özgüven, 2001, 63):

- Ulusal çerçevede sosyo-kültürel ve politik bütünleşmeyi sağlamak,
- Öğrencilere, vatandaşlık eğitimi vermek,
- Bireylerin bedensel, kişisel, sosyal yönleri ile tüm olarak gelişimlerini desteklemek,
- Bireyin iş ve çalışma yaşamına uyum sağlamasına yardımcı olacak beceriler kazandırmak,
- Ortaöğretim düzeyindeki genel ve mesleki programlarla yaşama hazırlayıcı bilgi ve beceriler kazandırmak,

- İş yaşamına gireceklere yaygın eğitim kurumlarını tanıtmak ve onlarla ilişkiler kurmak,

- Uluslar arası ilişkiler için bilimsel tutum ve değerler geliştirmek.

İlköğretim, ulusal olduğu kadar evrensel değerlerin de benimsenmesinin temel aracıdır. İlköğretim, yalnızca genel öğretimin ilk basamağı değil, yaşam boyu eğitimin de ilk basamağıdır. Bu dönem, çocukların beyin ve sinir sistemlerinin en etkin olduğu yaşlardır. Çocuklar ilk kez resmi bir öğretim kurumuna gelmekte ve meraklı, demokratik, laik, duyarlı ve hoşgörülü olma gibi özellikleri burada kazanmaktadırlar. Ayrıca, okuma-yazma, okuduğunu anlama, ana dili doğru kullanma, temel matematik işlemlerine dayalı problemleri çözme gibi becerilerle, toplum içinde uyulması gereken kurallar yine ilköğretim kurumlarında öğrenilmektedir.

İlköğretim düzeyindeki öğrencilerin henüz ailelerine bağımlılıkları sürdüğünden, okul içindeki eğitim ve öğretim etkinlikleri dışında öğrenci, ailesinin yerini doldurabilecek, ilgili bir ortama gereksinim duymaktadır. İlköğretim okulları bu açıdan da diğer öğretim kurumları arasında daha özel bir konuma sahiptir (Moore, 2000; Akt: Aslan, 2009).

İlköğretimi bitiren pek çok bireyin sonraki eğitim basamaklarına devam etmemesi, ilköğretimin en iyi biçimde değerlendirilmesini gerekli kılar. İlköğretim, toplumun temel kültürünü geliştirir ve yeniliklerin yurt çapında yayılmasını sağlar. Bireylerin ilköğretim basamağında kazandığı temel bilgi, beceri, görüş ve tutumlar sonraki yaşamları boyunca etkin bir yere sahip olacaktır. Ayrıca ilköğretimin önemi şu açılardan da vurgulanmaktadır (Yeşilyaprak, 2002, 36):

- Öğrencilerin hızla artan bilgi gereksinimlerinin ilköğretim tarafından karşılanmak zorunda olunması,

- İlköğretimin, çocuğun ahlaki, devinışsel, duyuşsal ve bilişsel davranışlarını bir bütün olarak geliştirmek için kapsamlı bir eğitim sağlaması,

- Çocuğun bedensel, duyuşsal ve bilişsel yönlerden bir bütün olarak yetiştirilmesi, ona nasıl öğreneceğinin öğretilmesi, bilgileri ezberleme yerine özümlemesinin daha uzun zaman alacağını; ancak kalıcı olacağını vurgulanması.

Türkiye’de Cumhuriyet döneminden itibaren, ilköğretime büyük bir önem verilmiştir. Bu nedenle, Cumhuriyet dönemi süresince, ilköğretim okullarının yayılmasına çalışılmış, yeni rejimin esaslarına uygun eğitim ve öğretim programları hazırlama yoluna gidilmiştir. Ülkemizde ilköğretimin daha nitelikli bireyler yetiştirebilmesi amacıyla, 18 Ağustos 1997 tarihinde 23084 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 4306 sayılı yasa ile “ilköğretim kurumları sekiz yıllık okullardan oluşur, bu okullarda kesintisiz eğitim yapılır ve bitirenlere ilköğretim diploması verilir” hükmü getirilerek ilköğretim kurumlarının programlarında bütünlüğe gidilmiştir. Bu yasa ile 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ile 1973 yılında uygulanması planlanan sekiz yıllık zorunlu eğitim, 1997–1998 öğretim yılından itibaren tüm ülkede uygulanmaya başlanmıştır. İlköğretim kurumlarının yapısını ve işleyişini değiştiren 4306 sayılı yasa da şu konulara yer verilmiştir (Gürkan ve Gökçe, 1999, 33):

- İlköğretim kurumlarının sekiz yıllık okullardan oluşması, bu okullarda kesintisiz eğitim yapılması ve bitirenlere ilköğretim diploması verilmesi,
- 222, 1739 ve 3308 sayılı yasalarda, birlikte ya da ayrı ayrı geçen “ilkokul” ile “ortaokul” ibarelerinin “ilköğretim okulu” olarak değiştirilmesi,
- İlköğretimin altı, yedi ve sekizinci sınıf öğrenimini ortaöğretim kurumları bünyesinde yapmakta olan öğrenciler ile çıraklık eğitim merkezlerindeki öğrencilerin eğitimlerini bu kurumlarda tamamlaması ve 1997–1998 ders yılı başından itibaren bu sınıflara hiçbir biçimde öğrenci alınmaması,
- Kimi derslerin öğrenimini yabancı dille yapan okulların hazırlık sınıflarında başarılı olan öğrenciler ile 1997–1998 öğretim yılında okumaya hak kazanan öğrencilerin zorunlu eğitimlerini bu okullarda tamamlaması,
- Milli eğitim sisteminin, öğrencileri ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda her bakımdan yöneltmeyi gerçekleştirecek biçimde düzenlenmesi, bu amaçla ortaöğretim kurumlarına eğitim programlarının hedeflerine uygun düşecek biçimde hazırlık sınıflarının konulabilmesi,
- İlköğretimin son ders yılının ikinci yarısında öğrencilere, ortaöğretimde devam edilebilecek okul ve programların hangi mesleklerin yolunun açabileceği ve bu

mesleklerin kendilerine sağlayacağı yaşam standardı ve iş hayatı konusunda tanıtıcı bilgiler vermek, meslek seçiminde doğru karar vermelerine yardımcı olmak üzere rehberlik servislerince gerekli çalışmaların yapılması,

- İlköğretim okulunu bitirenlerin, bir mesleğe hazırlık amacıyla çıraklık dönemine kadar iş yerlerinde aday çırak olarak eğitilebilmesi, çırak olabilmek için on dört yaşını doldurması ve en az ilköğretim okulu mezunu olması,

- Sekiz yıllık kesintisiz ilköğretim giderlerinde kullanılmak üzere 01.09.1997-31.12.2000 tarihleri arasında kimi işlemler ve kâğıtlardan eğitime katkı payı alınması.

Nitelik ve nicelik açısından yaşanan bazı sorunlara rağmen sekiz yıllık zorunlu ilköğretim uygulaması, daha çağdaş bir eğitim sisteminin oluşturulması ve toplumun geliştirilmesi yönünde atılmış önemli adımlardan biridir. Ortaya çıkan sorunlara bilimsel araştırmalara dayalı olarak, sistemli ve planlı biçimde çözüm aranmasıyla, ilköğretim kurumları daha nitelikli ve etkili hale getirilebilecektir (Gürkan ve Gökçe, 1999).

2.1.2. İlköğretimde Hayat Bilgisi Dersinin Yeri ve Önemi

Hayat Bilgisi doğal ve toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bir bağ kurma süreci ve bu sürecin sonunda elde edilen dirik bilgiler olarak tanımlanabilir. Hayat Bilgisi, doğal ve toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bir bağ kurma süreci ve bu sürecin sonunda elde edilen dirik bilgiler olarak da ifade edilmektedir. Bu dönemde çocuklar için genelde tek tek olgu ve olaylar yoktur. Öğrenci bu dersle somut alandan aşamalı bir şekilde gelişen soyut alana doğru, bilgi, duygu ve eylem olarak açılım gücü kazanmakta; böylece kendisini, çevresini ve yaşamı keşfetmeyi öğrenmektedir (Sönmez, 1999, 10). İlköğretimin bu döneminde çocuklar yaşadıkları ortamlardaki olgu ve olayları bir bütün olarak algırlar. Hayat Bilgisi dersi toplu öğretim yaklaşımlarına dayalı olarak oluşturulmuş, çocukları hayata hazırlamayı amaçlayan, yaşam boyu öğrenecekleri bilgilere temel olan, doğal, toplumsal, sanatsal, düşünsel ve değerlerden oluşan bir derstir.

Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana, Hayat Bilgisi dersleriyle öğrencilerin yaşadıkları doğayı tanıması ve toplumla bütünleşmesi, yaşadığı çevreye etkin uyumu,

fiziksel ve ruhsal açıdan sağlıklı, zihinsel açıdan güçlü olmalarının sağlanması amaçlanmış, ulusuna bağlı ancak insani evrensel değerlerle bütünleşmiş, ulusal ve evrensel değerlerle donanmış olarak yetiştirilmeleri planlanmıştır (Sabancı ve Şahin, 2005; Akt: Narin, 2007). 1927 ilköğretim programının toplu öğretim anlayışına dayalı olarak Hayat Bilgisi dersi ile çocuğun, aile ve okuldan başlayarak, yakın çevresini tanıması ve bu çevredeki nesne, kişi ve olaylarla iyi ve etkili bir uyum içinde bulunması, kendi becerilerini de bunlarla bağlantılı olarak geliştirmesi amaçlanmaktadır. 1927'den beri Hayat Bilgisi dersinin öğrencilerin kendilerini geliştirmelerinde önemli bir rolü üstlendiği görülmektedir. Hayat Bilgisi dersi vasıtasıyla, öğrencileri demokratik bir toplumun vatandaşları olarak hazırlama ve onların her türlü problemle ilgili olarak rasyonel kararlar almalarına yardımcı olma amaçlanmaktadır. Bu çerçevede Hayat Bilgisi dersi ile, öğrencilerin belli değerler sistemi geliştirmesi ve toplumdaki sosyal yaşama katılması için temeller atılmaktadır (Belet, 1999, 5-10).

İlköğretimin demokratik davranışlar kazandırma yönünden amaçlarının gerçekleştirilmeye başlandığı Hayat Bilgisi dersinde, çocuklar okul ve sınıf kurallarından başlamak üzere, toplumda yaşamının kurallarını, insanların birbirlerine saygılı, hoşgörülü, dürüst davranışları gerektiğini, sınıfta yapılan seçimler sayesinde de demokrasiyi ve eşitliği tanırlar. Aile içinde ve toplumda insanlarla yardımlaşmayı, evde ve okulda işbirliğini, dayanışmayı, başkalarının haklarına saygı göstermeyi yine Hayat Bilgisi dersi aracılığıyla öğrenirler. Gerçek yaşamın model alındığı Hayat Bilgisi dersi ile çocuklar yaşamda karşılaşılabilecekleri sorunlara karşı çözüm yolları üretmeyi, etkinliklerde verilen örnek olaylardan sonuçlar çıkarmayı ve toplumda uygar bir biçimde yaşamının kurallarını öğrenirler. Bireylerin iyi bir vatandaş olarak yetiştirilmesinde, çevrelerine uyum sağlayabilmesinde Hayat Bilgisi dersinin rolü büyüktür.

İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda öğrencilerin bilgileri kendi yaşantıları ve deneyimleri ile yine kendileri tarafından yapılandırılmaları hedef alınmakta ve belirlenen kazanımların çeşitli disiplinler yoluyla öğrencide davranış haline dönüşmesi beklenmektedir. Aynı zamanda tek bir disiplin yerine disiplinler arası yapıyı yansıtan öğrenme alanları üzerine kurulu olduğundan, dünyadaki eğilimlere

uygun olduğu ve öğrencilerin olgu, olay ya da genellemeleri farklı açılardan değerlendirmelerine olanak verdiği söylenebilir (Narin, 2007, 26).

2.1.3. Değer Kavramı ve Özellikleri

Yaygın olarak kullanılmasına karşın, değer tanımı üzerinde ortak bir görüş birliği yoktur. Genellikle değerlerin, ihtiyaçlar, kişilik tipleri, güdüleyiciler, amaçlar, araçlar, tutumlar ve ilgiler olarak düşünöldüğü görülür. Değer konusu, toplumsal veya bireysel açıdan ele alınabildiği gibi kültürler açısından da ele alınabilir. Bu nedenle, değerin tüm bilim dallarında kabul edilen bir tanımına ulaşmak yerine bir takım değer tanımlarını vermek daha işlevsel olabilir (Bacanlı, 2002, 205).

Değerler, insanların davranışlarına ilişkin tercihlerinde, bu davranışlarını doğrulamada ve kendileri de dâhil tüm insanları ve olayları değerlendirmede kullandıkları kriterlerdir.

Değer, bireyin isteyen, gereksinim duyan, amaç belirleyen bir varlık olarak, nesne ile bağlantısında beliren bir şeydir (Akarsu, 1994; Akt. Çavdar, 2009).

Değer kavramı insan yaşamının her alanda tutum ve davranış olarak kendini göstermektedir. Değerler yaşam tarzının belirleyicisi niteliğindedirler.

Değer, özel eylemleri ve amaçları yargılamada temel bir standart sağlayan ve bir grubun üyelerinin güçlü duygusal bağlılıklarıyla oluşmuş soyut genelleştirilmiş davranış prensipleridir.

Bununla birlikte **değer**, kültürden bağımsız olarak düşünölemez. Kültür ise paylaşılan değerler, simgeler, ideolojiler, inançlar ve yaşantıların bütünüdür (Şişman 2004; Akbaba-Altun, 2001; Akt: Baydar, 2009).

Değerler toplumun izlediği ve benimsediği genel amaçlardır. Değerlerde öğrenilir ve insan hayatına yön verir. Değerlerin yaşanması insan özüne yaklaştırır. Böylece insan kendisini daha iyi tanır. Kendini tanıyabilen insan hayattaki mutluluğu yakalar ve kendini gerçekleştirir. Bütün değerler duygusal zekâmızı etkiler.

Değer, belirli bir davranış biçiminin ya da varlığın son durumunun kişisel veya sosyal olarak karşıt ya da ters bir davranış biçimine ya da varlığın son durumuna tercih

edilebilir olduğu güçlü bir inanç olarak düşünürsek değer, belirli bir davranışın tercih edilme nedeni olarak karşımıza çıkacaktır.

Değer kavramı, ideal olanı yansıtır ve bu haliyle olmuş olandan ayrılır (Bolay, 1996). Çünkü değerler, daha çok olanı değil, olması istenen ideal hedefleri temsil eder.

Değerler, belirli durumların ötesine geçen, seçim yapma ve kararların değerlendirilmesine rehberlik eden, bu nedenle bireyin yaşam biçiminin bir parçası ve kişiliğini şekillendiren önemli bir unsur olan nihai durumlar veya arzulanan davranışlara ilişkin temel istek ya da inançlar olarak tanımlanabilir.

Değerler, toplum ya da bireyler tarafından benimsenen bütünleştirici olgular ve toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşıladığına inanılan ölçütlerdir. Bu nedenle, sadece bilinci değil, duygu ve heyecanları da ilgilendirir. Ayrıca, değerler, bireylerin bilinçlerinde yer eden ve onların davranışlarını yönlendiren güdülerdir (Çavdar, 2009, 15). **Değer**, bireyin nasıl davranması gerektiğine ilişkin içselleştirilmiş bir inançtır.

Değerde, ihtiyaç ve ideallere dayalı olarak olgular ve nesnelere hakkında yargıda bulunulur. Bu yönüyle değerler, kabul edilebilir, tekrar edilebilir olmalıdır. Aksi takdirde, değerlerin yaygın ve devamlı olması zordur (Bolay, 1996).

Değer, bir sosyal grubun veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen; onların ortak duygu, düşünce, amaç ve menfaatini yansıtan genelleştirilmiş temel ahlaki ilke veya inançlara denir. Kısacası değer, belirli bir durumu bir diğerine tercih etme eğilimi olarak tanımlanmaktadır. Değerler, davranışlara kaynaklık eden ve onları yargılamaya yarayan anlayışlardır. Değerler ayrıca, bireylerin neyi önemli gördüklerini tanımlayarak istekleri, tercihleri, arzu edilen ve edilmeyen durumları gösterir. Bunun yanında değerler, taşıdıkları manaya göre kendi aralarında sınırlanırlar (Dilmaç, 2007, 12).

Değer kavramı, bazen yaşam biçimleri arasında tercihleri, insanın dünyadaki yeri ile ilgili temel sayılırları, herhangi bir ihtiyacın, tutumun ya da arzunun hedefi bazen de kültürel ve sosyal değer gibi oldukça farklı ve çeşitli şekillerde algılanmaktadır.

Değerler, belirli bir kültürel yaşantıyı paylaşan insanların ihtiyaç, istek, tutum ve davranışlarının uygun olup olmadığının belirlenmesinde kullanılacak ortak ölçütler olarak da düşünülmektedir.

Değerler, pek çok biçimde davranışa rehberlik eden standartlardır. İnsanların sosyal olaylara karşı belirli bir tavır almalarını sağlar.

Değer, insana özgü olanakları insanı insan yapan ve diğer canlılardan ayıran olanakları başka bir deyişle insana özgü bütün etkinlikleri insansal etkinlikler olarak amaçlarına uygun tarzda gerçekleştirebilecek duruma gelmelerine yardımcı olmaktır.

Değerler insanın tarih ve kültür varlığı olarak kendini gerçekleştirme bakımından olduğu kadar, kendisinin ne olduğunu bilmesi ve kendisini soruşturması bakımından da büyük önem taşır. Değerlerin hem eylem hem de bilme bakımından insan varoluşunun temeli olduğunu söylemek doğru olur. Bu süreçte insanlarda var olan değer yargılarına baktığımız zaman insandan insana, toplumdaki topluma çağdan çağa değişim göstermektedir. Değer bireysel değerlendirme edimlerinin bir ürünüdür (Büyükdüvenci, 2003; Akt: Çavdar, 2009).

“Yukarıda ifade ettiğimiz değerler tanımlarından yola çıkarsak değer, insanı insan yapan özelliklere sahip olan ve insanı diğer canlılardan ayıran temel özellikleri içinde barındıran inançlar bütünü olarak tanımlayabiliriz” (Çavdar, 2009, 16).

Bu süreçte değerlendirdiğimiz değerler insanların kişiliğinin oluşmasına da katkı sağlamaktadır. Değer kaybı kişiliğin ve benliğin sarsılmasına buna bağlı olarak da benlik değerinin sarsılmasına neden olmaktadır (Mehmedoğlu, 2003).

2.1.3.1. Değerlerin özellikleri

Değerlerin özellikleri şu şekilde vurgulanmaktadır.

1. Değerler toplum ya da bireyler tarafından benimsenen birleştirici olgulardır.
2. Toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşıladığına ve bireylerin iyiliği için olduğuna inanılan ölçütlerdir.
3. Sadece bilinç değil, duygu ve heyecanları da ilgilendiren yargılardır.

4. Değerler bireyin bilincince yer alan ve davranışı yönlendiren güdülerdir.

5. Değerlerin normlardan farkı normlardan daha genel ve soyut bir nitelik taşımasıdır. Değer normu da içerir (www.meb.gov.tr, 2010).

Değerlerin ne olduğunu anlayabilmek için son yıllarda değerler üzerine çalışmalar yapan Schwartz ve Bilsky'nin belirlediği değer özelliklerini bilmek gerekir

1. Değer inançtır. Ancak tümüyle nesnel duygulardan arınmış, fikir niteliği taşımazlar. Etkinlik kazandıklarında duygularla iç içe geçerler.

2. Değerler bireyin amaçlarıyla ve bu amaçlara ulaşmada etkili olan davranış biçimleriyle (hak bilirlilik, yardımseverlik) ilişkilidirler.

3. Değerler özgül eylem ve durumların üzerindedirler. Örneğin itaatkârlık değeri evde, işte, okulda ve tanımadığımız ilişkilerin tümünde geçerlidir.

4. Değerler davranışların, insanların ve olayların seçilmesini ya da değişimini yönlendiren standartlar olarak işlev görürler.

5. Değerler taşıdıkları öneme göre kendi aralarında sıralanırlar. Bu sıralama değer önceliklerini belirleyen bir sistem oluşturur.

6. Değerler değişime açık yapılardır. Zaman içinde etkileşim ve ortaya çıkan yeni ihtiyaçları karşılamak için değer önceliklerinde değişiklikler olabilir.

Değerlerin insan davranışlarını ve tutumlarını yönlendiren genel standartlar olduğu anlaşılmaktadır. Değer kendi içinde hiyerarşi oluşturur ve etkileşim sonucunda değişime uğrarlar (Baydar, 2009).

2.1.4. Değerle İlgili Diğer Kavramlar

Değer kavramını, kendisiyle yakın anlamda kullanılan ya da karıştırılan bazı kavramlardan ayırmakta yarar vardır. Değer kavramı; etik, inanç, tutum, norm ve ihtiyaç gibi kavramlarla ilişkili olmasına karşın, çeşitli özellikleriyle onlardan farklılık göstermektedir.

2.1.4.1. Etik

Etik; iyi ve kötü, doğru ve yanlış, adalet ve bunlarla ilgili diğer kavramların doğasını, kaynağını ve alanını araştıran felsefenin bir bölümü olarak tanımlanabilir. Etik ve ahlak kavramları birbiriyle yakından ilişkilidir. Çoğu zaman bu iki kavram, birbirinin yerine kullanılsa da ahlak, doğru ve yanlışın prensipleri olarak anlaşılırken; etik, ahlaki konuların bütünsel bir sistemini kapsayarak doğru ve yanlış davranışa odaklanır. Etik; iyi ve kötü, doğru ve yanlış davranışlara ilişkin standartlardır. Bir anlamda, kendine yapılmasını istemediğin bir şeyi başkalarına yapma anlayışıdır. Etik, insanların kurduğu bireysel ve toplumsal ilişkilerin temelini oluşturan değerleri, normları ve kuralları, doğru-yanlış ya da iyi-kötü gibi ahlaki açıdan araştıran bir felsefe disiplini. Basit bir anlatımla etik, doğru ve yanlışın ölçütleridir (Aydın, 2003).

2.1.4.2. Ahlaki Değer

Değer, arzu edilen, arzu edilebilen şey, olaylarla ilgili insan tutumu demektir. Biyolojik, ekonomik, estetik, ahlaki ve dini olmak üzere çeşitlere ayrılır. Genel olarak doğru, iyi ve güzel şeklinde üç değer, esas değerler olarak kabul edilir. Diğer taraftan değer, olgular ve nesnelere hakkında ihtiyaç ve ideallere göre verilen yargıyı ifade eder. Değerlerde inanç ön plandadır. Değerler, şekil olarak olumlu-olumsuz, görelî-mutlak ve öznel-nesnel olmak üzere değişik şekillerde de incelenmiştir (Aydın, 2003).

Ahlaki değer ise, nesnel bir şekilde tanımlanması zor olan bir kavramdır. “Ahlaki değer ne demektir?” sorusu ahlak felsefesinin en eski, en çözülmez problemidir. Ahlaki değerlerin nesnel bir temelini bulmak için, iyi ve kötü konusunda herkesin kabul edeceği esasları bulmak gerekmektedir (Aydın, 2003). Ahlaki değer, ahlaka ait, ahlakla ilgili, ahlak sınırları içinde kalan değer demektir. Ahlak bakımından negatif (kötü) ya da pozitif (iyi) olarak nitelendirilebilecek her şeye “ahlaki” denir. Ahlaka, yani iyi ve kötü kategorilerine yabancı olan şeye veya kişiye “ahlakdışı” adı verilir. Ahlakilik, kuralları davranışlarla belli olan iç düzendir (Aydın, 2003).

Ahlaki değerler, olumlu hedefler göstererek eylem imkânı verir. İnsanın kişilik sahibi olması ancak değerlerle mümkündür. Bunun nedeni değerlerin, insanın içinde kök salmış olmasıdır. Dünyada görülen ahlaki bunalım, insanın iç dünyasında mevcut olan değer yoksunluğu ve yoksunluğun görünür hale gelmesidir. Birey, toplum ve

insanlığın varlığı ve gelişmesi değerlere, özellikle ahlaki değerlere ve onların gerçekleşmesine bağlıdır. Bilgi, akılla elde edilir, değerler ruhla kavranır ve özümser. İnsan, hayatın anlamını ve yüceliğini, ancak, bu dünyada değerleri gerçekleştirmekle kavrayabilir (Aydın, 2003). Kant'a göre ahlaki değer, iyiliği, eğilim sonucu değil, ödev olarak yapmakta aranmalıdır. İnsan kendisi için önemli olan bir değeri yüceltmek için çalışır, bunu değer verdiği için yapar. Bir değer, bilinçte yaşar hale getirilince, o değer, söz ve eylemde de kendini gösterir. Değer belli bir toplum tarafından psikolojik, toplumsal ve estetik nedenlerle önemli olduğuna inanılan bir özelliktir. Takdir ise, değeri benimseme ve ona, duygusal bakımdan olumlu yönde tepkide bulunmadır.

İnsanları bir arada tutan yani toplum ve millet yapan etkenler, sahip oldukları değerlerdir. Değer takdir duygusu sayesinde insanlar, doğruyu yanlıştan, iyiyi kötüden ayırabilir, mutlu ve başarılı olmanın yollarını bulabilir (Aydın, 2003). Bireysel değerler, tutumlar, tercihler ve inançlar çerçevesinde; toplumsal değerler ise sosyal normlar çerçevesinde ele alınmaktadır. Değerler, bireyin tutumunun temel yapısını oluştururlar. Değerler, bireyin belirli hedefleri, çeşitli seçenekler içinden tercih etme yönünde, zorlayan kararlı güdülerdir. Bazı hallerde de değer kavramı bir ahlaki kavram olarak algılanmakta, bir grubun tüm bireylerinin kabul ettiği genel ahlaki inançlar olarak açıklanmaktadır. Değerler sadece eylemler için ölçü değil, insanların duygu ve düşüncülerinin kaynağı ve nedeni de olmaktadır. Değerlerin kazanılmasına ailede başlanır ve kazanılan değerler, zamanla alışkanlık ve kişiliğin bir parçası haline gelir (Aydın, 2003).

2.1.4.3. Ahlaki Yargı

İnsan davranışları ve insanlar arası ilişkilerin nasıl olması gerektiği konusunda ölçüler getiren, ahlâki ilkelere uymayan tutum, davranış ve eylemleri kötü; uyanları da iyi olarak niteleyen yargılardan her biri olarak tanımlanabilir (www.bilgininadresi.net).

2.1.4.4. Ahlak

Ahlak kelimesi değişik sözlüklerde incelendiğinde çok değişik anlamlarda kullanıldığı görülmektedir. *Ahlak nedir?* Sorusu beraberinde birçok soruyu getirmekte ve yapılacak tanımın, bu soruların cevaplarını da içermesi gerekmektedir. Bu soru, aynı zamanda eğitim, psikoloji, sosyoloji, felsefe, teoloji, politika gibi birçok disiplini

ilgilendiren çok boyutlu bir sorudur. Ahlak, iyi ve kötü davranışlar bütünüdür ve insanların uymakla sorumlu oldukları davranışlar ve kurallardır. Bu tanımdan hareket ederek iyi ve doğru olanın veya olmayanın ne olduğunu ve ne olmadığını sorgulamalıyız. İyi ve kötü davranışın ne olduğu hakkında kişiden kişiye göre değişen yargılar vardır. O halde ahlaka uygun olan nedir? Birey nasıl hareket ederse ahlaka uygun hareket etmiş olur? Ahlakla ilgili konular üzerinde genel bir anlaşmanın, iyi ve kötünün ne olduğu konusunda herkesin ortak olduğu bir temelin olmadığına işaret edilmiştir. Her insanda “doğru ya da yanlış”, “iyi ya da kötü”, “yapılması hoş karşılanabilen ya da hiçbir şekilde kabul edilemeyen” davranışların neler olduğuna ilişkin yargılar bulunmaktadır. Bu yargılar bireyin kendi davranış ve eylemlerini de belirleyen, neleri yapmaması gerektiği konusundaki, bireye özgü inançlar ve değerler sisteminden kaynaklanmaktadır (Ercan, 2001; Akt: Çavdar, 2009).

Ahlaki olarak yüksek düzeyde davranmak ileri bir ahlaki akıl yürütme evresini gerektirir. Eğer kişi ahlaki ilkelerini anlamaz ve onlara inanmazsa onları izleyemez. Öte yandan, kişi bu ilkeler doğrultusunda akıl yürütebilir, ancak bunlara uygun olarak yaşamayabilir.

Ahlak değerlerinin kazanılması bireyin ruhsal gelişmesi, kişiliğin oluşumu ve bilişsel gelişimiyle sıkı sıkıya ilişkilidir (Kulaksızoğlu ve Dilmaç, 2000). Bireysel ahlak salt davranışlarla sınırlandırılmamalı, ahlaki düşünme ve bilinç süreçlerini de içermelidir. Bu nedenle bir grubun ahlakı daha çok toplumsal ahlak olarak değerlendirilmelidir (Çavdar, 2009).

2.1.4.4.1. Ahlak ve Etik Kavramlarının Karşılaştırılması

Gerek günlük yaşamda gerekse yazılı bazı kaynaklarda ahlak ve etik kavramlarının birbirinin yerine kullanmasına karşın, ahlak ve etik kavramları arasında belirgin bazı farklılıkların olduğu üzerinde durulması gereken noktalardan biridir.

Akarsu (1994) ahlakı, belirli bir dönemde, belirli insan topluluklarınca benimsenmiş olan bireylerin birbirleriyle ilişkilerini düzenleyen töre ve davranış kuralları ve ilkeler toplamı olarak tanımlamakta, etiği ise ahlak bilimi olarak ele almaktadır. Etik kurallar, açık ve belirli bir alana ilişkin yazılı kuralları içermesi beklenir. Bu ilkeler kişilere göre değil, evrensel kabul gören kavramlara göre

geliştirilirler. Bu kapsamda birçok etik sorun, aynı zamanda ahlaki sorun olarak da kabul edilmektedir.

Açıklamalara göre, etik ve ahlak kavramları birbirleriyle özdeş kavramlar değildirler. Etik, insanların kurduğu bireysel ve toplumsal ilişkilerin temelini oluşturan değerleri, normları, kuralları, doğru yanlış ya da iyi kötü gibi ahlaksal açıdan araştıran bir felsefe disiplini (Hökelekli, 2006). Etik ahlak felsefesidir, ahlak ise etiğin araştırma konusudur. Ahlakla etik arasında genişlik darlık, kuram ve uygulama açılarından bir farklılık vardır. Ahlak bir disiplin olarak etiğin günlük yaşamına yansıyan kurallar demetidir. Ahlak, toplumda var olan ve davranış, tutum ve inançları yönlendiren bir değerler sistemidir. Ahlak günlük yaşam içinde bireylerin nasıl yaşamaları gerektiğini ince ayrıntılar içinde pratik açıdan düşünürken, etik daha soyut ve kuramsal bir bakış açısını gerektirir (Çavdar, 2009, 24).

2.1.4.5. İnanç

İnançlar, dünyanın nasıl işlediğine ilişkin olarak bir kültürün insanları tarafından paylaşılan ortak görüşlerdir. Bu ortak görüşler de geçmişin yorumlanmasına, bugünün açıklanmasına ve geleceğin kestirilmesine yardımcı eder. İnançlar, somut ya da soyut nesnelere ilişkin olabilir. İnançlar, kültürün en derin ve soyut yönünü oluşturmada ve diğer kültürel öğelere biçim vermektedir. İnançlar insanların ya da sosyal grupların içinde yer aldıkları çevreye karşı tutumlarını, tavırlarını belirler (Sağnak, 2004).

Çeşitli değer tanımlamalarında değer, bir davranışın tercih edilmesini sağlayan güçlü bir inanç olduğu belirtilmektedir. Değer, özünde bir inancı yansıtmaktadır. Bu inanç, belirli bir şeyin ya da nihai bir amacın arzu edilmesini sağlayabilir. Bu yüzden, değer, belirli bir inancın sonucu olarak ortaya çıktığı söylenebilir. Şişman'a (2002) göre, inançlar neyin ne olduğunu açıklarken, değerler de bir bakıma neyin ne olması gerektiğini açıklar. Diğer bir ifade ile değerler, neyin doğru ve neyin yanlış, neyin iyi ve neyin kötü olduğunu belirlemeye yarayan ölçütlerdir. Değerler, inançlara göre oluşmaktadır. İnançlar, kültürün en derin yönünü oluştururken, değerler inançlara göre kültürün daha somut yönünü temsil eder. İnançlar gibi değerler de daha çocukluk yaşlarından itibaren öğrenilen kültürel öğelerdir (Çavdar, 2009, 26).

2.1.4.6. Tutum

Tutum ve değer kavramları, bazen eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Ancak Sağnak (2004), değerlerin tutumlardan farklı yanlarını 7 noktada ortaya koymaktadır:

1. Değer tek bir inancı yansıtırken, tutum tümü belirli bir nesne ya da duruma odaklanmış çeşitli inançların bir örüntüsünü yansıtır. Örneğin, likert tipi bir ölçek hepsi aynı nesne ya da duruma ilişkin inançların temsili bir örneğinden oluşur. Ölçekteki maddeler toplandığında belirli bir nesne ya da duruma yönelik bireyin sahip olduğu olumlu ya da olumsuz tek bir göstergeyi belirtir.

2. Değer, nesnelerin ya da durumların ötesine geçerken, tutum bazı belirli nesne ya da durumlara odaklanır.

3. Değer bir standart belirtirken, tutum bir standart değildir. Çok sayıda tutum nesnesinin ya da durumunun olumlu veya olumsuz değerlendirmeleri, standart olarak işlev gören göreceli olarak az sayıda değere bağlı olabilir.

4. Bir birey istedik davranış biçimleri ve varlığın son durumuna ilişkin öğrenilmiş inançları kadar değere sahipken, belirli nesne ve durumlarla doğrudan ya da dolaylı olarak karşılaştığı kadar tutuma sahiptir. Bu nedenle, bir bireyin sahip olabileceği değerlerin sayısı onlarla ifade edilebilirken, tutumlarının sayısı binlerce olabilir.

5. Bireyin kişiliğinde ve bilişsel sistemde değerler, tutumlara nazaran daha merkezi bir yerde bulunur. Bu nedenle, değerler, davranışların olduğu gibi tutumların da belirleyicisidir.

6. Motivasyonla daha yakın bir bağlantısı olan değer, tutumdan daha dinamik bir kavramdır. Tutumların motivasyonla ilgili olduğu kabul edilse bile, belirli bir tutum bir değer kazanılmasında araç olarak görülür.

7. Değerlerin topluma uyum, benliğin korunması ve bireyin kendini gerçekleştirme gibi işlevleri varken, tutumun böyle işlevlerle ilgisi sadece çıkarımlara dayanır (Çavdar, 2009, 26).

2.1.4.7. Norm

Normlar, insanların nasıl davranmaları gerektiğini tanımlayan ve değerlere göre oluşan yazılı olmayan kurallar veya standartlar biçiminde ifade edilir. Bunlar, belirli bir durumla ilgili olarak insanların ne yapması ya da yapmaması, ne söylemesi ya da söylememesi, yani nasıl davranması gerektiğini gösteren kurallardır (Şişman, 2002).

Normlar, sistemin üyeleri için uygun davranış biçimlerine açıklık kazandırması bakımından değerlerle yakından ilişkilidir. Değer ile norm arasında belirli bir ilişki olmasına karşın, bu iki kavramın farklılık gösterdiği çeşitli noktalar vardır. Değerin normdan daha genel ve soyut bir nitelik taşıması, değer ile norm arasındaki temel farkı oluşturur. Başka bir anlatımla, değer normu da içerdiği söylenebilir. Değer temel bir ilkeyi, norm ise bu temel ilkenin özel durumlardaki uygulanışını belirleyen özel bir kuralı gösterir (Özgüven, 1999). Aslan (1992) ise değerlerin sosyal normlardan üç yolla farklılaştığını belirtmektedir. İlk olarak, değer bir davranış biçimini veya varlığın son durumunu işaret ederken, sosyal norm yalnızca bir davranış biçimini yansıtır. İkincisi, değer belirli durumları aşarken, sosyal norm belirli bir durumda belirli bir şekilde davranmak için gerekli reçete görevi görür. Üçüncüsü ise, değer daha kişisel ve içsel bir özelliğe sahipken, norm anlaşmaya dayalıdır ve bireyin dışında yer alır. Normun anlam kazanmasını ve bireyin davranışını etkilemesini sağlayan temel gücün, dayandığı değer ya da değerler olduğu söylenebilir. Başka bir anlatımla, değerler, normları biçimlendirir ve onların kabul görmesini sağlar. Belirli bir değer, pek çok spesifik norm için önemli bir referans noktası olabilir. Belirli bir norm ise, çeşitli değerlerin eş zamanlı uygulamasını yansıtabilir. Değerler, neyin arzu edilebilir olduğuna ilişkin standartlar olarak, normların kabul edilmesine ya da reddedilmesine kaynak teşkil eder. Normlar, toplumsal kültür içinde davranışı etkileyen, sosyal sistemi kurumsallaştıran ve güçlendiren öğelerdir (Çelik, 2000). Kültürün önemli bir ögesi olarak normlar, kaynağını değerlerden alır ve değerlere göre biçimlenmektedir. Bu anlamda, değerlere göre normlar, daha somut öğelerdir (Şişman, 2002). Değerlere göre daha somut olması bakımından normlar, gündelik yaşamda insanların her türlü eylem ve etkinliklerine yol gösterir, tercihlerini etkiler. Bununla birlikte, normlara göre daha soyut olan değerler, normların oluşmasını ve biçimlenmesini sağlar (Çavdar, 2009, 28).

2.1.4.8. İhtiyaç

İhtiyaçlar, değerlerden farklı olmasına karşın, bazen aynı anlamda kullanılmaktadır. Örneğin, Maslow, kendini gerçekleştirmeyi hem bir ihtiyaç hem de yüksek düzeyde bir değer olarak nitelendirmektedir.

Birey, bir şeyi yapmak isteyebilir, fakat aynı zamanda kendini bu şeyi yapmak zorunda da hissedebilir. Çünkü değer sadece ne yapılması gerektiğine değil, aynı zamanda ne yapmak istenildiğine ilişkin de bir inançtır. İhtiyaçlar, belirli bir davranışın temel nedenidir. Bu nedenle, davranış, bir ihtiyaç ya da güdünün doyurulması amacına yöneliktir. Değerlerin anlaşılması için öncelikle, değerlerin ihtiyaçlarla olan ilişkisi anlaşılması gerekir.

İnsanlar, gösterecekleri tepkileri kendileri seçerler. İnsanların tercihleri, seçimleri, hayatta neyin önemli olduğuna ilişkin inançlar olan değerlere dayanır. İnsanların fizyolojik, güvenlik, sevgi, ait olma, saygı, takdir ve kabul görme, başarı ve kendini gerçekleştirme gibi çeşitli ihtiyaçları vardır. Bütün bu ihtiyaçlar, canlı varlığını sürdürme, güvenlik, ait olma, saygı ve kişisel gelişim gibi değerlerde yansır ve bu değerleri biçimlendirir. Fizyolojik, güvenlik ve sosyal ihtiyaçlar gibi temel ihtiyaçlar karşılandıktan sonra, daha yüksek düzeyli ihtiyaçlar olan saygı ve kendini gerçekleştirme ihtiyaçlarına odaklanılır. İhtiyaçların karşılanmaya çalışılması, bireyi bir tercih ikilemiyle yüz yüze getirir. Bu ikilem, güvende kalmaya ya da gelişim ve ilerlemeye iten iki güç arasında yaşanır. Söz konusu ikilem, savunmada kalma karşısında bilme ve öğrenme ihtiyacı olarak da ifade edilebilir. Savunma ihtiyacı güvende kalmayı, bilme ve öğrenme ihtiyacı da gelişimi simgeler. İhtiyaçların karşılanması sırasında yaşanan bu ikilemin nasıl çözümleneceği, değerlere bağlıdır. Değerler, bireyin ihtiyaçlarını karşılamak için tercih ettiği yolları biçimlendirir. Birey farkında olsun ya da olmasın, her davranış en az bir ya da birkaç değer tarafından yönlendirilir.

Toplum içinde, bireylerin pek çok ihtiyaçları ve beklentileri vardır. Kültürel, sosyal ve kişisel deneyimin bir sonucu olarak içselleştirilen değerler, kendi içinde belirli sonuçlara sahip olan psikolojik yapılardır. Bu sonuçların temelinde, değerlerin standartlar olarak görülmesi vardır. Tutum, ideoloji, değerlendirme, bireyin kendine ve

başkalarına ilişkin yargı ve doğrulamaları, kişinin kendini başkalarıyla karşılaştırması ve başkalarını etkileyeme çalışması gibi sosyal davranış olarak tanımlanabilecek her türlü davranışın gerçek belirleyicisi olarak, değerler gösterilebilir. Kısacası, değerler, bir yandan tutumların diğer yandan da davranışların rehberi ve belirleyicisidir (Çavdar, 2009, 30).

2.1.5. Değerlerin Algı ve Davranışa Etkisi

Bir değer sistemi, pek çok biçimde işleve sahiptir. Dışsal uyarıcılar, değer yapısına uygun biçimlerde algılandığı için, değer sistemleri bireyin algı sürecini etkiler. Değerler, bireyin geçmiş davranışlarını doğrulayıcı nedenler üretebilmesi bakımından bir meşrulaştırma görevi üstlenir. Daha da önemlisi, değerler, bireyleri kendi değerlerine uygun davranmaya cesaretlendirmesi bakımından davranışı doğrudan etkiler. Bu hususta değerler, davranışı etkileyen güçlerden biridir. Davranışı başka şekillerde etkileyecek durumsal değişkenlerin (güdüler, sınırlılıklar) yokluğunda, değerlerin etkisi en yüksektir (Büyükdüvenci, 2003).

Psikolojik yapılar, davranışın özel ya da toplumsal olmasına bağlı olarak, değerlerin davranışı etkilemesini sağlar. Değerler, sosyal olarak kabul edilebilir davranış biçimlerini belirlediği için, sosyal yaptırımların (utanma, ceza, vb.) gücü, toplumsal davranışlarda, bireylerin baskın sosyal değerlere uymasına neden olur. Değerlere uymayan herhangi bir davranış, suçluluk, utanç ya da kişisel değersizleşme duygularına neden olabilir. Bu yüzden, bireyler, olumsuz içsel duygulardan kaçınmak için özelde değerlere dayalı davranışlarda bulunurlar. Bu özelliği ile değerler, davranışın altında yatan temel öncüller, davranışı başlatan ve yönlendiren etkenler olarak görülmektedir (Çavdar, 2009, 31)

2.1.6. Değerlerin İşlevleri

Değerler üzerine yapılan araştırmalarla değerlerin işlevleri şöyle belirtilmiştir:

1. Bireye amaç ve yön tarif eder.
2. Bireysel ve toplumsal faaliyetlerin esaslarını ve genel yönünü verir.
3. Bireylerin davranışlarını yargılamaya yardımcı olur.

4. Bireyin başkalarından ne beklemesi gerektiği ve kendisinden ne beklendiğini bilmesini sağlar.

5. Bireyin doğru ve yanlış, haklı ve haksız, hoş giden ve gitmeyen, ahlaki ve ahlaki olmayanı ayırt etmesini sağlar (Yazıcı, 2007, 489–522).

2.1.7. Değerlerin Sınıflandırılması

Değerlere ait bir diğer sınıflamayı Spranger (Akt.Güngör,2000) yapmıştır. Buna göre:

Bilimsel değer; gerçeği araştırmaya önem verir, bilgiye, muhakemeye ve eleştirel düşünmeye önem verir, *ekonomik değer;* finansal amaçları ve araçları kapsar, yararlı ve pratik olana önem verir, *estetik değer;* deneyimler, tercihler ve kabulleri kapsar. Simetri uyum ve forma önem verir. *Sosyal değer* ise toplumsal ve bireysel ilişkilerde yönelimler kapsar. *Politik değerler* güç, yetkinlik, liderlik vb değerleri kapsar. Her şeyin üstünde kişisel güç, etki ve şöhret vardır. Esas olarak kuvvetle ilgilidir. *Dini değer* de dünya, evren hakkında genel inançlara dair değerleri kapsar. Evreni bir bütün olarak kavrar ve kendisini onun bütünlüğüne bağlar (Akt. Baydar, 2009).

Ercan (2001) değerleri ulusal ve evrensel değerler olarak ikiye ayırmıştır.

Ulusal Değerler: Millet, devlet, vatan, ordu, cumhuriyet, kahramanlık, dil, gelenek, görenekler ile ulusal marş, bayrak ve ulusal bayramların oluşturduğu ulusal simgelerdir.

Evrensel Değer: Demokrasi, insan hakları ve özgürlükleri, bağımsızlık, uygarlık, barış, hoşgörü, saygı, sevgi, anlayış uzlaşma, bilim, eşitlik, çevre duyarlılığı ise evrensel değerlerdir.

2.1.8. Türk Milli Eğitiminde Değerler

2.1.8.1. Türkiye’de Eğitim Programları ve Değerler Eğitimi

Eğitimin amacı, okulun varlık nedeni, yetiştirilmesi istenen insan profilini belirlemek ve hazırlanan program doğrultusunda eğitimciler tarafından bu profile uygun

bireyler yetiştirmektir. Yeni bir eğitim ve okul vizyonunun çizilebilmesi için eğitimin amacı ve okulun varlık nedeni yanında, eğitim sisteminin ve okulların yapısı konusundaki inançların, değerlerin de ortaya konması gerekmektedir (Özden,1999, 54). Eğitim sistemi yapı ve işleyiş olarak bilgi toplumu, küreselleşme, insan hakları gibi yeni değerler doğrultusunda varlık gerekçesini sürdürebilecek yeni amaçlar belirlemek ve yeni yüzyılda işlevsel olmanın yollarını aramak zorundadır.

Değer kavramı bilimsel bilgi gibi değişikliğe uğramaya açık olmamalıdır. Değer kavramı geliştirilebilir ve aktifleştirilebilir olmalıdır. Eğitim programları hazırlanırken geleneksel ve yeni değerler göz önüne alınarak yeni oluşumlara destek olması açısından değerlendirilir. Bu programların temelinde insan etmeni yer aldığına göre atılacak her adımda onun sorgusu önemlidir. Her ülke kendi kültürel anlayışlarını dikkate alarak küresel alanda düzeni bozmayacak eğitim programları geliştirmektedir. Türkiye’de 1923 yılında Cumhuriyet’in ilan edilmesi ile pek çok alanda yenilikler yapıldığı gibi eğitim alanında da düzenleme ve yenilikler yapılmıştır. Değerlerle ilgili çalışmaların yansımaları ülkemizde özellikle altmışlı ve yetmişli yıllarda görülmeye başlanmıştır. Değer yaklaşımının duyuşsal eğitimde önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir (Bacanlı, 2002). Günümüze kadar birçok farklı programlar uygulanmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı’nın hazırladığı son ilköğretim programında da çeşitli alanlarda yenilik ve değişikliklere gidilmiştir. Şu anda 2004 - 2005 eğitim öğretim döneminde hayata geçirilen ilköğretim programı kullanılmaktadır. Bu programa göre belli bir tutum, davranış ve düşünceyi benimsemek ve uymak söz konusudur. Ayrıca programın yenilenmesini gerektiren maddeler arasında şunlar bulunmaktadır:

1. Ekonomiye ve demokrasiye duyarlı bir eğitim ihtiyacı,

2. Bireysel ve küresel değerlerin ulusal değerleri de dikkate alarak geliştirilmesi ihtiyacı (www.meb.gov.tr).

Ayrıca ilköğretim programının yenilenmesinde;

1. Milli kimlik merkeze alınarak, evrensel değerlerin benimsenmesinin sağlanması,

2. Öğrencilerimizin örf ve adetlerimiz çerçevesinde ruhsal, ahlaki, sosyal ve kültürel yönden gelişmesinin sağlanması,

3. Öğrencilerin, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren demokratik bireyler olarak yetişmeleri,

4. Toplumsal sorunlara karşı duyarlılığın ön plana çıkarılması anlayış ve ilkeleri esas alınmıştır (www.meb.gov.tr).

Temel değerlerin kazandırılması amacı, Türk Milli Eğitim Temel Kanunu ve ders programlarının amaçları incelendiğinde de açıkça görülür. Temel Kanunun başlangıcında milli eğitimin amaçları sayılırken ahlaki, manevi değerleri benimseyen, beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere sahip kişiler yetiştirmekten bahsedilmektedir (Ekşi, 2003). Türk Mili Eğitimi aşağıdaki değerleri öğrencilere kazandırmayı hedeflemektedir.

- Yurt sevgisi
- Yurda hizmet etmenin gerekliliğine inanma
- Bayrağa saygı
- Türk milletini yücelten Türk büyüklerine saygı duyma
- Türk milletini yücelten Türk büyüklerine değer verme
- Tarihi eserleri korumanın gerekliliğine inanma
- Tarihi eserleri sevme
- Türk milletinin ahlaki değerlerini benimseme
- Türk milletinin insani değerlerini sevme (misafirperverlik, imece v.b.).
- Toplum menfaatlerini üstün tutma
- Ailenin önemini benimseme
- Aile bireyleri arasında sevgi
- Aile bireyleri arasında hoşgörü olması gerektiğine inanma
- Ailede demokratik iş bölümüne inanma
- Ailenin zor şartlarına katlanması gerektiğine inanma
- Kendi isteklerini ailenin şartlarına uydurması gerektiğine inanma
- Geleneklere saygı
- Öğrenme merakına önem verme
- Bilginleri takdir etme
- Sanatçıları takdir etme
- Bilginlerin eserlerine değer verme
- Bilimin önemine inanma
- Bilimsel düşüncüyü üstün tutma
- Teknolojiye hayatında yer verme

- İnsanlığa hizmet etmiş bilginlere değer verme
- Araştırmacı olmayı tercih etme
- Resim yapmayı tercih etme
- Müzik yapmayı tercih etme
- Doğanın güzelliklerine hayatında yer verme
- Sağlık ve temizlik alışkanlığına hayatında yer verme
- Çevresindeki canlı varlıklara değer verme
- Çevresindeki cansız varlıklara değer verme
- Okuma alışkanlığına önem verme
- Evde, okulda, çevrede sorumluluklarını bilme
- Grup çoğunluğunun kararına değer verme
- Toplum hayatı adına iş ve meslek sahibi olmanın gerekliliğine önem verme
- Kanunlar karşısında eşit olduğuna inanma
- Tutumlu olmayı savurganlığa tercih etme
- Yurtta Sulh Cihanda Sulh ilkesine önem verme (Sezer, 2005).

Toplumsal temeller başlığı altında toplumun vazgeçilemez değerleri arasında alçakgönüllülük, ağırbaşlılık, anlayışlık, adillik, dürüstlük, girişkenlik, iyimserlik, sabır, sadakat, sadelik, sevecenlik, hoşgörü, tutumluluk, güven ve görev sorumluluğu bilinci yer almaktadır. Bunun yanı sıra hazırlanan yeni program milli, ahlaki ve manevi değerleri de belirlemiştir. Bunlar: Barışseverlik, fedakârlık, vatanseverlik, hayırseverlik, misafirperverlik, merhamet, haysiyetine ve özgürlüğüne düşkünlük, kahramanlık gibi değerlerdir. Belirlenen bu değerler ile sosyal duyarlılığın gelişmesi hedeflenmektedir (www.meb.gov.tr).

Buna bağlı olarak Kasım 2006'da düzenlenen 17. Milli Eğitim Şurasında "Eğitimle ilgili model arayışlarında, alışılmış neden-sonuç ilişkilerini ileri sürerek yapılan değerlendirmeler eğitim adına çözümler üretmeyi engellemektedir. Eğitimin niteliğiyle ve niceliğiyle ilgili sürdürülebilir iyileştirmeleri sağlamak istiyorsak basit neden sonuç ilişkilerinin dışına çıkmak zorundayız. Şûrada alınan kararları da bu şekilde değerlendirmemizde yarar vardır." kararı alınmıştır. Bunun yanı sıra alınan bir diğer karar da: "88- Eğitim politikalarının oluşturulması ve uygulanmasında kurumlar arası eş güdüm ve iş birliği sağlanmalı; bu yaklaşımda kısa vadeli politik ve ideolojik

tutumlar yerine, ulusal ve evrensel temel değerler dikkate alınmalıdır.” şeklindedir (www.meb.gov.tr).

Bu değerlerin öğretimi aşamasında dikkate alınacak nokta ise farklı değer öğretimi yaklaşımlarının olmasıdır. Farklı yaklaşımların gündeme gelmesi değer öğretiminde geleneksel telkin yönteminin etkisizleşmesini beraberinde getirmiştir. Değerlerin etkili bir şekilde içselleştirilmesini isteyen öğretmenler, değerlerin yaşandığı bir sınıf ortamı yaratmalı, öğrencilere model olmalı ve onların değerlerinin farkına varmasını ve açıklamasını sağlayacak etkinlikler hazırlamalıdır. İnsani değerler, eğitimi programı olarak çocukların doğruyu yanlıştan ayırt edebilmelerini, ahlaki değerlerini öğrenebilmelerini ve ileride iyi vatandaşlar olabilmelerini sağlayan bir araç sunmakla bazı değişiklikler yapmayı amaçlayan ve İngiltere’de June Outon tarafından geliştirilen bir programdır. Program Türkiye’de de uygulanmakta olup özel veya devlet okullarınca benimsenebilecek niteliktedir. Dünya genelinde ülkelerin hazırladıkları eğitim programlarında değerlerin öğretilmesi farklı yaklaşımlarla yapılmıştır. Bu yaklaşımların bir kısmı değerlerin doğrudan öğretimine, bir kısmı da akıl yürütme, sorgulama ve yansıtıcı düşünme süreçlerine ağırlık vererek değerlerin bir düşünme ve karar verme süreci olarak kazanımına yöneliktir (Doğanay, 2006).

2.1.9. Değerlerin Öğretim Süreci

2.1.9.1. Değerlerin Öğretimi

Değerler konusu kuramsal yönden olduğu kadar, hızla değişen dünya içinde yerini arayan toplumumuzu yakından ilgilendirmesi açısından önem taşımaktadır. Sosyoekonomik gelişmelerin kaçınılmaz sonucu (ve kimi zamanda aracı) olarak ortaya çıkan yeni toplumsal düzenlemelerin sağlıklı işleyebilmesi, bireylerin sahip oldukları değerlerin bu türden düzenlemelerle uyumlu olmasıyla yakından ilişkilidir. Bu uygunluk sorunu, toplumun iyi tanınmasını, dolayısıyla da değerlerin ayrıntılı bir biçimde incelenmesini gerekli kılmaktadır. Değer eğitimi dünyada sadece öğretim programları, programda verilen aktiviteler ile sınırlı kalmamış ve toplumun çocuklarını daha iyi yetiştirebilmeleri adına ailelere yönelik kitaplar, dergiler, tv programları ve internet siteleri ile geniş bir alana yayılmıştır. Dünya genelinde genellikle karakter eğitimi ve ahlak eğitimi başlığı altında değer eğitimi yapılmaktadır (Baydar, 2009, 53).

Belçika’da Etik dersi programında “değerlerin ortaya çıkarılması” hedeflenmektedir. Bu derslerde öğrencilere hiç bir düşünceyi empoze etmeksizin, değerlerin tartışma yöntemleri ile ortaya çıkarılması üzerinde durulmaktadır. “Ahlâkî ikilem” ilkesi çerçevesinde örnek olay ve drama yöntemleri ile öğrencilere ahlâkî doğruları buldurma da derste en çok kullanılan yollardandır (Aydın 1999, 101–147). Ülkemizde hazırlanan yeni eğitim programı da değerler kapsamında yukarıda verilen değerlerin birçoğunu kapsamakta ve bunun dışında ulusal ve kültürel değerlere ve bu değerlerin öğretimine yer vermektedir. Programda öncelikli değerler belirlenmiş ve bu değerlerin öğretiminde örnek olaylardan hareket edilmesi, değer açıklama, değer analizi ve ahlaki muhakeme gibi çağdaş yaklaşımların kullanılması gerektiği ifade edilmiştir (Akbaş, 2006, 290).

Psikolojinin gelişmesiyle birlikte ahlak, bir öğrenme ve gelişme konusu haline gelmiştir. Ahlak problemini inceleyen psikologların çoğu, bu gelişmenin her biri öncekileri içinde bulundurmakla beraber onlardan ayrılan ve daha üst bir düzey oluşturan aşamalar halinde ilerlediğini iddia etmişler ve çeşitli kuramlar ortaya koymuşlardır (Aydın, 2003).

Değerlerden arınmış ve tümüyle teknolojik olmaya çalışmak, yalnızca geleneksel ve alışagelmış olana tutunmak, eğitimi sadece fikirlerin aşılması gibi basit bir biçimde algılamak, işte tüm bunlar değerler karmaşasını ortaya çıkarmaktadır. Değerlerden arınmış bir eğitim sistemimizin tam anlamıyla görevini yerine getirdiğini söyleyemeyiz. Günümüzde eğitim sisteminde değerlerden ve ahlaki yargılardan yoksun olma yolunda bir eğitime gidiş görülmektedir. Bu durum o kadar ileriye gitmiştir ki, kişiliği geliştirmeye engel olma yolunda gelişen bir eğitim sistemi içinde yer alıyoruz (Dilmaç, 1999).

Günümüz teknolojik gelişmeleri bizim dünya görüşlerimizde ve inançlarımızda birtakım değişikliklere yol açmakla birlikte, inanç ve görüşlerimizin de teknolojik gelişme üzerinde büyük etkisi olduğu muhakkaktır. Teknolojik gelişmenin hızı, sosyal gelişmeden fazla olduğu zaman insani değerlerin tehlikede olduğu söylenir. Bu gelişim sürecinde önemli olan manevi değerlerimiz ile maddi değerlerimiz arasındaki karşılıklı ilişki ağı içinde olmasını sağlamaktır. Eğer bunu gerçekleştirecek olursak, hayatın asıl gayesi olan insani değerlere ulaşma süreci daha kolay olacak ve içinde bulunduğumuz

toplumda yaşam standartlarımızı daha sağlam zemin üzerine oturtmuş olacağız (Güngör, 1995).

Öğrencilerin ahlak ve değerler eğitiminde her türlü ortamlardan yeterince yararlanabilmesi için, onlara bazı olanakların sağlanması gerekir. Evde, okulda uygulanan yöntemlerin, kazandırılan davranışların ve zengin ortamların sağlanması ile öğrenciler her geçen gün daha da olgunlaşır. Bedensel, ruhsal ve zihinsel gelişimi pozitif anlamda destekleyen ortamlar ile öğrenciler kendileri ve çevreleri ile daha uyumlu ve başarılı beceriler sergiler. Modern donanımların katkıları ile zenginleşen ortamlarda ahlak ve değerler eğitiminin etkileri daha fazla olur. Resim ve şekillerin, projeksiyon, radyo, televizyon, internet v.b. araçların yardımıyla öğrenci merkezli rehberliği yapan eğitimcilerin olumlu sonuç almaları daha da kolaylaşmış olur. Tüm zengin donanımların yanında bu işi severek gönüllü çalışarak rehberlikte bulunmak esastır. Değerler eğitiminde gönüllülük esastır. Öğrencilerin kişisel gelişimlerini önemseyen, onları geleceğe asil ruhlu, kültürlü ve ahlaklı olarak yetiştirmede istekli ve gönüllü olan eğitim kurumları ve eğitimciler bu konuda sistemli çalışmak zorundadır. Öğrenci sağlık hizmetleri, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri, boş zamanları değerlendiren sosyal etkinlikler takvimi gibi çizelgeleri oluşturmak zorundadır. Bu birimlerin destekleri ile öğrencileri tanıma, bilgi verme, özel sorunları ile ilgilenme, istek ve ihtiyaçlarını belirlemede daha da etkili olunur. Tüm bu etkinliklerin yaşanmasında uygun ortamları, öğrenme dilimlerinin çok iyi planlanması gereklidir. Eğitim kurumlarında uygulanan yöntemler, konulan kurallar, hazırlanan ortamlar hangi nitelikler taşırsa tasisin tüm bu öğelerin öğrencilere sevdirmesi benimsetilmesi gerekir. Okulların çevre ve aile ile iş birliği yapması öğrencilerini önemseyip değer vermesi ile tüm ortamlar güzelleşir ve beraberinde huzur ve başarı görülür (Dilmaç, 2007).

2.1.9.2. Değer Öğretiminin Gerekliliği ve Öğretimi Etkileyen Faktörler

Çağımızda değer eğitimine yönelik kapsamlı çalışmalar yapılmaktadır. ABD’de vatandaşlık eğitiminin temel ilkeleri arasında yer alan değer eğitiminin amacı, öğrencilerin “amaçlı, gayretli ve olumlu” bireyler olarak yetiştirilmelerine yardımcı olmaktır (Kıncal, 2002, 180).

Toplumlarda aileler, öğretmenler ve diğer kişilik gelişimine önem verenler gençlerinin geleceklerini şekillendirmeye çalışır, en iyi değerlerle onları yetiştirmek isterler. Ama ne olmalı, nasıl olmalı konusunda herkes hem fikir değildir. Aileler çocuklara farklı görüşler sunarlar. Ayrıca çeşitli sosyal gruplarda çocuklara baskı uygulamaktadırlar. Din, politika amaçlı sosyal gruplar çocukların değerleri kabul etmelerinde ve değerlere inanmalarında etkilidirler. Karakter eğitiminin amacı ise yaşam kuralları, inanç, sorumluluk, saygı gibi değerleri içeren davranışlar ve kişisel kodlar oluşturmaktır. Özellikle çocukluk çağları boyunca kişisel değerler, dünya görüşleri gelişmekte ve değişmektedir. Diğer formal ve informal toplum yapılarının yanı sıra aile ve okul kişilerin dünya görüşünün, değerlerinin, davranışlarının şekillenmesine yardım eder. Demokratik toplumda çocukların demokratik kuralları, eşit haklarla, kişisel haklarla, yargı kurallarıyla, konuşma özgürlükleriyle dini bağımsızlık ortamında yetiştirilmesi istenir (Turner, 2004; Akt. Baydar, 2009).

Her toplumun kendine özgün bir kültürü ve bu kültürün geliştirdiği bir değerler sistemi bulunur. Toplum ve bu toplumda yaşayan bireyler bu değerler arasında bir hiyerarşi oluşturur. Toplum geçirdiği yaşantılara bağlı olarak ekonomik değerleri en üstte görebilir. Bu tür toplumda insanların en önem verdiği şey maddi refah olacaktır. Örneğin, sanayi dönemi öncesi toplumlarda en çok bilgi ve tecrübeyi en çok yaşayanlar kazanıyordu. Bu yüzden farklı yaşlar arasındaki ilişkiler günümüze göre daha kesin çizgilerle belirlenmişti. Yaşça büyük olanlara daima aşırı bir saygı ve itaat gösterilirdi. Günümüzde ise, yaş eski önemini kaybetmiştir. Eskiden öğretici olarak babaya verilen değer okulların ortaya çıkmasıyla azalmıştır. Ayrıca babanın ekonomik gücü azaldıkça, değer algılaması da farklılaşmıştır (Güngör, 1998, 137).

Belirlenen değerler kişiyi ve toplumu ne açıdan ele almalıdır, bireylerin hangi alanda eğitimine önem vermeli ve geliştirmelidir sorularına yanıtlar aramak amaçlı tartışılmaktadır. Bu tartışmalar eğitim programlarını tasarlamaya ve geliştirmeye yardımcı oldukları için önemli bulunmaktadır. Eleştiriler eğitimin doğru verilmesi ve verilen eğitimin yansımaları olarak görülmelidir. Ayrıca bu başlıklar değer eğitiminin bireysel ve toplumsal anlamda önemli bir konumda olduğunu göstermektedir. Toplum hayatına uyum, çağdaş birisi olarak yaşama, insanlara ve haklarına saygı duyma ve onları kabullenme, ekonomik ve kültürel çalışmalara toplumun bir üyesi olarak katılma

ve hayatı daha iyi anlama adına değer eğitimi önemli bir yer tutmaktadır. Hedefler toplumların önemli gördüğü ve ulaşmak istediği sonuçlardır. Bu nedenle, bir toplumun hedefi neyse değeri de o olur. Bir toplum hangi hedefe gitmek istiyorsa ona uygun bir değer sistemi geliştirmeye çalışacaktır. Eğer hedefiniz kalkınma ise buna uygun değerler geliştirilir. Çağdaş medeniyet seviyesine ulaşma ise farklı değerlere sahip olmak gereklidir (Güngör, 1998, 103).

Değer eğitimiyle öğrencilere popüler kültürün dışında yer alan yüzlerce yıllık insani değerler bilgisinin sunulması ve bu birikimler ışığında kararlar almaları sağlanabilir. Eğitim bireyi topluma yararlı hale getirme olarak tanımlandığında okulların değer öğretimi öne çıkarılmış olur. Küçükahmet'e (2004) göre, okullar çocuğun doğal eğitimcilerinin (aile, komşu, çevre) eksik ve hatalı öğretimlerini gerçek eğitimciler yoluyla düzeltir. Kısaca okullar çocuk üzerinde oluşabilecek olumsuz etkileri ortadan kaldırarak onu yeniden toplumsallaşma sürecine sokar. Bu süreç ise, topluma yeni katılan bireyin toplumsal değerler aracılığıyla topluma faydalı hale getirilmesidir (Baydar, 2009, 51).

2.1.9.3. Değerler Ne Zaman Öğretilir?

Kişilik gelişiminin büyük bölümünün 0-6 yaşlarında gerçekleştiği düşünüldüğünde değerler eğitiminin bu yaşlarda verilmesi daha uygun olduğu görülmektedir. Bu yaşta çocukların büyük çoğunluğu herhangi bir eğitim kurumuna gitmedikleri için, yaşamının büyük kısmını aile yanında geçirmektedir. Çocuğun bütün sorumlulukları aile dediğimiz mekanizmaya bağımlıdır. Aile yanında verilen her türlü eğitim süreci, bireyin kişiliğinin yapılmasında önemli rol oynamaktadır. Bireylerin değerler eğitim sistemine sahip olmaya başlama yaşı ve yeri olarak da aileleri göstermemiz doğru olacaktır. Bu yıllarda da çocuğa verilen değerler eğitimi çocuğun ileride iyi bir vatandaş olma bilincine sahip olmasına katkı sağlayacaktır.

Değerler yaşanılarak bir kimlik kişilik boyutu haline gelir. Ancak değer eğitiminin vazgeçilmez bir önkoşulu vardır. Bu önkoşulda öğrencilerin aile ve okul yaşamlarında önemli olan değer yargılarını seçmekteki özgür iradedir. Değerler eğitimi baskıcı bir ortamda yapıldığı takdirde, bir dayatma, baskı ve koşullandırmaya dönüşmekten ileri götüremezsiniz. Değer eğitiminde model olmak, değerleri yaşayarak

kazanmak çok önemlidir. Öğretmenlerin kişiliği, model olma özelliği, bu aşamada belirleyici bir özellik taşır (Cağlar, 2005). Önemli bir süreçte değerler eğitiminin nasıl verileceğine ilişkin sorunun yanıtıdır. Nasıl sorusunun tek bir yanıtı yoktur. Değerler eğitiminde farklı koşul ve durumlarda uygulanabilecek yöntem ve teknikler vardır (Doğanay, 2006). Değerlerin öğrenilmesi gelenekçi eğitim süreçlerinde daha ziyade rol öğrenmesi şeklinde bir sosyal öğrenmedir (Güngör, 1995). Ancak değerler eğitimi özgürlük ortamında verilirse, değerler eğitimi kimlik oluşturma eğitimine dönüşebilir (Cağlar, 2005).

Değerler öğretiminde hiçbir zaman zorlanma söz konusu değildir. Bir kişinin, bir başka kişiye herhangi bir değeri seçmeye zorlayamayacağı gibi, kendi değerlerini de kabullendirme yönünde zorlama yapamaz. Bir öğretmen değer kazanımını sağlarken, öğrencilere inandığı değerler takdim edilebilir, inanma sebeplerini açıklayarak daha sonra öğrencilerin değerleri seçmesini bekleyebilir (Tozlu, 1992; Akt: Keskinöglü, 2008).

2.1.9.4. Değer Öğretimi Yaklaşımları

Eğitim ile ahlak arasında sıkı bir ilişki vardır. Eğitimsiz ahlak düşünülemez. Bireyler arasındaki ahlaki gelişim farkı eğitim yolu ile azaltılabilir. Bunun için insanlar, ahlaki bakımdan bir üst düzeye geçme konusunda güdülendirilebilirler. Genel geçer ahlaki kurallar ve ilkeler bakımından eğitim almaları, insanların daha üst düzeyli ahlaki değerleri tanımalarına zemin hazırlayacaktır. Eğitimin son amacı da ahlaklı insanlar yetiştirmek olmalıdır. Bireyin ahlaki gelişimlerini bilmek, ahlak eğitimi açısından önemlidir. Eğitimciler, bunu bilirlerse eğitimi buna göre yönlendirirler. Aynı zamanda, anne babanın ve öğretmenin, gencin kişilik ve ahlaki gelişimi hakkında bilgi sahibi olması, iki neslin arasındaki çatışmayı azaltacaktır (Aydın, 2003).

2.1.9.4.1. Değerlerin Doğrudan Öğretimi Yaklaşımı

Bu yaklaşım farkında olarak veya olmayarak en çok ve en eskiden beri uygulanan değer öğretim yaklaşımı olarak tanımlanmaktadır. Telkin veya değer aşılama olarak da adlandırılan bu yöntemde öğrencilere neyin iyi neyin kötü olduğu söylenmektedir (Doğanay, 2006).

a. Telkin Yaklaşım Yöntemi: Değerlerin öğrenciye telkin yolu ile kabul ettirilmeye çalışılması ile öğretimi söz konusudur. Doğru ve yanlış kavramları öğrencilere sürekli tekrar edilir ve dışsal etkilerle çocuk hangisinin doğru hangisinin yanlış olduğunu görür. Bu yaklaşımdaki en büyük eksik bireyin kendi düşünme, problem çözme, karar verme becerilerini görmezden geliyor olmasıdır. Aktif olarak düşünen ve plan yapan kişi eğitimcidir. Hangi değerlerin nasıl ve hangi düzeyde kazandırılması gerektiğine eğitimci karar verir. Öğretmen ve velilerin sıkça kullandığı bu yaklaşım etkisini yitirmeye başlamaktadır. Bunun yerine öğrencinin de aktif olarak düşünmesini sağlayacak, kendi kararlarını kendilerinin alacağı yaklaşımlar yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu yöntemin okulda uygulanmasında ilham verici hikâyeler okuma ve öğretmenler tarafından anlatılan ahlaki durumları dinleme, törenlere katılma ve halka hizmet organizasyonlarına katılma vardır. Telkin yönteminde oldukça çok kullanılan tekniklerden biri ahlaki yönü bulunan tarihsel veya kurgusal hikâyeler kullanmaktır. Yaşam öyküleri istediğimiz değerleri telkin eder. Bu öykülerin anlatılması, diğer bireylerin davranışlarının ahlaki sorumluluğu konusunda düşünmelerini sağlar. Bu yaklaşımda öğretmenlerin öğrencileri yaşamlarıyla ilgili ahlaki hikâyeler anlatmaya cesaretlendirmesi gerekir. Öğrencilerin öyküleme yoluyla, örnek ahlaki davranışlar ve çatışmalar hakkında deneyim sahibi olması mümkündür. (Leming, 1997; Akt: Baydar, 2009). Telkin yaklaşım yönteminde neyi öğrenip öğrenmeyeceğini sorgulama olmadan yetişkinler tarafından öğretilenlerin öğrenilmesi sürecine dayanır (Baydar, 2009, 26).

b. Davranış Değiştirme Yöntemi: Davranışçı yaklaşımın önemli kuramcılarında birisi olan, B. F Skinner tarafından operant koşullanmadan esinlenerek bireylerin davranışlarını değiştirmek/şekillendirmek için kullanılan bir yöntemdir. Bu yöntem değerler öğretim yaklaşımlarından doğrudan öğretim yaklaşımında kullanılan bir yöntemdir. Öğretilmesi istenilen değerlerle tutarlı bir davranış göstermesi için bireylere, amacın belirlenmesi, ölçütün belirlenmesi, uygulanacak yöntemi seçme, seçilen yöntemin uygulanması, seçilen yöntemin değerlendirilmesi ve gerektiğinde de tekrar etme şeklinde beş basamak işlem uygulanır (Dilmaç, 2007). Değerler toplumu oluşturan bireylere, nelerin önemli olduğunu, nelerin tercih edilmesi gerektiğini ve kısaca nasıl yaşanılması gerektiğini belirtir. Topluma yeni katılan bireylerde, toplum tarafından aktarılan değerleri içselleştirir. Toplumu oluşturan bireylerin benzer süreçler

geçirmeleri sonucunda, çoğunluk tarafından kabul edilen değerler ortaya çıkar. Ulaşım imkânlarının artması, turizm ve iletişim teknolojilerinde meydana gelen değişimler kültür taşıyıcısı olan insanların diğerlerinin farkına varmasına neden olmuştur. Farklı kültürlerin karşılaşması sonucunda hangi değerlerin daha önemli olduğu konusunda kargaşa yaşanmaya başlamıştır. Bu durum değer kazanma sürecinde olan gençleri daha fazla etkilemiştir. Bütün bu gelişmeler, değer öğretiminde geleneksel telkin yönteminin etkisizleşmesine neden olmaktadır (Akbaş, 2004).

2.1.9.4.2. Değerleri Belirginleştirme Yaklaşımı

Bu yaklaşım değerler öğretiminin önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Bu yaklaşımın temeli bireyin kendi yaşamında neyin önemli olduğunu nasıl belirlediklerine dayanmaktadır. Bu yaklaşım John Dewey'in ve Humanistik kuramdan esinlenerek, Louis Raths, Merrill Harmin, Howard Kirchenbaum ve Sidney Simon tarafından 1966 yılında geliştirilmiş bir yaklaşımdır. Değerlerin belirginleştirilmesindeki temel amaç, öğrencilerin duygu ve düşüncelerinin farkına varmalarını, değerleri belirleme ve öğrenme süreçlerinde öğrenciyi merkez almayı amaçlamaktadır (Hunt, 1981 ve Halstead, 1996; akt: Dilmaç, 2007). Değerlerin belirginleştirilmesi hangi değere sahip olunması gerektiği vurgulanmaz, hangi değere sahip olması gerektiğini düşünerek öğrencinin kendisi için önemli olan değer kazandırılması esas alınır. Bu değer kazanma süreci bireyin başkalarının değerlerini zorla kabul ettirmeye maruz kalmaksızın kendi değerlerini netleştirmesine imkân sağlamaktadır. Bu yaklaşımda öğrencilerin, yaşamlarındaki değerleri seçerken bağımsız olarak kendilerinin tercih yapmaları esas alır. Burada değerleri doğrudan öğretim yaklaşımı yerine öğretmenler, öğrencilerin kendi değerler pozisyonlarını belirlemeleri sürecinde yardımcı bulunurlar (Ekşi, 2003).

Değerlerin belirginleştirilmesi yaklaşımında önemli olan unsurlardan birisi de, öğrencilerin seçmiş oldukları değer ya da ahlak konularının belirginleşmesini, seçtikleri ile ilgili olarak düşünmelerini sağlamayı amaçlamaktadır. Değerleri belirginleştirilme yaklaşımı 1960-1980'li yıllarda etkili olmuş bir öğretim yaklaşımıdır. Fakat 1980'li yıllardan sonra bu yaklaşım popülaritesini kaybetmiştir. Hatta değerlerin belirginleştirilme öğretimi yaklaşımı öncülerinden Kirschenbaum da son zamanlarda bu görüşünü terk etmiştir (Dilmaç, 2006).

2.1.9.4.3. Değer Analiz Yaklaşımı

Değer analiz yaklaşımı, Amerikan Sosyal Bilgiler Ulusal Kurulu tarafından geliştirilmiş bir değerler eğitim yaklaşımıdır. Bu öğretim yaklaşımının amacı, öğrencilere, karşılaştıkları değerlerle ilgili sorunlar hakkında karar verebilmek için bilimsel araştırma ve mantıksal düşünme sürecini kullanabilmelerine yardımcı olmaktır (Sarı, 2007; Akt: Dilmaç. 2007).

Değer analiz yaklaşımında görülüyor ki, öğrenciler değerleri öğrenirken, kendilerine sunulan ve önerilen değerleri öğrenmelerinden ziyade, kendilerinin seçmiş oldukları değerleri öğrenmeye çalışırlar. Öğrenilecek değerleri seçerken muhakeme ve akıl yürütme sürecini kullanmış olurlar (Dilmaç, 2007).

2.1.9.4.4. Bütüncül Yaklaşım: Kohlberg'in Adil Topluluk Okulları

Bu değerler öğretimi yaklaşımı, Kohlberg'in gelişim kuramına dayanan bir ahlak eğitimi geleneksel eğitim yöntemlerinden çok farklıdır. Bu yeni ahlak eğitimi anlayışında temel değerleri irdelemek, toplumsal etkileşimi sağlamak, mantıksal çözümlene ve akıl yürütmeyi güdülemek, sorumluluğu eşit olarak paylaşmak, demokratik bir ortamda rol almayı sağlamak esastır. Adil topluluk yaklaşımı, kuralların okuldaki tüm personelce birlikte alındığı, sorumlulukların paylaşıldığı, demokratik okul sürecinin paylaşıldığı bir yaklaşımdır (Doğanay, 2006). Bu yaklaşımda esas alınan, öğrencilerin demokratikleşme sürecinde okulun mevcut yapısına karar alma ve uygulama sürecine katılarak demokrasi ilkelerini öğrenmeleri ve uygulamalarıdır. Adil topluluk okulları çocukların demokratik değerleri kazanmalarına katkı sağlamış ancak bu okulların çocukların ahlaki düzeylerini tartışmalardan daha fazla yükseltemediği ortaya konulmuştur (Doğanay, 2006).

2.1.9.4.5. Değerler Eğitiminde Gizilgüç: Örtük Programı

Örtük program içeriği çok geniş bir kavramdır. Ders dışı etkinlikleri de içine almaktadır. Bu programın en büyük özelliği yazılı olmamasıdır. Bu nedenle kavramın sosyolojik niteliği daha fazladır. Kavramın bu geniş içeriği şu yönleri içermektedir: Okul içinde görev yapan idareci ve öğretmenlerin davranışları, yaklaşımları, inançları, değer yargıları, okul atmosferinin niteliği, değerleri, okul içi ortamın öğrencilere

sağladığı etkileşim örüntüsü ve kültürel tutum ve daha birçok etken bu kavramın içeriğini oluşturan yönlerini içerir (Akt. Keskinoglu. 2008). Yazılı olmayan fakat belki de yazılı programdan, özellikle de değerlerin kazanım sürecinde daha etkili olan örtük programın etkisini, okulda başta yöneticiler ve tüm personel olmak üzere bu sürecin farkında olması gerekir. Örtük programını savunan bilim adamları öğrencilerin değerlerinin, ancak pek azını resmi programla öğrendiklerini ileri sürerler. Bu nedenle de değerlerin kazanımından bağımsız bir ders ya da konu şeklinde verilmesi sürecine karşı çıkmaktadırlar. Onlara göre değerler eğitiminde örtük programın işlevlerinin daha fazla olduğu düşünülmektedir. Örtük programın öğrenciler üzerindeki etkisi resmi programdan oldukça fazla olduğu görülmektedir (Yüksel, 2004). Toplulukların varlığını sürdürmesi ve var olma işlevlerini yerine getirmesi için birtakım toplumsal normlar belirlenmiştir. Toplumun devamının sağlanması toplumun bütün üyelerinin bu normları kabul etmesi ve normlara karşı uygun davranışta bulunmaları gerekir. Grubun üyelerinin uyması gereken bu kuralların basında da toplumun değer yargıları gelmektedir. Değer yargıları toplumun var olma nedenleri arasında gösterilen temel yaşam fonksiyonlarıdır (Dilmaç, 2007).

2.1.9.4.6. Karakter Eğitimi

Bir toplumun geleceğinin iyi yetişmiş ve karakter sahibi insanlara bağlı olduğu tartışma götürmez bir gerçektir ve insanların iyi ahlaki karaktere kendiliğinden sahip olmaları çok mümkün değildir. Bundan dolayıdır ki öğrenim çağına gelmiş her bireyin uygun ahlaki kararlar ve davranışlar sergilemesine yardımcı olacak değerler ve becerilerle donatılması kaçınılmaz olarak okulların temel hedefleri arasındadır. Karakter moral yaşamın bilişsel, duygusal ve davranışsal boyutlarını kapsama, ahlaki değerleri anlama ve onlar hakkında hassasiyet taşıma olarak tanımlanmaktadır. Karakter eğitimi ise, örtük ya da açık program aracılığıyla, yetişen yeni nesile temel insani değerleri kazandırma, sorumluluk sahibi olabilme, değerlere karşı duyarlılık ve onların davranışa dönüştürme konusunda yardımcı olma gayreti olarak tanımlayabiliriz (Ekşi, 2003).

Karakter eğitimi en genel anlamıyla “örtük veya açık program aracılığıyla, yetişen yeni nesle temel insani değerleri kazandırma, değerlere karşı duyarlılık oluşturma ve onları davranışa dönüştürme konusunda yardımcı olma gayretinin ortak adıdır (Ekşi, 2003).

Bu yaklaşımda iyi karakteri sembolize eden temel değerler saptanmış ve bu değerlerin kazandırılması için okul ve sınıfta uygulanması gereken yöntemler önerilmiştir. Değerlerin nasıl kazandırılması gerektiği ile ilgili geçmişten günümüze çok çeşitli yöntemlerin kullanıldığı görülmektedir. Bu yöntemlerden bir kısmı değerlerin telkin, öğüt, kıssadan hisse vb. yollarla doğrudan öğretimine yönelik; bir kısmı ise akıl yürütme, sorgulama, yansıtıcı düşünce ve karar verme süreci olarak kazanımına yöneliktir. Akıl yürütme ve mantıklılığı teşvik etme, empati geliştirme, özsaygı geliştirme ve işbirliği geliştirme gibi süreçler, değerler eğitiminde öne çıkan temel süreçlerdir (Doğanay, 2006, 283).

2.1.10. Okulda, Çevrede ve Ailede Değerler Eğitimi

2.1.10.1. Okul-Değer İlişkisi

Çocuğu sosyalleştiren ve onu toplum hayatına hazırlayan aileden sonra ikinci önemli toplumsal kurum da okuldur. Ailenin yaygın eğitime karşılık okul düzenli ve sistemli bir eğitim uygular. Okul sadece düzenli ve sistemli bir örgün eğitim kurumu değildir. O aynı zamanda yeni bir çevredir. Çocuğun yeni arkadaşlar edindiği farklı kişilik özelliklerine sahip öğretmenlerini tanımaya başladığı renkli, renkli olduğu kadar da bazen kaygı verici, farklı disiplin anlayışına sahip bir arkadaş ortamıdır (Yavuzer, 1990).

Çocuk özdeşim kuracağı öğretmeninden, arkadaşlarından yeni davranış örnekleri alırken bazen çatışmaya düşecek, geçici kararsızlıklar yaşayacaktır. Çocuk bir taraftan okuldaki öğretmenleri ve arkadaşlarıyla ikili ilişkiler, arkadaşlıklar kurmaya başlarken bir taraftan da yeni bilgiler öğrenmekte, bilişsel gelişim aşamalarını yaşamaya başlamaktadır. Okuldaki farklı dersler bir birlerini tamamlar nitelikli olmalıdır. Uzun vadede, hayatta kendisine lazım olacak bilgi beceri ve ahlaki tutumları okulda kazanacak, ailesinde kazandığı düşünce biçimlerinden farklı düşünce biçimleri elde edecektir. Dini bilgilerini konunun uzmanı olan öğretmeninden öğrenecek, bu bilgileri ailesinden öğrendiği bilgilerle karşılaştırma olanağı elde edecektir. Kişi elde ettiği bilgileri hayatında pratike etmezse bile, bu dini bilgiler ona yaşadığı coğrafyayı, toplumu, toplumunun örf ve adetlerini daha rahat anlamasını sağlayacaktır. Hiç şüphesiz okulların ortak hedefi öğrencileri yaşayacakları hayata hazırlamaktır. Onlar

bunu hem açıklamalı bilgilerle hem de hayatın nasıl yaşanacağını göstermekle yaparlar. Öyle ise okul, öğrenci için tam bir rehberlik görevini üstlenmiş demektir. Burada öğretme, gösterme ve uygulamanın değeri açıkça ortadadır. Bu, öğrencide içten gelen bir anlayışın oluşması için inkar edilemez. Bunun ilkokulda daha önemli olduğu bilinmelidir. Onun için bugün okul, çocukların içinde yaşadığımız dünyada bilerek, becererek ve severek hayata katılmalarına yardımcı olmak zorundadır. Bu durum, onların hayatın ortak kurallarına, emir ve yasaklarına ve kendi vicdanlarının sesine uymaları için de etkilidir (Yavuzer, 1990).

İnsan, değer oluşturan, yaşama anlam ve değer katma eğiliminde olan bir varlıktır. Okul yaşamında değerler geniş bir yer tutmaktadır. Değerler aynı zamanda eğitim sürecinde de önemli bir yere sahiptir. Bir okulda değerler, karar verme, çalışanları seçme, ödül-ceza, performans değerlendirme, insan ilişkileri, iletişim, işbirliği, liderlik, çatışma ve benzeri birçok konuyla yakından ilgilidir (Şişman ve Turan, 2004). Okul yöneticilerinin de iyi birer değer yöneticisi olmaları gerekmektedir. Rasyonel olarak açıklanamayacak olan birçok davranışın temelinde kültürel değerlerin bulunduğu düşünüldüğünde, okul yöneticilerinin birer lider olarak değerlere çok önem vermelerinin gereği bir kez daha ortaya çıkmaktadır (Yılmaz, 2006, 64)

2.1.10.2. Çevre- Değer İlişkisi

Çocuğun çevresi denince akla ilk önce içinde doğup büyüdüğü ev, evinin bulunduğu yer ile kendinin yürüyerek veya herhangi bir araçla gidebildiği yerlerde algıladığı nesnelere, yaptıkları her şey ve bunlarla etkileşim içine girdiği insanlar akla gelir. Çocuğun davranış kazanma ve uyum sağlama yeteneği vardır. Toplumsal çevre açısından uyum, genellikle çocuğun sosyal kurallara uyumu biçiminde anlaşılmıştır. Uyum, bireyin, kendi kişisel isteklerini, toplumun sosyal, ahlaki, hukuki, manevi, kültürel vb. isteklerine ayak uydurmasıdır. Bu bakımdan bireyin topluma uyabilmesi için, toplumun kurallarını kabul edip onlara uyması gerekir. Çocuğun çevresi, onu belirli bir tutumu kazanmaya ve kurallara uymaya zorlamaktadır. Çocuk, uyum ihtiyacından hareketle, bilinçli bilinçsiz, istekli isteksiz buna itilir. Çocuk toplumun düşüncelerine, davranış ve tutumlarına, gelenek ve göreneklerine, hayat ve dünya görüşüne, inançlarına ve diğer kültürel değerlere alışıp onlara uygun davranırsa, kendi toplumuna uyum sağlamış ve iç ahengine ulaşmış sayılır. Çocuk bulunduğu toplum

düzeninde kendinden beklenene ve kendine izin verilene uygun olarak düşünür, duyar ve davranır. Böylece çocuk, sürdürdüğü hayat düzenine alıştığından kendini mutlu hissedecektir (Aydın, 2003).

Günümüzde kişi artık kendi ailesi, okulu, yaşadığı şehir gibi alanlarla birlikte tüm dünyada cereyan eden olaylarla da etkileşim halindedir. Dünyanın herhangi bir köşesinde üretilen bir bilgi veya düşünce anında diğer bir kişiye ulaşabilmektedir. Kişi büyük oranda çevrenin tesiri altında kalmaktadır. Kişi bu tesirle birlikte, çevredeki, dış dünyadaki bilgi ve davranış modellerinin telkinine de hedef olmakta, bu tesir ve telkinler kişi için faydalı olabileceği gibi zararlı da olabilmektedir.

Eğitim psikolojisi alanındaki çalışmalar, bireyin fiziksel, zihinsel, sosyal ve ahlaki gelişmelerini inceleyerek kime, hangi düzeyde, neyin, nasıl öğretileceği üzerinde durmaktadır. Dolayısıyla birey merkezli öğretim yaklaşımının ahlak eğitiminde dikkate alınacak önemli bir husus olduğunu söyleyebiliriz (Cebeci, 1996).

2.1.10.3. Ailede Değer Eğitimi

Anne, baba ve çocuklardan oluşan birliktelik olarak tanımlanan aile toplumun en küçük birimidir. Toplum ve aile ilişkisi, vücuttaki hücreler ve atomdaki çekirdek ilişkisine benzemektedir. Yani vücudun bütünlüğü için hücrelerin, atomun varlığı için de çekirdeğin hayati önemi vardır. Vücudun sağlıklı devamı ve bütünlüğünün sağlanmasında hücrelerin uyumu ne kadar önemliyse, toplum açısından da ailenin toplumsal yapıya uyumu, toplumsal devamlılık ve sağlıklı bir ilişki için o derece önemlidir (Özkan, 2006, 78).

Çocuğun ilk toplumsal çevresini oluşturan ailenin çocuk üzerindeki etkisi yoğun olarak görülür. Aile çocuk için, beslenmesini, korunmasını, diğer fiziksel gereksinimlerini, sevgi ve güven gibi duygusal gereksinimlerini karşılayan bir mekanizmadır. Ayrıca çocukları yetiştirme biçimleriyle ve tutumlarıyla da çocuğun kişiliğinin oluşmasını büyük ölçüde etkilerken toplumsal değerler sistemini çocuğa aktararak sosyalleşme sürecine de katkıda bulunur (Şahin, 2005; Akt: Keskinoglu, 2008).

Birey toplumla birlikte vardır. Toplum da kendini oluşturan bireylerle anlam bulur. Bu durum birey ve toplumunun birbirlerine ihtiyacını da beraberinde getirir. Çünkü toplumun oluşmasında aile, ailenin oluşmasında da bireylerin varlığı gereklidir. Toplum bireyler meydana getirmektedir. Yeryüzünde hiçbir toplum aile olmadan varlık gösteremez. Toplumun kültürel özellikleri aileye, oradan da bireylere yansır. Aile her toplumun önemli ve sürekli kurumlarından birisi olma özelliğine sahiptir.

Toplumsal devamlılığın sağlanmasında kültürel unsurların yeni kuşaklara aktarılması önemlidir. Burada ise ailenin rolü oldukça önemlidir. Aile, bireylerini topluma uyumlu hale getirebilmek için toplumun özelliklerini doğumla birlikte bireylerine öğretir. Bu süreçte toplumun inançları, gelenek-göreneklere ve dolayısıyla da alışkanlıkları öne çıkar. Toplumların hem sosyal hem de kültürel gelişmelerinin hemen hemen tüm aşamalarında ailenin varlığı görülür. Ailede atılan temeller birey hayatının her aşamasında etkisini gösterir. Bireyin ilk tecrübeleri, yaşamının ileriki aşamalarında onun kişiliğinin biçimlenmesinde önemli bir etkiye sahiptir (Özkan, 2006, 78).

Çocuk eğitimi, çok yönlüdür. Bunu yalnızca okuma-yazma bilmeye, meslek öğrenmeye, bir okul bitirmeye indirgemek doğru olmaz. Öyleyse, çocuğa iyi davranışlar kazandırmak, hayatı başkalarıyla paylaşmasını öğretmek, kendi kültür değerlerini ve inancını yaşayabilmesini sağlamak, onları sağlam karakterli, kişilikli ve bilgili yetiştirmek gibi unsurların hepsi de eğitim faaliyetlerinin içindedir ki, toplumların sağlıklı devamı için de ilk önemsenmesi gereken durum budur. Çocuk ailenin kendisine vereceği telkinlerle, eğitimle, terbiyeyle, motivasyonla şekillenir. Ailede sosyal ilişki iyiyse, çocuk motive ediliyorsa, sosyal bir insan olarak büyür. Ama ailede sosyal ilişkiler çok zayıf ve çocuğun davranışlarında örnek alabileceği kimse yoksa çocuk körelir (Oktay, 1999).

Çocuk ailede gördüğü temel davranış modellerini çoğunlukla benimseyerek uygulamaya çalışmaktadır. Özellikle kişiliğinin biçimlenmesinde etkili olan okul öncesi yaş dikkate alındığında ailenin ne derece önemli bir işlevinin olduğu ortaya çıkmaktadır. Doğumdan itibaren daima korunan, gözetilen, üzerine titrenen çocuk, yaşamının hemen her aşamasında bu uygulamaların farklı görünüşleriyle karşılaşmaktadır. Özellikle geleneksel toplumlarda aile bağlarının güçlü olması, aile sadakati, aile sevgisi, aile bağlılığı ve aileye itaati vb. birçok uygulama, gelenek ve

inançlarında etkisi ile bireyler üzerinde yaptırım gücüne sahip olmaktadır. Daha da önemlisi bu yetişme tarzı birçok ortamda, bireyde anne ve baba gibi koruyucu birilerinin ihtiyacını hissettirmektedir (Özkan, 2006, 79).

Zamanla kültürel yapıdaki değişmeler, aile yapısında da kendi içinde bir takım değişikliklere yol açmıştır. Meydana gelen değişikliklerden en çok etkilenen ailenin küçük bireyleri olan çocuklardır. Bu aşamada ailenin ona sunmuş olduğu bazı değerler çocuk için çok fazla öneme sahip olmadığından dolayı aile içerisinde çatışmalara neden olmaktadır. Aile yaşantısında dengeli ve etkili iletişimin sağlanması için çocuğu birey olarak kabul etmek onu ilgi ve gereksinimine cevap verebilmek gerekir. Ahlaki davranışların diğer bir özelliği de bu davranışların sevgiye, adalete veya cesarete dayanmasıdır. Çünkü yapılan davranışlar sevgiyle, adaletle veya cesaretle yapılmıyorsa, bu davranışlarda ya bir baskı, ya bir haksızlık, ya da bir korku söz konusudur. Bu durumda yapılan davranışlara ahlaki bir davranış demek doğru olmaz. Ahlaki davranış, oluşmasında çevrenin (aile, okul, toplum) etkisi olsa bile, çocuğun kendi içinden gelen etki ile oluşur (Aydın, 2003). Fakat ailevi değer, seçmiş olduğu değerlerle örtüşmüyorsa zaman zamanda değerler arasında çatışmalar meydana geliyorsa çocuklar bundan olumsuz yönde etkilenirler (Erden, 1998). Değerler arasında meydana gelen bu çatışma çocukların kişilik gelişimini de olumsuz yönde etkileyecektir (Keskinöglü, 2008, 33).

Hızlı bir değişimin yaşandığı günümüzde değerlerin bu değişimden etkilendiği düşünülmektedir. Bu konuda ailelerin, okulların ve çevrenin değer öğretimi konusunda önemli bir yere sahip olduğunu görüyoruz. Ancak planlı bir şekilde olmayan bu öğrenmenin metodolojik ve kasıtlı bir şekilde öğretilmesi gerekmektedir.

2.2. İlgili Araştırmalar

İlgili araştırmalar başlığı altında yurt içinde değer eğitimi ile ilgili yapılan araştırmalar ve araştırmalar sonucunda ulaşılan sonuçlara değinilmiştir.

Akbaş (2006) tarafından yapılan “Yeni İlköğretim Programları’nın Değer Eğitimi Boyutunun İncelenmesi” adlı araştırmada, ilköğretim programlarının değer eğitimi boyutu incelenmiş, karşılaştırmalar yapılmış ve programlardaki değer boyutlarının ders kitaplarına ve öğretmen kılavuz kitaplarına etkisi değerlendirilerek, değerlerin ders kitaplarına ve öğretmen kılavuz kitaplarına nasıl yansıdığı belirlenmesi

amaçlanmıştır. Bu amaçla Sosyal Bilgiler, Hayat Bilgisi, Fen ve Teknoloji, Türkçe ve Matematik öğretim programlarının değer boyutu incelenmiştir. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın değer boyutunun incelenmesi için, Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda yer alan kişisel nitelikler ve değerler belirlenmiş, bu değerler sonucunda öğrencilerin hangi davranışları kazanması gerektiği belirlenmiştir. Değerler dersin kazanımlarıyla da ilişkilendirilmiştir. Bunun sonucunda değerlerin temalarla ve konularla ilişkili olduğu, ancak bazı değerlerin öğrenme alanlarıyla ilişkilendirilmediği, her tema için bir değer belirlenmediğinden, bir değer üzerinde ne kadar durulacağı belli olmadığı görülmüştür.

Ocak ve Gündüz (2006) tarafından gerçekleştirilen “1998-2005 Hayat Bilgisi Ders Programlarının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi” adlı araştırmada ise uygulamaya konulan yeni programla, bundan önceki program karşılaştırılarak, eğitim öğretim programlarının amaçlarının gerçekleştirilmesinde hedefler, içerik, eğitim durumları ve değerlendirme boyutlarının uygunluğu öğretmen görüşlerine uygun olarak değerlendirilmiştir. Yapılan araştırmada genel tarama modeli kullanılmıştır. Afyon ili merkezinde rastlantısal yolla seçilen 152 öğretmene anket uygulanmıştır. Elde edilen bulgulara uygulanan t testi sonuçlarına göre; öğretmenler 2005 programını eğitim programının öğeleri açısından 1998 programına göre daha faydalı bulmuştur.

Mentiş (1997), sosyal bilgiler dersinin duyuşsal amaçlarının gerçekleşme düzeyini bazı değişkenler açısından incelemiştir. Sonuç olarak duyuşsal amaçları gerçekleştirme düzeyinin genel anlamda yeterli olduğunu ancak anne-babanın eğitim durumu, televizyon programları ve izleme süresi ve cinsiyetin kazanım düzeylerinde farklılıklara neden olduğunu belirtmiştir. Aile ve okul çevresi, farklı sosyo-ekonomik durumlar, sınıf ve okulun fiziki şartları farklılıkların oluşmasında önemli etken olarak belirtilmiştir.

Genç (2006), tarafından demokratik kazanımların gerçekleştirilmesinde ilköğretim öğretmenlerinin etkililiğini değerlendirilebilmek amacıyla, “Demokratik Kazanımların Gerçekleştirilmesinde İlköğretim Öğretmenlerinin Etkililiğinin Değerlendirilmesi” adlı bir araştırma yapılmıştır. Araştırmanın örneklemine Erzurum il merkezindeki 15 ilköğretim okulunda görev yapan 300 öğretmen alınmıştır. Öğretmenlere demokratik kazanımların gerçekleştirilmesinde kullandıkları etkinlikleri

belirlemeye yönelik anket uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda, demokratik kazanımların gerçekleştirilmesinde ilköğretim öğretmenlerinin farklı etkinlikleri farklı oranlarda kullandıkları ortaya konmuştur.

Doğanay ve Sarı (2004) ilköğretim ikinci kademedeki öğrencilere temel demokratik değerlerin kazandırılması sürecinde açık ve örtük programın etkilerini incelemiştir. 174 öğrenci üzerinde, Demokratik Değerlere Bağlılık Ölçeği ve bu demokratik değerleri daha çok nereden öğrendiklerini belirlemek üzere geliştirilen “Demokratik Değerleri Kazanma Süreci Anketi” uygulanmıştır. Demokratik değerlerin öğrenildiği kaynaklar olarak ankette “derste öğretmenlerimin anlattıklarından öğrendim”, “sınıfta öğretmen ve öğrencilerin davranışlarından öğrendim”, “okulda düzenlenen sosyal etkinliklerden öğrendim”, “evde ailemden öğrendim”, “televizyon ve/veya gazetelerden öğrendim” ve “hiç öğrenmedim” seçenekleriyle belirtilmiştir. Araştırmanın sonuçlarında, öğrenci görüşlerine göre demokratik değerlerin kazanımında okulla ilgili seçeneklerin etkisinin %53 düzeyinde olduğu belirlenmiş ve bu etkinin açık ve örtük programda birbirine eşit sayılabilecek düzeyde olduğu belirtilmiştir.

Bolat, Balcıoğulları ve Dikbaş (2007) tarafından “İlköğretim sosyal bilgiler programında yer alan değerlerin altıncı sınıf öğrencileri tarafından ne derecede içselleştirildiğinin belirlenmesi” amaçlı bir araştırma yapılmıştır. İlköğretim altıncı sınıf öğrencilerinin programda belirlenen bilimsellik, doğal çevreye duyarlılık, sorumluluk, yardımseverlik, kültürel mirasa duyarlılık, hak ve özgürlüklere saygı ve çalışkanlık değerlerini içselleştirme düzeyleri ve öğrencilerin değerleri içselleştirme düzeylerinin sosyo-ekonomik düzeye göre farklılık gösterip göstermedikleri sorularına cevap aranmıştır. Araştırmanın bulgularına dayanılarak ulaşılan sonuçta sosyo-ekonomik düzeye göre öğrencilerin Sosyal Bilgiler programında yer alan değerleri içselleştirme düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Farkın kaynağını belirlemek amacıyla yapılan Scheffe testi sonucunda üst sosyo-ekonomik düzeydeki öğrenciler ile orta ve alt sosyo ekonomik düzeydeki öğrencilerin içselleştirme düzeyleri arasında, üst sosyo-ekonomik düzeydeki öğrencilerin lehine anlamlı farklılık olmuştur. Ayrıca orta sosyoekonomik düzeydeki öğrenciler ile alt sosyo-ekonomik düzeydeki öğrencilerin içselleştirme düzeyleri arasında orta sosyo-ekonomik düzeydeki öğrencilerin lehine anlamlı farklılık belirlenmiştir. Öğrencilerin programda yer alan

değerleri yüksek düzeyde içselleştirmelerinin nedeni olarak, iki yıldır uygulanan yeni ilköğretim programının olumlu etkilerinin olabileceği düşünülmektedir.

Dilmaç (1999) tarafından yapılan ilköğretim dördüncü ve beşinci sınıf öğrencilerinden oluşan deney ve kontrol grubu olarak belirlenen ve çocuk esirgeme kurumunda kalan iki öğrenci grubuna araştırmacı tarafından 36 oturumluk olarak hazırlanan insani değerler programı ve “Ahlaki Olgunluk Ölçeği” uygulanmıştır. Araştırmanın sonucuna göre uygulanan programın öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeyini geliştirici düzeyde olduğunu göstermektedir. Ancak bu sonuç sadece belirli bir gruba uygulanmış olduğu için destekleyici çalışmaların yapılması gerektiği vurgulanmıştır. Bununla birlikte İnsani Değerler Eğitimi Programına katılan öğrencilerin ahlaki gelişim düzeylerinde kız veya erkek oluşlarına göre ve 4. veya 5. sınıfta olmalarına göre bir farklılık olmadığı belirlenmiştir.

Ersoy (2006), öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersinde etkili vatandaşlık eğitimi için gerçekleştirdikleri uygulamaları ve vatandaşlık eğitimi konusundaki eğitim gereksinimlerini belirlemek amacıyla “Sosyal Bilgiler Dersinde Öğretmenlerin Etkili Vatandaşlık Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Görüşleri” adlı bir araştırma yapmıştır. Araştırmada tarama modeli kapsamında yöntem çeşitlemesinden yararlanmıştır. Araştırmada 24 öğretmenle yarı-yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilmiş, 404 öğretmene de anket uygulanmıştır. Bu araştırma sonunda, öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersinde öğretmen kılavuz kitaplarını ve bu kitaplardaki ders planlarını aynen ya da değişiklik yaparak kullanmakta olduğu, vatandaşlık eğitiminde en çok seçim etkinliklerinden ve araç-gereç olarak en çok ders kitaplarından yararlanarak, konularda diğer dersler ve ara disiplinlerle ilişkilendirme yaptıkları görülmüştür. Öğretmenler en çok aile, okul yönetimi ve diğer öğretmenler ile işbirliği yaptıklarını, vatandaşlıkla ilgili kazanımları en çok gözlem, yazılı yoklama ve ürün dosyaları ile değerlendirdiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca öğretmenler, vatandaşlık konularının öğretiminde, vatandaşlık bilgisinin yanı sıra, vatandaşlık eğitiminde, planlama, yöntemler, etkinlik örnekleri, araç gereçler, değerlendirme konularında, vatandaşlık eğitimine ilişkin kaynak bulma, demokratik sınıf ortamı oluşturma, okulda vatandaşlık etkinlikleri düzenleme ve vatandaşlık eğitiminde yapılmış çalışmalar konularında eğitim gereksinimi duyduklarını belirtmişlerdir.

Akbaş (2004) tarafından “Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının İlköğretim ikinci Kademedeki Geçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi” başlıklı ve geniş kapsamlı bir araştırma yapılmıştır. İlköğretim okulu son sınıf öğrencilerinin ilköğretim okulları genel hedeflerinde belirlenen değerlere ulaşma düzeylerine ilişkin sonuçlar cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey ve okul-aile etkenleri ile verilmiştir. Buna göre; cinsiyete göre öğrencilerin değerlere verdikleri önem (geleneksel değerler, yardımseverlik, saygılı olmak) arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Ancak kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha fazla anlam yükledikleri değerler (sorumluluk, hoşgörülü olmak, tutumlu olmak, kibar olmak, güvenilir olmak) cinsiyetler arasında değerlerin kabulünde anlamlı farklılıklar yaratmıştır. Sosyoekonomik düzeye (alt sed, orta sed, üst sed) göre öğrencilerin değerlere sahip olma düzeyleri ve bu değerleri kabullenişleri arasında bazı değerlerde anlamlı farklılıklar ortaya çıkmıştır. Akbaş’ın araştırmasında öğretmenlerin öğrenci değerlerine ilişkin görüşleri ve öğrenci değerlerinin karşılaştırılması sonucunda genel anlamda öğretmenler öğrencilerin daha yüksek düzeyde sahip olduklarını belirttikleri değerlerin daha alt düzeyde olduğunu belirtmişlerdir. Yani öğrenciler değer kazanımında kendilerini öğretmenlerinin kendilerine yönelik görüşlerine göre daha üst seviyede görmektedirler. Ayrıca öğretmenler değer öğretiminde belirleyici olan unsurun aile olduğunu, okulda verilen değerlerin aile ve çevrede yeterince pekiştirilmediğini belirtmişlerdir. Okulda değer eğitiminin gerçekleşmesi için gerekli şartların oluşturulamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Sarı (2005), Giresun Eğitim Fakültesi’nde öğretmen adaylarının değer tercihlerini belirlemek amaçlı bir çalışma yapmıştır. Araştırmada farklı değer alanlarına dahil 28 kötü davranış örneğine yer verilmiştir. Değerler ise ahlaki, siyasi, dini, bilimsel, ekonomik, estetik ve sosyal değerler olarak gruplanmıştır. Yalancı şahitlik, dedikodu, seçimde hile yapmak, vergi kaçırma, sanat eseri kaçakçılığı, birinin bilgisizliğiyle alay etmek ve ateist olmak bazı kötü davranış örnekleridir. Giresun Eğitim Fakültesinde 110 öğrenci (55 kız, 55 erkek) üzerinde gerçekleştirilen araştırmada öğrencilerin değer tercihleri önem sırasıyla siyasi, genel ahlak, dinî, ekonomik, estetik, sosyal ve bilimsel değerler olarak bulunmuştur. Araştırma sonucunda ise kız ve erkek öğrencilerin bilimsel değerleri arasında bir farklılık olmadığı, erkek öğrencilerin değerleri benimseme düzeyleri bilimsel değer dışındaki tüm değer

alanlarında kız öğrencilerden daha yüksek olduğu ve tüm değer alanlarının birbiriyle anlamlı ilişkiler içinde oldukları bulunmuştur.

Gültekin (2005), ortaöğretimde tarih dersinde değer öğretiminde (değeri açıklama, değer analizi ve ahlaki muhakeme yaklaşımlarının) “hoşgörü” değerinin gelişimi üzerinde etkileri incelenmiştir. Bunu belirlemek amacıyla deneysel bir çalışma yapılmıştır, öğrencilerin uygulama öncesinde hoşgörü ile ilgili kompozisyon yapmalarını istemiş ve uygulama öncesi ve sonrasına ait kompozisyonlardan elde edilen verileri değerlendirmiştir. Değer öğretiminin yaklaşımları hoşgörü değerinin kazanımında, yargılanmasında ve değerlendirilmesinde farklı etki göstermektedirler. Ahlaki muhakeme, değer analizi ve değer açıklamasının ayrı ayrı etkili olduğu görülmüştür.

Tokdemir (2007) tarih öğretmenlerinin değer ve değer eğitimi hakkındaki görüş ve düşüncelerini tespit etmek ve değer eğitimine yönelik öğretmenlerin neler yaptıklarını ortaya çıkarmak amaçlı bir çalışma yapmıştır. Araştırmada betimsel analiz yöntemi kullanılmış ve öğretmenlere uygulanan açık uçlu sorulardan oluşan bir anket formu ve bir kısım öğretmenlerle de yarı yapılandırılmış görüşme yapılmıştır. Araştırmaya göre öğretmenler değer eğitimine karşı olumlu tutum geliştirmişlerdir. Ancak öğretmenlerin değerlerin eğitim ve öğretiminde yeterli teorik bilgiye sahip olmamakla beraber değer eğitimine karşı olumlu tutum içinde oldukları belirlenmiştir. Değerlerin öğretiminin eğitim öğretimin önemli bir parçası olduğu görüşünde olan öğretmenler değer eğitiminde okul dışı çevresel faktörlerin, medyanın problem olduğu ve eğitim programlarının yetersiz olduğunu belirtmişlerdir.

Ulusoy (2005), yaptığı çalışmasında tarih ders kitaplarında amaca uygun şekilde hazırlanan okuma parçaları ile öğrencilere ahlaki değerlerin kazandırılabilirliğini belirtmektedir. Eleştireci ve yapıcı bir yaklaşım içinde ahlak konularının işlenebileceğini, böylece öğrencilere iyilik, doğruluk, dürüstlük, hak, adalet vb değerlerin kazandırılabilirliğini; insan sevginin, saygının, erdemin, ahlaklı olmanın yüceliğinin kavranacağını; empatik düşünme becerilerinin geliştirileceğini ifade etmektedir. Araştırmaya katılan tarih öğretmenleri değer eğitiminde kullandıkları etkinliklerle ilgili soruya %50 oranında örnek olay olarak kategorize edilen cevabı vermişlerdir. Araştırmada öğretmenlerin %60'ı tarih derslerinde öğrencilere ahlaki

değerlerin kazandırılabilceğini belirtmiştir. Geçmişle ilgili ders verici anekdotlar, hikâyeler, fıkralar vb etkinliklerin bu oranda kullanılması tarih öğretmenlerinin ahlaki değerleri kazandırmak için hikâyeleri kullandıklarını ve öğrencilere ahlaki değerleri kazandırmaya çalıştıklarını göstermektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin değer eğitiminde çeşitli problemlerle karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Karşılaşılan problemler; öğrenciden kaynaklanan (%45), öğretmen ve idareden kaynaklanan (%8), çevreden kaynaklanan (%38), müfredattan kaynaklanan (%5) ve eğitim sisteminden kaynaklanan (%4) problemler şeklinde kategorize edilmiştir. Araştırmaya katılan tarih öğretmenlerinin karşılaştıkları problemlerin başını öğrenciden kaynaklanan problemler çekmektedir. Öğrencilerin bilinçsiz, duyarsız ve isteksiz oldukları öğretmenlerin sıkça dile getirdiği problemler olmuştur.

Lalek (2007) yaptığı çalışmasında resmi ve özel ilköğretim okullarındaki örgütsel değerleri, okulumuzdaki genel değerler, öğretmenin taşıdığı değerler ve yöneticinin taşıdığı değerler boyutunda ortaya koymaya çalışmıştır. Araştırmaya 394 kişi katılmıştır. Amaçlanan hedef doğrultusunda, resmi ve özel ilköğretim okullarındaki örgütsel değerler; okulumuzdaki genel değerler, öğretmenin taşıdığı değerler ve yöneticilerin taşıdığı değerler boyutlarında; cinsiyet, görev, görev yaptığı okul türü, yaş, eğitim durumu, örgütsel değerlerle ilgili hizmet içi eğitim alıp almadığı ve branş değişkenleri ile ilgili anlamlı farklılık olup olmadığına bakılmıştır. Bu değer boyutlarında; cinsiyet görev ve okul türü değişkenlerine göre önem düzeyleri ve öğretmen ve yönetici görüşleri okul türüne göre karşılaştırılmıştır. Yapılan çalışma sonucunda okul türüne göre okulumuzdaki genel değerler, öğretmenin taşıdığı değerler boyutunda anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Cinsiyet, görev, yaş, eğitim durumu, örgütsel değerlerle ilgili hizmet içi eğitim alıp almadığı ve branş değişkenlerine göre anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Özel okulların bu üç boyutta örgütsel değerlere sahip olma konusunda daha yüksek düzeyde olduğu görülmüştür.

Sezer (2005) yaptığı çalışmasında Türk Milli Eğitim sisteminin kendi değerlerini, ders kitaplarında öğrencilere aktarıp aktarmadığı, aktardı ise ne kadar aktardığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç çerçevesinde belirlenen değerlerin ders kitaplarında 1. sınıftan 5. sınıfa kadar sınıflara, yayınevlerine ve basım yıllarına göre farklılaşıp farklılaşmadığına cevap aranmaktadır. Araştırma tarama yaklaşımı

olarak düzenlenmiştir. Yapılan araştırmanın sonucunda ders kitaplarında ancak birkaç değere ağırlık verildiği, belirlenen değerlerin çoğuna ders kitaplarında %1–5 arasında değişen oranlarla rastlandığı görülmektedir. İncelenen değerlerin 1., 2. ve 3. sınıflarda daha çok aile ve doğa kavramı ile ilgili değerlerin, 4. ve 5. sınıflarda ise bilgi, sanat gibi soyut kavramları içine alan değerler yoğunlaşmıştır. Yurt sevgisini ve Türk milletini yücelten Türk büyükleri ile ilgili değerler ise bütün sınıflarda yoğun olarak işlenmiştir. Tarihi eserler, tutumluluk, sanatçılar ve bilginleri içine alan değerler ise bütün sınıflarda yok denecek kadar az işlenmiştir.

Baydar (2009) yaptığı çalışmasında Adana ili merkez ilçelerindeki ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler programında belirlenen değerlere Kohlberg'in bilişsel ahlaki gelişim kuramına göre bağlılık düzeylerinin nasıl olduğu, öğretmenlere göre öğrencilerin bu değerleri ne derece kazandıkları ve bu süreçte karşılaşılan sorunlar neler olduğunun belirlenmesini amaçlamıştır. Araştırmada farklı sosyo-ekonomik düzeyde bulunan okullar seçilip öğrencilerin ahlaki gelişim düzeylerini belirlemek amacı ile 5. sınıf öğrencilerinden oluşan örnekleme her değer için farklı öykülerden oluşan (adil olma, sorumluluk, dayanışma, tarihsel mirasa duyarlılık) ahlaki ikilem formları uygulanmıştır. Öğrencilerin sosyo ekonomik düzeyleri göz önüne alınarak değerleri kazanım düzeyleri karşılaştırılmıştır. Araştırmada anket çalışması yapılmıştır. Yapılan araştırmanın sonucunda öğrencilere uygulanan ahlaki ikilem formlarına göre sosyo-ekonomik düzeyin değer kazanımında farklılık yaratmadığı belirlenmiştir. Öğrencilerin adil olma, sorumluluk, dayanışma ve tarihsel mirasa duyarlılık değerlerini kazanım düzeyleri Kohlberg'in ahlaki gelişim kuramına göre ikinci düzey olan geleneksel düzeyde yer almaktadır. Öğretmenler ise öğrencilerin değer kazanımında yetersiz olduklarını ve bunun ailelerin öğrenim düzeylerinden kaynaklı olabileceğini belirtmişlerdir. Alt sosyoekonomik düzey ve üst sosyo-ekonomik düzey öğrencilerin değer kazanımında kimi zaman olumlu bir etken iken, kimi zaman olumsuz etken olarak ortaya çıkmaktadır. Araştırma kapsamında elde edilen bulgulara göre öğrencilerin değer kazanımı Kohlberg'in ahlaki gelişim kuramına göre genel olarak olması gereken düzeydedir. Ancak yüksek öğrenimi tamamlamış ailelerin çocukları değer kazanımında öğrenim düzeyi düşük velileri olan öğrencilere göre daha başarılı oldukları belirlenmiştir.

Sarı (2007) Adana ili merkez ilçelerindeki ilköğretim okullarının okul yaşam kalitesi düzeylerinin belirlenmesi ve okul yaşam kalitesi düzeyi düşük ve yüksek olan iki okulda temel demokratik değerlerden olan eşitlik, insan onuruna saygı ve çevreye saygı değerlerinin kazanılması sürecinde örtük programın işlevinin ayrıntılı bir şekilde irdelenmesi amaçlı bir çalışma yapmıştır. Sonuç olarak, dozu farklı olmakla birlikte, her iki okuldaki örtük programın demokratik değerlere uymayan özellikler taşıdığı belirlenmiştir. Araştırmada ele alınan değişkenlerin çoğu bakımından, düşük OYK (okul yaşam kalitesi ölçeği) düzeyine sahip okuldaki örtük program daha antidemokratik özellikler taşımaktadır. Buna paralel olarak bu okuldaki öğrencilerin de antidemokratik davranışları daha sık sergilediklerinin belirlenmiş olması, okuldaki örtük programın öğrencilerin temel demokratik değerleri kazanmaları bakımından önemli bir işleve sahip olduğunu göstermektedir.

Aslan (2007) araştırmasını, öğretmen görüşlerine göre ilköğretim 1. basamaktaki öğrencilerin temel bilgi, beceri ve değerleri kazanma düzeylerini belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilen araştırmada, oranlı küme örneklem alma yoluna gidilmiş; Eskişehir ilinde yer alan ilköğretim okullarından, üst, orta ve alt sosyo-ekonomik düzeyden rastlantısal yolla birer okul seçilmiştir. Araştırma bu okullarda görevli 310 ilköğretim sınıf öğretmeni üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada veri toplamak için, 49 maddeden oluşan anket formu kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, öğretmen görüşlerine göre ilköğretim birinci basamaktaki öğrencilerin temel bilgi, beceri ve değerleri yeterli düzeyde kazandıkları görülmektedir. Öğretmenlere göre en yüksek düzeyde kazandırılabilen bilgi “Bireysel gereksinimlerini karşılama yollarını bilme” bilgisi, en düşük düzeyde kazandırılabilen bilgi ise “Toplumsal sorunların neler olduğunu bilme” bilgisidir; en yüksek düzeyde kazandırılabilen beceri “Türkçeyi Doğru, Etkili ve Güzel Kullanma (Türkçeyi doğru, anlaşılır biçimde konuşma, yazma, etkili dinleme ve duruma uygun konuşma,...vb. beceriler)” becerisi, en düşük düzeyde kazandırılabilen beceri ise “Girişimcilik (Risk alma, yeni fikirlere açık olma, olası eleştirilere ve başarısızlıklara açık olma, kaybetmeyi göze alma,...vb. beceriler)” becerisidir; en yüksek düzeyde kazandırılabilen değer “Aile Birliğine Önem Verme”, en düşük düzeyde kazandırılabilen değer ise “Sorumluluk” değeridir. Öğretmenlere göre, ilköğretim birinci basamaktaki öğrencilere temel bilgi, beceri ve değerlerin yeterince

kazandırılmamasının en önemli nedeni, “Öğrenci velilerinin ilgisiz olması; bu temel bilgi, beceri ve değerlerin daha etkili bir biçimde kazandırılabilmesi yönündeki en önemli öneriyse “Aileler çeşitli eğitim ve seminer çalışmaları yoluyla eğitilmelidir” olmuştur.

Cebeci (2005) yaptığı araştırmada Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi derslerindeki ahlâkî değer eğitimi ve öğretimini din eğitimi açısından incelemiştir. Neticede; öğrencilerin, derse ilgi duydukları, konuları hal-i hazırda farklı işlemek istedikleri, davranışlarında dinî inançlarının etkisinin olduğu, ahlâkî yönde arkadaşlarından ve televizyondan olumsuz yönde etkilendikleri, derse ilgi duyan ve dersin olumlu etkisinden söz eden öğrencilerin ahlâkî değer kazanımlarının daha yüksek olduğu sonuçlarına ulaşmıştır.

Narin (2007), ilköğretim Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın vatandaşlık bilgi, beceri ve değerlerini kazandırmasına ilişkin öğretmen görüşlerini belirlemek amacıyla araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırmanın nicel bulgularına dayalı sonuçlara göre; öğretmenler Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programını vatandaşlık bilgi ve becerilerini kazandırma bakımından büyük ölçüde yeterli bulmakta, vatandaşlıkla ilgili kimi değerleri kazandırma bakımından ise, yetersiz olduğunu ifade etmektedirler. Araştırmanın nitel bulgularına dayalı sonuçlara göre ise; öğretmenler Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın vatandaşlık bilgi, beceri ve değerlerini kazandırmaya uygunluğuna ilişkin, bilgi ve beceri kazandırma yönünden programın yeterli olduğu yönünde görüş bildirirken, üçte bir oranında değer kazandırma bakımından programın yeterli olmadığı konusunda görüş bildirmişlerdir. Aynı zamanda öğretmenler Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın bireysel bir program olduğunu ve milli değerlere yeterince önem verilmediğini ifade etmiştir. Öğretmenler Hayat Bilgisi dersi ile öğrencilere başkalarının haklarına saygılı olma, dürüst ve hoşgörülü olma, vatan millet ve bayrak sevgisini kazandırmaya yönelik değerlerin kazandırılmasının gerektiğini ifade etmiştir. Araştırmanın programa ilişkin olarak nitel bulguları nicel bulguları destekler niteliktedir.

Dilmaç (2007) “Fen Liselerindeki Öğrencilere Yönelik Değer Öğretimi” konulu doktora tezinde fen liselerinde okuyan öğrencilere kazandırılmaya çalışılan değerlerin incelenmesini amaçlamıştır. Öğrencilere uygulanan insani değerler eğitim

programının bu öğrencilerin değer düzeyini arttırmada etkili olup olmadığını incelenmiştir. İnsani Değerler Eğitimi programı çalışmasından elde edilen bulgular ışığında yorumlar yapılmış ve programın, ortaöğretim öğrencilerinin değer edinim düzeylerinin gelişmesinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Taştan (2008) araştırmasında Türkiye'deki kamu ve özel ilköğretim okulu öğretmenlerinin algılarına göre; öğretmenlerin bireysel değerleri ile okulun örgütsel değerleri arasındaki uyum düzeyini ortaya koyarak, bu uyum düzeyiyle öğretmenlerin iş doyumunu ve algıladıkları sosyal destek düzeyi arasındaki ilişkiyi tespit etmeyi amaçlamıştır. Kamu ve özel ilköğretim okullarında görevli öğretmenlerin, bireysel ve örgütsel değerlere ilişkin algı puanları arasında orta düzeyde, pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu, özel ilköğretim okullarında görevli öğretmenler ve okul arasındaki değer uyum düzeyi, kamu ilköğretim okullarındaki öğretmenlerin değer uyum düzeyinden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kamu ve özel ilköğretim okullarında öğretmenlerin bireysel değerleri ile okulun örgütsel değerlerinin uyum düzeyi, öğretmenlerin çalıştıkları ilin sosyo-ekonomik düzeyine, öğrenim düzeylerine, mezun oldukları eğitim kurumuna ve çalıştıkları okulun büyüklüğüne göre farklılık göstermemektedir. Karadeniz bölgesindeki kamu ilköğretim okulu öğretmenlerin değer uyum düzeyi, Marmara, Ege, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde çalışan öğretmenlerin değer uyum düzeyinden daha yüksektir. Özel ilköğretim okullarında ise erkek öğretmenlerin değer uyum düzeyi, kadın öğretmenlerin değer uyum düzeyinden daha yüksektir. Kamu ilköğretim okullarında sınıf öğretmenleri ile görev yaptıkları okul arasındaki değer uyum düzeyi, branş öğretmenlerinin değer uyum düzeyinden daha yüksektir. Kamu ilköğretim okullarında 21 yıl ve daha fazla mesleki kıdeme sahip öğretmenlerin değer uyum düzeyi, mesleki kıdemi 1-5, 6-10 ve 16-20 yıl arası olan öğretmenlerden daha yüksektir. Özel ilköğretim okullarında buldukları okuldaki çalışma süresi 11-15 yıl arası olan öğretmenlerin değer uyum düzeyleri, 1-5 ve 6-10 yıl çalışan öğretmenlerden daha yüksektir. Kamu ve özel ilköğretim okullarında öğretmen ve okul arasındaki değer uyum düzeyi ile öğretmenlerin iş doyum düzeyi orta düzeyde, pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki içerisindedir. Kamu ve özel ilköğretim okullarında değer uyum düzeyi yüksek olan öğretmenlerin, iş doyum düzeyleri de yüksektir. Kamu ve özel ilköğretim okullarında öğretmenlerin bireysel değerleri ve okulun örgütsel değerlerinin uyum düzeyi ile

öğretmenlerin algıladıkları mesleki sosyal destek düzeyi arasında düşük düzeyde ve pozitif yönde bir ilişki vardır. Kamu ve özel ilköğretim okullarında öğretmenler ve okul arasındaki değer uyum düzeyinin anlamlı yordayıcılarının iş doyumunu, cinsiyet ve branş olduğu görülmektedir.

Ulusoy (2007) yaptığı çalışmada ortaöğretim tarih ders programlarında geleneksel ve demokratik değerlerin işlenişini tespit etmeyi amaçlamıştır. Ayrıca; belirlenen geleneksel değer ve demokratik değerlere öğrencilerin ulaşma düzeyleri değerlendirilmiş ve değerlerle ilgili olarak öğrenci görüşleri alınmıştır. Arastırma elde edilen bazı sonuçlara göre; okulların demokratik değerlere, geleneksel değere oranla daha fazla katılım gösterdikleri görülmüştür. Cinsiyete göre yapılan t-testi sonucunda kız öğrencilerin demokratik değerlere erkek öğrencilere göre daha fazla katılım gösterdiği, erkek öğrencilerin de geleneksel değerlere kız öğrencilere göre daha fazla katılım gösterdiği görülmüştür. Sınıflara göre yapılan karşılaştırmada 1. sınıf öğrencilerinin değer ifadelerine diğer sınıflara göre olumlu yönde daha fazla katılım gösterdiği görülmüştür. Sonuç olarak tarih dersinde geleneksel ve demokratik değerlerin önemli ölçüde aktarılabilirliği söylenebilir. Tarih programlarının amaçlar ve açıklamalar Bölümünde geleneksel ve demokratik demokratik değerleri kazandırmayı amaçlayan hedeflerin olduğu görülmüştür.

Karagöz (2009) yaptığı çalışmada İlköğretim 6. ve 7. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki değerleri incelemek; bu değerlerin metinlerdeki dağılımlarını ve oranlarını tespit etmeyi amaçlamıştır. Araştırma, 2006–2007 eğitim-öğretim yılında Muğla iline gönderilen ders kitapları üzerinde yapılmıştır. 6. ve 7. sınıflarda okutulan metinler ve metinlerde geçen değerler veri kabul edilmiştir. İnceleme sonucunda, ders kitaplarında en çok “Çalışkan Olma Değeri”, “Zorluklar Karşısında Yılmama Değeri”, “Yaratıcı/Yapıcı Olma Değeri”, “Sabırlı Olma Değeri”, ”Canlıları Sevme Değeri”, “Yardımsaver Olma Değeri”, “Öğrenmeye Meraklı ve İstekli Olma Değeri”, “Çalışma Bilincini Taşıma Değeri”, Yapıcı Eleştirel Düşünceye Sahip Olma Değeri”, “Vatansever Olma Değeri”, “Bireysel/Toplumsal Sorunları Tanıma ve Çözebilme Değeri”, “Araştırmacı Olma Değeri” ve “Okuma Alışkanlığı Kazanma Değeri”nin olduğu tespit edilmiştir. Ders kitaplarında “Ağırbaşlı Olma Değeri”, “Bayrağa Saygılı Olma Değeri”, “Kanunlara İtaat Etme Değeri”, “Misafirperver Olma Değeri”, “Tarihî Eserlerimizi Koruma/Sevme Değeri”ne ise yer verilmemiştir.

Çavdar (2009) ilköğretim okullarında görevli öğretmenlerin bireysel değerlerinin çeşitli değişkenler açısından incelemek ve bazı çıkarımlar sunmak amaçlı bir çalışma yapmıştır. Genel olarak Bireysel Değerler Envanteri'nin alt boyutlarına ilişkin istatistikî değerlere bakıldığında en yüksek ortalamanın ve farklılaşmanın disiplin ve sorumluluk alt boyutunda, en düşük ortalama ve farklılaşmanın da paylaşım ve saygı alt boyutunda olduğu görülmüştür.

Özkan (2006) Türk Eğitim Sistemi'nin ilköğretim kademesinde, zorunlu ilköğretim uygulanmasının öncesi ve sonrası sosyal alan derslerinde okutulan ders kitaplarında himayeci değerlerin incelenmesini amaçlayan bir çalışma yapmıştır. Sonuç olarak zorunlu İlköğretim öncesinde, birinci kademeye göre ikinci kademedeki değerlerin daha fazla yer aldığı görülmüştür. Birinci kademedeki okutulan dersler içinde en yüksek oranlar “Sosyal Bilgiler” ve “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi” ders kitaplarında, İkinci kademedeki ise en yüksek oran “İnsan Hakları ve Vatandaşlık” ve “Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi” derslerindedir. Zorunlu İlköğretim sonrası dönemde ise birinci kademedeki en yüksek oran “Sosyal Bilgiler” ve “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi” ders kitabındadır. İkinci kademedeki ise himayeci değerlerin en fazla vurgulandığı ders kitapları “İnsan Hakları ve Vatandaşlık” ve “Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi”dir. Zorunlu İlköğretim sonrası dönemde kademeler arasındaki genel toplamlara bakıldığında himayeci değerlerin ikinci kademedeki daha fazla vurgulandığı görülmüştür.

Yılmaz (2006) İlköğretim okullarında görev yapan okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin sahip oldukları bireysel değerleri, örgütsel değerleri ve bu değerlerin yönetilme durumları ile ilgili görüşlerini belirlemeyi amaçlayan bir çalışma yapmıştır. Tarama modelindeki araştırmanın evrenini Türkiye'deki yedi coğrafi bölgedeki il merkezlerinde bulunan ve kamu ilköğretim okullarında görev yapan okul yöneticileri ve öğretmenler oluşturmuştur. Araştırma kapsamında 712 öğretmen ve 407 okul yöneticisine ulaşılmıştır. Araştırmanın verileri, araştırmacı tarafından geliştirilen “Değerlere Göre Yönetim Ölçeği” ile toplanmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar şöyledir: Araştırmaya katılan ilköğretim okulu yöneticilerinin ilk beş sırada gördükleri bireysel değerler sırası ile, “adalet, dürüstlük, insana saygı, çalışkanlık ve sorumluluk” değerleri, ilköğretim okulu öğretmenlerin ilk beş sırada gördükleri bireysel değerler ise sırası ile, “adalet, dürüstlük, insana saygı, eşitlik ve sorumluluk” değerleridir.

Araştırmaya katılan ilköğretim okulu yöneticilerinin ilk beş sırada gördükleri örgütsel değerler sırası ile “insana saygı, dürüstlük, adalet, eşitlik ve tarafsızlık” değerleri, araştırmaya katılan ilköğretim okulu öğretmenlerinin ilk beş sırada gördükleri örgütsel değerler ise sırası ile “insana saygı, demokrasi, dürüstlük, adalet ve çalışkanlık” değerleridir. Öğretmenler, okul yöneticilerinin değerleri yönetmesi ile ilgili olarak okul yöneticilerinden daha düşük bir düzeyde katılım göstermekte ve okul yöneticilerinin değerlere göre yönetim ile ilgili davranışları “çok” derecesinde yerine getirdiklerini düşünmektedirler. Okul yöneticileri ise bu davranışları “tamamen” yerine getirdiklerini düşünmektedir. Değerlere göre yönetim ile ilgili davranışlara verilen yanıtlar arasında okul yöneticileri ile öğretmenlerin görüşleri arasında bir takım benzerlik ve farklılıklar vardır. İlköğretim okulu yöneticilerinin ilköğretim okullarını değerlere göre yönetmesi ile ilgili olarak okul yöneticisi ve öğretmenlerin görüşleri arasında göreve göre fark bulunmuştur. Okul yöneticilerinin görüşleri arasında cinsiyet, yaş, eğitim durumu, kıdem ve görev yapılan bölgeye göre fark bulunmamıştır. Öğretmenlerin görüşlerinde ise cinsiyet ve eğitim durumuna göre fark bulunmamış, yaş, mesleki kıdem ve görev yapılan bölgeye göre fark bulunmuştur.

İşcan (2007), amacı ilköğretim düzeyinde evrensellik ve iyilikseverlik değerlerini kazandırmaya yönelik hazırlanan değerler eğitimi programının; öğrencilerin değerlerle ilgili bilişsel davranışlarına, duyuşsal özelliklerine ve değerleri gösterme düzeylerine etkisini saptama olan bir çalışma yapmıştır. Araştırmada deneysel desen olarak, gerçek deneme modellerinden “öntest-sontest kontrol gruplu model” kullanılmıştır. Çalışmada, nitel ve nicel araştırma desenlerinin bir arada kullanılması sonucu oluşan “karma yöntem” kullanılmıştır. Araştırmada deney grubu öğrencileri, kontrol grubu öğrencilerine göre, programın uygulanması sırasında değerlere ilişkin daha fazla olumlu nitelikte davranış sergilediği görülmüştür.

Keskinoğlu (2008) yaptığı çalışmada, ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerine Değerler Eğitimi vermek ve Ahlaki Olgunluk ve Saldırganlık Ölçekleri ile bu programın etkililiğini sınamayı amaçlamıştır. Bu amaca yönelik olarak Değerler Eğitim Programı Mevlana'nın Mesnevisinden yararlanarak hazırlanmıştır. Uygulamada besinci sınıfta okuyan öğrencilerden ahlaki olgunluk seviyesi düşük 15'i deney ve 15'i de kontrol grubu olmak üzere 30 kişi yer almıştır. Çalışmanın sonucunda İnsani Değerler

Eğitimi sonucunda elde edilen bulgularda ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyinin geliştđđi ve saldırganlık eğiliminin azaldđđı tespit edilmiştir.

Koç (2007) araştırmasında “Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi” dersinin öğrencinin evrensel değerleri benimsemesine ve evrensel değgerlere ilişkin tutumlarına etkisini belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışmada öğrencilerin evrensel değerlere ilişkin tutumlarını ölçerek geçerli ve güvenilir bir ölçek geliştirmek amaçlanmıştır. Bunun için önce 41 maddelik beşli Likert tipi “öğrencilerin evrensel değerlerine ilişkin tutum ölçeği” geliştirilmiştir. Araştırmada ortaya çıkan sonuçlar göstermektedir ki “Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi” dersi evrensel değerlere ilişkin tutumların kazandırılmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Genç ve Eryaman’ın (2003) “Değişen Değerler ve Yeni Eğitim Paradigması” isimli makalesinde hızlı bir değişimin yaşandıđđı günümüzde bu değişimden en çok etkilenen alan olan eğitimin bu değişimden nasıl etkilendiđđi ve neler yapılması gerektiđđi belirtmek amaçlanmıştır. Önümüzdeki yıllarda, eğitim sistemleri, okullar, öğretmenler, öğrenciler ve öğretim metotları, hızlı bir değişim ve gelişim sürecini yaşayacakları sonucuna ulaşmışlardır.

Değerlerin öğretimi ve değerlerin kazanımlarına ilişkin yapılmış araştırmalar incelendiđđinde, ilgi çeken ve araştırmaya değer bir konu olduğu görülmüştür. Yapılan araştırmaların çoğu karakter eğitimi, ahlak eğitimi, öğrenci ve öğretmenlerin değer tercihleri, duyuşsal amaçların kazanımı, insan, değer programları ve karakter eğitimi programlarının gruplar üzerindeki etkileri kapsamındadır. Çağımızda insan etkeninin dünyanın geleceğini etkilediđđi ve insanların bireysel yaşama doğru yöneldiđđi düşünülürse kişilik eğitiminin neden önemli olduğu daha net anlaşılabilir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, çalışma grubu, verilerin toplanması, verilerin çözümü ve yorumlanmasında kullanılan yöntem ve teknikler açıklanmaktadır.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması modeli kullanılmıştır. Nitel durum çalışmasının en temel özelliği bir ya da birkaç durumun derinliğine araştırılmasıdır. Bir duruma ilişkin etkenler bütüncül bir yaklaşımla araştırılır ve ilgili durumu nasıl etkiledikleri ve ilgili durumdan nasıl etkilendikleri üzerine odaklanır (Yıldırım & Şimşek, 2005). Bu araştırma “Hayat Bilgisi Öğretiminde değerlerin kazandırılma düzeylerinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi amacıyla tasarlanmış tarama modelinde betimsel bir çalışma olmakla birlikte nitel araştırma yöntemlerinden betimsel analiz kullanılarak desteklenmiştir. “Genel tarama modelleri, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir.” (Karasar, 2005, 79).

3.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu 2009–2010 eğitim öğretim yılında Yozgat ili Sarıkaya ilçesinde farklı okullarda görev yapan sınıf öğretmenleri oluşturmuştur. Örneklem yöntemi olarak amaçlı örneklem yöntemlerinden ölçüt örneklem yöntemi kullanılmıştır. Ölçüt örneklem, önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2005, 112).

Bu araştırmada ise ölçütlerimiz, sınıf öğretmenlerinin en az 1 (bir) öğretim yılı boyunca hayat bilgisi dersini okutmuş olmalarıdır.

3.3. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Kişisel Özellikleri

Tablo 3.3.1.'de araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyetlerine ilişkin bilgiler sunulmuştur.

Tablo 3.3.1. Öğretmenlerin Cinsiyete Göre Dağılımları

Cinsiyet	f	%
Kadın	36	60
Erkek	24	40
Toplam	60	100

Araştırmaya 60 öğretmen katılmıştır. Katılan öğretmenlerin % 60'ı kadın, % 40'ı erkek öğretmenden oluşmaktadır.

Tablo 3.3.2.'de araştırmaya katılan öğretmenlerin mesleki kıdemlerine göre dağılımları belirtilmiştir.

Tablo 3.3.2. Öğretmenlerin Mesleki Kıdemlerine Göre Dağılımları

Kıdem Yılı	f	%
1-5 yıl	28	46.7
6-10 yıl	18	30
11-15 yıl	8	13.3
16-20 yıl	4	6.7
21 yıl ve üzeri	2	3.3
Toplam	60	100

Tablo 3.3.2.'e göre öğretmenlerden % 3,3'ü meslekte 21 yıl ve üzerinde devam etmekte. Kıdem yılı 16-20 yıl arasında % 6,7, 11-15 yıl % 13,3, 6-10 yıl % 30 ve 1-5 yıl %46,7 oranındadır.

Öğretmenlerin mezun oldukları okul türüne göre dağılımları Tablo 3.3.3.'de verilmiştir.

Tablo 3.3.3. Öğretmenlerin Mezun Oldukları Okul Türüne Göre Dağılımları

Okul Türü	f	%
Sınıf Öğretmenliği	55	91.7
Eğt.Fak.diğer bölümler	3	5
Diğer Fakülteler	2	3.3
Toplam	60	100

Tablo 3.3.3.'e göre öğretmenlerin % 91,7' si Sınıf öğretmeni mezunu, % 5'i Eğitim fakültesi diğer bölümler mezunu, % 3,3'ü diğer fakültelerden mezundur.

Öğretmenlerin en son mezuniyet durumuna göre dağılımları Tablo 3.3.4.'de verilmiştir.

Tablo 3.3.4. Öğretmenlerin En son Mezuniyet Durumuna Göre Dağılımları

Mezuniyet Durumu	f	%
AÖF (Lis. Tam)	1	1,7
Lisans	59	98.3
Toplam	60	100

Tablo 3.3.4'e göre öğretmenlerin %1,7 si AÖF mezunu, %98,3 ü Lisans mezunudur.

Öğretmenlerin yaşlara göre dağılımları Tablo 3.3.5.'de verilmiştir.

Tablo 3.3.5. Öğretmenlerin Yaşlara Göre Dağılımları

Yaş Aralığı	f	%
20-25	12	20
26-30	24	40
31-35	14	23.3
36-40	6	10
41-45	3	5
46-50	1	1.7
Toplam	60	100

Tablo 3.3.5.'e göre öğretmenlerin % 20' si 20–25 yaş aralığında, % 40'ı 26-30 yaş aralığında, % 23.3'ü 31-35 yaş aralığında, % 10'u 36-40 yaş aralığında, %5'i 41-45 yaş aralığında, %1.7'si 46-50 yaş aralığındadır.

3.4. Veri toplama aracı

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak görüşme tekniği kullanılmıştır. Briggs (1986) görüşmenin, sosyal bilimler alanında yapılan araştırmalarda kullanılan en yaygın veri toplama yöntemi olduğunu savunmakta ve bu durumun, görüşme yönteminin; bireylerin deneyimlerine, tutumlarına, görüşlerine, şikâyetlerine, duygularına ve inançlarına ilişkin bilgi elde etmede oldukça etkili bir yöntem olmasından kaynaklandığını belirtmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2000).

Çalışmanın ilk aşamasında, konu ile ilgili literatür taranarak kuramsal temel oluşturulmuş ve literatür bilgilerinden yararlanılarak yarı yapılandırılmış bir mülakat formu geliştirilmiştir. Hazırlanan sorular amaç doğrultusunda cevaba ulaşmaya yönelik olup uzman görüşü alınarak tamamlanmıştır. Öğretmen görüşme formu iki bölümden oluşmuştur. Birinci bölüm kişisel bilgilerin elde edilmesi amacıyla hazırlanmıştır. İkinci bölüm ise; Hayat Bilgisi öğretiminde değerlerin kazandırılma düzeyleri hakkında öğretmen görüşlerini belirlemeye yönelik olmuştur. İki bölümde toplam 13 soru bulunmaktadır.

Görüşme formları Sarıkaya İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nün ve Sarıkaya Kaymakamlığı'nın onayı ile çalışma grubu olarak alınan 2009–2010 Eğitim Öğretim yılında Sarıkaya ilçesinde görev yapan ilköğretim I. Kademe öğretmenlerine uygulanmıştır. Öğretmenlere uygulanan görüşme formu EK 1'de verilmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmada toplanan nitel verilerin analizinde betimsel analiz yaklaşımı kullanılmıştır. Bu yaklaşıma göre elde edilen veriler görüşme ve gözlem süreçlerinde kullanılan sorulara göre özetlenmiş ve yorumlanmıştır. Betimsel analizde, görüşülen ya da gözlenen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilmiştir. Betimsel analiz yapılarak, elde edilen bulgular düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmak amaçlanmıştır. Değerler grift olması sebebiyle ağırlık taşıdığı anlam dikkate alınarak gruplandırılmış daha sonra yorumlanmıştır.

Betimsel analiz Yıldırım ve Şimşek'in (2005) ifade ettikleri gibi 4 adımda gerçekleştirilmiştir;

1. Araştırma sorularından ve görüşme ve/veya gözlemde yer alan boyutlardan yola çıkarak veri analizi için bir çerçeve oluşturulmuştur.

2. Bu çerçeveye göre veriler işlenmiştir. Daha önce oluşturulan çerçeveye göre elde edilen veriler okunmuş ve organize edilmiştir. Bu aşamada veriler tanımlama amacıyla seçilmiş, anlamlı ve mantıklı bir biçimde bir araya getirilmiştir. Ayrıca bu aşamada, sonuçlar yazılırken kullanılacak doğrudan alıntılar da seçilmiştir.

3. Bulgular ve organize edilmiş veriler tanımlanmıştır ve gerekli yerlerde doğrudan alıntılarla desteklenmiştir.

4. Bulgular yorumlanmıştır. Bulgular arasında neden sonuç ilişkileri açıklanmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde öğretmenlerle yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular alt problemlere göre yorumlanmıştır.

1. Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumları

Öğretmenlere ilk soru olarak, “Hayat Bilgisi programında yer alan değerleri kazandırmak için ne gibi etkinlikler düzenliyorsunuz?” sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Tablo 4.1.’de gösterilmiştir.

Tablo 4.1. Öğretmenlerin “Hayat Bilgisi programında yer alan değerleri kazandırmak için ne gibi etkinlikler düzenliyorsunuz ?” sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları

	Değerlerin Kazandırılması İçin Yapılan Etkinlikler	f
Grupla Öğretim Teknikleri	Drama yaptırıyorum.	25
	Örnek olay yöntemi uyguluyorum.	11
	Bilgisayar destekli eğitimden faydalaniyorum.	5
	Tartışma tekniğini kullanıyorum.	3
	Sunuş yöntemi kullanıyorum.	3
	Oyun oynatıyorum.	2
	İşbirlikçi çalışma yöntemi kullanıyorum.	1
	Beyin fırtınası yaptırıyorum.	1
	Soru cevap tekniğini kullanıyorum.	1
Yazılı sözlü sanatsal etkinlikler yapıyoruz.	1	
Bireysel Öğretim Teknikleri	Hayat bilgisi kılavuz kitabındaki etkinlikler yeterli	10
	Yaparak yaşayarak öğrenmelerini sağlamaya çalışıyorum.	4
	Empati kurmalarını sağlıyorum.	3
	Araştırma yöntemlerini kullanıyorum.	3

	Doğaçlama yapmalarını sağlıyorum.	3
	Gözlem yaptırıyorum.	2
	Görsellerden yararlanmalarını sağlıyorum.	2
	Sorumluluk veriyorum.	1
	Buluş yöntemini kullanıyorum.	1
	Problem çözme yöntemini kullanıyorum.	1
	Bu değerlerle ilgili kitap okumalarını sağlıyorum.	1
	Ev ödevleri veriyorum.	3
	Hasta, yaşlı ziyareti yapmalarını istiyorum.	2
Sınıf Dışı Öğretim Teknikleri	Gezi- inceleme yapıyoruz.	2
	Yakın çevredeki kurum ve kuruluşları ziyaret etmelerini istiyorum.	1
	Aile büyükleriyle sohbet etmelerini ve bunu not etmelerini istiyorum.	1

Tablo 1’de görüldüğü gibi; “Hayat Bilgisi programında yer alan değerleri kazandırmak için ne gibi etkinlikler düzenliyorsunuz ?” sorusuna, (Grupla öğretim teknikleri olarak) öğretmenlerin 25’i drama yaptırıyorum, 11’i örnek olay yöntemini uyguluyorum, 5’i bilgisayar destekli eğitimden faydalaniyorum, 3’ü tartışma yöntemini kullanıyorum 3’ü sunuş yöntemini kullanıyorum, 2’si oyun oynatıyorum, 1’i işbirlikçi çalışma yöntemini kullanıyorum, 1’i beyin fırtınası yaptırıyorum, 1’i soru-cevap yöntemini kullanıyorum, 1’i yazılı sözlü sanatsal etkinlikler yapıyoruz cevabını vermişlerdir. Bireysel öğretim teknikleri olarak öğretmenlerin 10’u kılavuz kitaptaki etkinlikler yeterli, 4’ü yaparak yaşayarak öğrenmelerini sağlıyorum, 3’ü empati kurmalarını sağlıyorum, 3’ü araştırma yöntemlerini kullanıyorum, 3’ü doğaçlama yapmalarını sağlıyorum, 2’si gözlem yaptırıyorum, 2’si görsellerden yararlanmalarını sağlıyorum, 1’i sorumluluk veriyorum, 1’i buluş yöntemini kullanıyorum, 1’i problem çözme yöntemini kullanıyorum, 1’i bu değerlerle ilgili kitap okumalarını sağlıyorum cevabını vermiştir. Sınıf dışı öğretim teknikleri olarak öğretmenlerin 3’ü ev ödevleri veriyorum, 2’si hasta, yaşlı ziyareti yapmalarını istiyorum, 2’si gezi inceleme yapıyoruz, 1’i yakın çevredeki kurum ve kuruluşları ziyaret etmelerini istiyorum, 1’i aile büyükleriyle sohbet etmelerini ve bunu not etmelerini istiyorum cevabını vermiştir.

Tablo 1 incelendiğinde öğretmenlerin Hayat Bilgisi programında yer alan değerleri kazandırmak için daha çok grupta öğretim tekniklerini kullanmayı tercih ettiklerini, sınıf dışı öğretim tekniklerine daha az zaman ayırdıklarını söyleyebiliriz. Drama, örnek olay ve bilgisayar destekli vb. öğrenci merkezli etkinliklerin öğretmenlerin en çok kullandıkları teknikler olması bakımından, öğretmenlerin yetişkinlere özgü bir ciddiyet içerisinde olmadan çocuğun eğlenme gereksinimini de dikkate alarak, etkinliklerini düzenlediklerini söyleyebiliriz. Öğretmenlerin birçoğu kılavuz kitaptaki etkinliklerin yeterli olduğu düşüncesindedir. Öğretmenlerin sunuş tekniğine çok yer vermedikleri görülmektedir. Buna göre öğretmenlerin öğrencilerin edilgen bir biçimde olmadan, öğrenme-öğretme sürecine aktif olarak katılmalarına, bilgiyi kendisinin yapılandırmasına özen gösterdikleri sonucuna varabiliriz. Bu konuda katılımcıların belirttikleri görüşlerden örnekler verecek olursak:

K.18: *“Genelde dersleri drama yoluyla yapıyorum. Çünkü kazanımların çoğu gerçek hayatla ilgili. Çoğu zamanda bahçeye çıkararak gözlem yapmalarını sağlıyorum.”*

K.19: *“Hayat Bilgisi programı çok iyi hazırlanmış. Öğretmen kılavuz kitabına bağlı kalındığı takdirde ek bir şeylerin yapılmasına gerek duymuyorum.”*

K.34: *Hayat bilgisi dersinde çoğunlukla o değerlere uygun drama çalışmalarına yer veriyorum. Öğrenci yaparak yaşayarak daha kalıcı öğrenme sağlayacağından kazandırılmak istenen değerler daha kalıcı olabiliyor.”*

K.46: *“Hayat Bilgisi programının bizlere öğretmen kılavuz kitaplarında önermiş olduğu etkinlikleri uyguluyorum. Bunun haricinde öğrencileri araştırmaya yönelten etkinliklere yer veriyorum.”*

K.47: *“Drama yaptırıyorum. Bu değerlerle ilgili görsellerden oluşan sunular izlettiriyorum.”*

K.57: *“Hayat bilgisi çalışma kitabında bulunan etkinlikleri yaptırıyorum. İnternetten konu ile ilgili slâyt ve animasyon indiriyorum. Sınıfta projeksiyonla izliyoruz. Konuyu öğrenmelerinde çok etkili oluyor.”*

2. Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorumları

Öğretmenlere ikinci soru olarak “Hayat Bilgisi programında kazandırılmak istenen doğruluk, dürüstlük, adil olma ve bağımsızlık gibi değerlerin kalıcı olması için hangi uygulamaları yapıyorsunuz?” sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Tablo 4.2.’te verilmiştir.

Tablo 4.2. Öğretmenlerin “Hayat Bilgisi Programında Kazandırılmak İstlenen Doğruluk, Dürüstlük, Adil Olma ve Bağımsızlık Gibi Değerlerin Kalıcı Olması İçin Hangi Uygulamaları Yapıyorsunuz? Önerileriniz Nelerdir? “Sorusuna Verdikleri Yanıtlar ve Frekans Dağılımları

	Doğruluk Dürüstlük Adil Olma ve Bağımsızlık Gibi Değerlerin Kalıcı Olması İçin Yapılan Uygulamalar	f
Öğrencilere Yapıtılması Gereken Uygulamalar	Drama yaptırıyorum.	15
	Empati kurmalarını sağlıyorum.	7
	Yazılı sözlü ve sanatsal etkinlikler yapıyoruz.	2
	Tartışma tekniğini kullanıyorum.	2
	Bu kavramlarla ilgili güncel hayattan, çevrelerinden örnekler vermelerini istiyorum.	2
	Poster- şema hazırlıyoruz.	1
	Gözlem yapmalarını istiyorum.	1
	Duygu ve düşüncelerini anlatan resim yaptırıyorum.	1
	Başlarından geçmiş, içerisinde bu kavramların yer aldığı olayları anlatmalarını istiyorum.	1
	Model olmaya çalışıyorum.	16
Öğretmenin Yaptığı Uygulamalar	Olumlu davranışları pekiştiriyorum (ödül).	10
	Örnek olay anlatıyorum. İyi ve kötü davranışların ne olduğunu sözlü olarak anlatıp, karşılaştırma yapmalarını sağlıyorum.	8
	Veli ile işbirliği yapmak faydalı oluyor.	7
	Zamanında müdahale yapıyorum.	5
	Bilişim teknolojilerinden yararlanıyorum.	4
	Bu değerlere sahip kişilerin toplumdaki konumunu anlatırım.	2
	Dinen uygun olduğunu anlatıyorum.	2
	Soru cevap yöntemini kullanıyorum.	1
	Ailelerin bilgilendirilmesi faydalı olabiliyor.	1
	Hayat Bilgisi kazanımlarını diğer derslerle ilişkilendirilip, pekiştirilmesini sağlıyorum.	1
Öneriler	Kurallara uymayan öğrencilere caydırıcı ceza veriyorum.	1
	Olumsuz davranışların sonuçlarını fark etmeleri için kılavuzluk yapıyorum.	1
	Öğretmen iyi bir model olmalı.	6
	Materyal ağırlıklı etkinliklerden vazgeçilmeli.	1
	Çocuklar 1 hafta içerisinde yaptığı iyilikleri iyilik kutusuna atabilirler. Böylece haftanın iyiliği seçilebilir.	1
	Bu değerlere sahip olan ve olmayan insanların toplumdaki yeri anlatılabilir.	1
	Aile, öğretmen ve yöneticiler davranışlarında samimi olup, öğrenciye örnek olmalılar.	1
	Çocuğa kendini ispatlama, bağımsız iş yapabilme imkânı sunulmalı.	1
	Sınıfa ortak kurallar konulabilir.	1
	Öğrenciler bu değerleri hayata geçirdikleri zaman mutlaka ödüllendirilmeli.	1
Değerlerin öğretiminde sunuş yöntemi kullanılmamalıdır.	1	
Aile ile birlikte hareket edilmeli.	1	
Hayat bilgisi kazanımlarının kalıcı olması için, diğer derslerle ilişkilendirilmesi lazım.	1	
Okulda verilen kazanımlar evde desteklenmeli	1	

Tablo 2’de görüldüğü gibi; “Hayat bilgisi programında kazandırılmak istenen doğruluk, dürüstlük, adil olma ve bağımsızlık gibi değerlerin kalıcı olması için hangi uygulamaları yapıyorsunuz?” sorusuna, (Öğrencilere Yaptırılması Gereken Uygulamalar olarak), öğretmenlerin 14’ü drama yaptırıyorum, 7’si empati kurmalarını sağlıyorum, 2’si yazılı sözlü ve sanatsal etkinlikler yapıyoruz, 2’si tartışma tekniğini kullanıyorum, 2’si bu kavramlarla ilgili güncel hayattan, çevrelerinden örnekler vermelerini istiyorum, 1’i poster ve şema hazırlıyoruz, 1’i gözlem yapmalarını istiyorum, 1’i duygu ve düşüncelerini anlatan resim yaptırıyorum, 1’i başlarından geçmiş, içerisinde bu kavramların yer aldığı olayları anlatmalarını istiyorum cevabını vermişlerdir. Öğretmenin yaptığı uygulamalar olarak baktığımızda ise öğretmenlerin 16’sı model olmaya çalışıyorum, 10’u olumlu davranışları pekiştiriyorum (ödül), 8’i örnek olay anlatıyorum, 7’si iyi ve kötü davranışların ne olduğunu sözlü olarak anlatıp, karşılaştırma yapmalarını sağlıyorum, 5’i veli ile işbirliği yapmak faydalı oluyor, 4’ü zamanında müdahale yapıyorum, 2’si bilişim teknolojilerinden faydalaniyorum, 2’si bu değerlere sahip kişilerin toplumdaki konumunu anlatırım, 1’i dinen uygun olduğunu anlatıyorum, 1’i soru cevap yöntemini kullanıyorum, 1’i ailelerin bilgilendirilmesi faydalı olabiliyor, 1’i Hayat Bilgisi kazanımlarının diğer derslerle ilişkilendirilip, pekiştirilmesini sağlıyorum, 1’i kurallara uymayan öğrencilere caydırıcı ceza veriyorum, 1’i olumsuz davranışların sonuçlarını fark etmeleri için kılavuzluk yapıyorum, cevabını vermişlerdir. Öğretmenlerin önerilerine baktığımız zaman; 6’sı öğretmenin iyi bir model olması gerektiğini, 1’i materyal ağırlıklı etkinliklerden vazgeçilmesi gerektiğini, 1’i çocukların 1 hafta içerisinde yaptığı iyilikleri iyilik kutusuna atabileceklerini böylece haftanın iyiliği seçilebileceğini, 1’i bu değerlere sahip olan ve olmayan insanların toplumdaki yeri anlatılabileceğini, 1’i aile, öğretmen ve yöneticilerin davranışlarında samimi olup, öğrenciye örnek olmaları gerektiğini, 1’i çocuğa kendini ispatlama, bağımsız iş yapabilme imkânı sunulması gerektiğini, 1’i sınıfa ortak kurallar konulabileceğini, 1’i öğrencilerin bu değerleri hayata geçirdikleri zaman mutlaka ödüllendirilmesi gerektiğini, 1’i değerlerin öğretiminde sunuş yöntemi kullanılmaması gerektiğini, 1’i aile ile birlikte hareket edilmesi gerektiğini, 1’i hayat bilgisi kazanımlarının kalıcı olması için, diğer derslerle ilişkilendirilmesi gerektiğini, 1’i okulda verilen kazanımların evde desteklenmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

Tablo 2 incelendiğinde, öğretmenlerin bu değerleri kazandırmada en çok model olmayı tercih ettiklerini görüyoruz. Bu sonuçtan yola çıkarak öğretmenlerin istenilen davranışları öğretmede ve öğrenilen davranışları pekiştirmede eğitimin ilk sorumlusu olduklarının, öğrencilerin kendilerinden gelen sözsüz iletilere duyarlı olduklarının bilincinde olduklarını söyleyebiliriz. Öğretmenlerin bu değerleri öğretmede bir diğer önemli gördükleri yöntem ise dramadır. Öğretmenler dramayı öğrencilerin toplumsal problemleri çeşitli boyutlarını görüp çözüm getirmede ve bunun üzerine kavram geliştirmede etkili bir yöntem olarak görmektedirler. Öğretmenlerin bu değerleri kazandırmada; bilişim teknolojilerinden yararlanma, tartışma, gözlem, poster ve şema hazırlamayı etkili bir yöntem olarak görmediklerini söyleyebiliriz. Öğretmenlerin genel olarak öğrencilerin yaparak yaşayarak öğrenmelerine fırsat tanıdıklarını, bu değerleri önemli gördüklerini ve bu değerleri öğretmek için birden fazla yöntem teknik kullandıkları sonucuna varabiliriz. Aşağıda bu durumu destekler nitelikteki bazı öğretmenlerin ifadelerine yer verilmiştir:

K.15: *“Öncelikle soru cevap yöntemiyle kavramlar hakkında ne kadar bilgileri var onu ölçüyorum. Kavramlarla ilgili güncel hayattan ve çevrelerinden örnekler vermelerini istiyorum. Bu değerlerle ilgili oyun ve drama çalışması yaptırıp konunun pekişmesini sağlıyorum.”*

K.19: *“Hayat Bilgisi dersinde edinilen kazanımların kalıcı olabilmesi için sadece bu dersle kalmayıp diğer derslerle pekiştirilmesi de gerekmektedir. Aynı zamanda aile de bilgilendirilmelidir. Çünkü okulda başka evde başka öğretilmektedir.”*

K.21: *“Öğrencilerin olumlu davranışlarını sık sık pekiştiriyorum. Olumsuz davranışların meydana getirdiği sonuçların öğrenciler tarafından fark edilmesini sağlayıp çözüm yolu bulabilmeleri için kılavuzluk ediyorum.”*

K.23: *“Öğrencilerin her ne olursa olsun hata yaptıklarında dahi doğru sözlü olmalarını sağlamak konusunda önlemler alıyoruz. Yalan söylemenin, yapabilecekleri kötü davranışların sonucunda daha kötü bir sonuç doğurabileceğinin bilincine varmalarını sağlamaya çalışıyorum. Eşitlik, adalet kavramlarını içselleştirmeleri, farkına varmaları adına öncelikler kendimiz bu kavramları uygulayarak davranışa dönüştürerek örnek olmaya çalışıyorum.”*

K.50: “Önce doğru olan davranışı anlatıyorum. Sınıfça ortak kurallar koyuyoruz. Daha sonra da doğru davranışı gösteren öğrenciyi ödüllendirip diğer arkadaşlarına örnek gösteriyorum. Yanlış davranış gösterenleri uyarıyorum.”

K.57: Kazandırmak istediğim bu değerleri (adil olma, dürüstlük, doğruluk...) kendim uygulayarak öğrencilere model olmaya çalışıyorum. Örneğin aralarında anlaşmazlık olan iki öğrencinin sorununu çözerken mümkün olduğunca adil olmaya çalışıyorum.”

3. Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorumları

Öğretmenlere üçüncü soru olarak “Öğrencilere toplumsallık, sabır, misafirperverlik ve yardımseverlik gibi değerleri kazandırmada çevrenin ne gibi etkisi olduğunu düşünüyorsunuz?” sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Tablo 4,3.’te verilmiştir.

Tablo 4.3. Öğretmenlerin “Öğrencilere Toplumsallık, Sabır, Misafirperverlik ve Yardımseverlik Gibi Değerleri Kazandırmada Çevrenin Ne Gibi Etkisi Olduğunu Düşünüyorsunuz? “sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları

	Toplumsallık, Sabır, Misafirperverlik ve Yardımseverlik Gibi Değerleri Kazandırmada Çevrenin Etkisi	f
Çevre Etkili	Öğrenci çevrede gördüklerini taklit ediyor (çevre model).	23
	Çevrenin önemi büyük.	14
	Okulda kazandırılan davranışın söndürülmesinde veya pekiştirilmesinde çevre önemli.	6
	Okuldan çok çevre etkili.	4
	Çevredeki değerler çok önemli.	3
	Okulda verilmek istenen davranışlara karşı çevredeki olumsuz davranışlar sorun teşkil etmektedir.	3
	Çevre kişiliğin gelişiminde önemli.	1
	Çevrenin ekonomik, eğitim, kültür, durumuna bağlı olarak değişir.	1
	Çevre ile birlikte medya, basın, TV, internet önemli.	1
	Çocuk çevreden kabul görmek adına yanlış davranışları da uygulamaktan çekinmiyor.	1
Çevre İle Birlikte Okul ve Öğretmen de Etkili	Kazandırılmak istenen değer çocuğun çevresinde yoksa çocuk bu değerden yoksun büyür.	1
	Çevreden sonra okulda pekiştirilmeli.	4
	Çevre ile birlikte öğretmen de önemli.	3
	Okuldan sonra çevrede pekiştirilmeli.	3
	Okulda yapılan toplu etkinliklerle (birlikte beslenme yapma vs.) bu değerler verilebilir.	1
	Toplumda destek bulmayan değerleri kavratması çok zor oluyor ya da hiç olmuyor.	1
	Değer öğretiminde çevre ve okulun tutarlılığı kazanımları kalıcı kılar.	1
	Bazı çocuklar ailelerinden hiç bir şey öğrenmeden geliyor ve okulda sıkıntı çıkarıyor.	5
	Aile-okul-çevre işbirliği önemli.	4
	Bu değerler ilk olarak aile ve çevrede ortaya çıkar.	2
Çevre İle Birlikte Aile de Etkili	Çevreden çok aile önemli.	2
	Çocuk ailede ne görüyorsa onu uyguluyor, çevre ikinci planda kalıyor.	2
	Bu değerleri kazandırmada temel etken ailedir.	2
	Ailede başlar, okulda devam eder, çevrede gelişir, uygulanır.	1
	Ailesinden bu değerleri almayan bir öğrenci, çevrenin etkisiyle de kazanması çok zor.	1

Tablo 3’de görüldüğü gibi; “Öğrencilere Toplumsallık, Sabır, Misafirperverlik ve Yardımseverlik Gibi Değerleri Kazandırmada Çevrenin Ne Gibi Etkisi Olduğunu Düşünüyorsunuz?” sorusuna, çevrenin etkili olduğunu düşünen öğretmenlerin 23’ü öğrenci çevrede gördüklerini taklit ediyor (çevre model), 14’ü çevrenin önemi büyük, 6’sı okulda kazandırılan davranışın söndürülmesinde veya pekiştirilmesinde çevre önemli, 4’ü okuldan çok çevrenin etkili, 3’ü çevredeki değerlerin ne olduğu önemli, 3’ü okulda verilmek istenen davranışlara karşı çevredeki olumsuz davranışlar sorun teşkil etmektedir, 1’i çevrenin kişiliğin gelişiminde çok önemli, 1’i bu durumun çevrenin ekonomik, eğitim, kültür, durumuna bağlı olarak değişir, 1’i çevre ile birlikte medya, basın, TV ve internet önemli, 1’i çocuk çevreden kabul görmek adına yanlış davranışları da uygulamaktan çekinmiyor, 1’i kazandırılmak istenen değer çocuğun çevresinde yoksa çocuk bu değerden yoksun büyür demiştir. Çevre ile birlikte okul ve öğretmenin de etkili olduğunu düşünen öğretmenlerin 4’ü çevreden sonra okulda pekiştirilmesi gerektiğini, 3’ü çevre ile birlikte öğretmenin de önemli olduğunu, 3’ü okuldan sonra çevrede pekiştirilmesi gerektiğini, 1’i okulda yapılan toplu etkinliklerle (birlikte beslenme yapma vs.) bu değerler verilebileceğini, 1’i toplumda destek bulmayan değerleri kavratmanın çok zor olduğunu ya da hiç olmadığını, 1’i değer öğretiminde çevre ve okulun tutarlılığının kazanımları kalıcı kılacağını belirtmişlerdir. Çevre ile birlikte ailenin de etkili olduğunu düşünen öğretmenlerin 5’i bazı çocukların ailelerinden hiç bir şey öğrenmeden geldiğini ve okulda sıkıntı çıkarttıklarını, 4’ü aile-okul-çevre işbirliğinin önemli olduğunu, 2’si bu değerlerin ilk olarak aile ve çevrede ortaya çıktığını, 2’si çevreden çok ailenin önemli olduğunu, 2’si çocuğun ailede ne görüyorsa onu uyguladığını, çevrenin ikinci planda kaldığını, 2’si bu değerleri kazandırmada temel etkenin aile olduğunu, 1’i ailede başlayıp, okulda devam edip, çevrede gelişip uygulandığını, 1’i ailesinden bu değerleri almayan bir öğrencinin, çevrenin etkisiyle de bu değerleri kazanmasının çok zor olduğunu ifade etmiştir.

Tablo 3 incelendiğinde öğretmenlerin çoğunun bu değerleri kazandırmada çevrenin öneminin büyük olduğunu söylediklerini görüyoruz. Öğrencilerin çevrede gördüklerini taklit ettiğini düşünen öğretmenlerin sayısı da bir hayli fazladır. Öğretmenler bu düşüncelerini destekler nitelikte; toplumsallık, sabır, misafirperverlik, yardımseverlik gibi değerleri kazandırmada, çevrenin etkisini okul, öğretmen ve ailenin etkisinden daha fazla olduğunu söylemişlerdir. Çocuk çevresine uyum gösterme

çabasında olduğu için uyum ihtiyacını çevrenin değerlerini benimsemekle giderecektir, öğretmenler bu düşünceyle bu değerleri kazandırmada okul, aile ve çevrenin birbirini etkilediklerini ve işbirliğinde olmaları gerektiğini aksi takdirde okulda verilen eğitimin yalnız kalacağını düşünmektedirler. Öğretmenlerin bu değerleri kazandırmada çevrenin kültür durumunun medya, basın ve televizyonun bu değerleri kazandırmada en az etkili olduklarını düşündüklerini söyleyebiliriz. Bu konuda katılımcıların belirttikleri görüşlerden örnekler verecek olursak:

K.14: *“Kesinlikle bu konuda okuldan daha çok çevre etkili. Öğrenci çevresinde görülen olaylardan etkilenecek bunları taklit ediyor.”*

K.21: *“İnsanlar sosyal bir varlıktır. Bu yüzden yaşadığı ortamla sürekli etkileşim halindedir. Öğrencilerin bu kavramları kazanabilmesi için çevrelerindeki modeller çok önemlidir. Öğrencilere küçük yaşta bu kavramları aşulamak gerekir. Yaşlarına uygun etkinliklerle bu değerleri birebir uygulamak yaşatmak gerekir.”*

K.29: *“Çevrenin etkisi çok yüksektir. Evinde ailesinin hiç misafir ağırladığını görmeyen bir öğrenci elbette kendisi de bu konuda başarılı olamayacaktır. Ancak okul içinde yapılan toplu etkinliklerde (örneğin birlikte beslenme yapma) “Afiyet olsun, yemeğimden almak ister misin?” sözleriyle örnek olunabilir. İlköğretim öğrencisi diğer üst kademeli öğrencilere nazaran öğretmeniyle arasında daha farklı bir iletişim vardır. Onun söyledikleri önemlidir. Genellikle öğretmenin dediklerini yapmak onu taklit etmek çok hoşuna gider.”*

K.32: *“Bu değerleri kazandırmada en önemli faktör ailedir. Yaptığım toplantılarda ailelere açıklamada bulunuyorum. Okulda verilen kazanımları evde desteklemelerini istiyorum.”*

K.50: *“Bu yaş çocuğu etrafındaki pek çok kişiyi örnek alma eğiliminde olduğu için çevresinden hemen etkilenebileceğini düşünüyorum. Gerek anne-baba, gerek öğretmen gerekse arkadaşları yardımseverlik, sabır vs. davranışlarda olumlu ve duyarlı olurlarsa çocuk da o yönde eğilir. Çünkü tam bu kavramları anlama ve etkilenme çağındadır.”*

K.56: *“Bu konuda çevreden ziyade ailenin önemli olduğunu düşünüyorum. Ailesinden bu değerleri almayan bir öğrenci çevrenin etkisiyle kazanması çok zor.”*

4. Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorumları

Öğretmenlere dördüncü soru olarak “Özsaygı, özgüven, hoşgörü, duyarlılık ve yeniliğe açıklık gibi değerlerin kazandırılması konusunda okul-aile işbirliği nasıl olmalıdır? Sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Tablo 4.4.’te verilmiştir.

Tablo 4.4. Öğretmenlerin “Özsaygı Özgüven, Hoşgörü, Duyarlılık ve Yeniliğe Açıklık Gibi Değerlerin Kazandırılması Konusunda Okul-Aile İşbirliği Nasıl Olmalıdır? “sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları

	Okul Aile İşbirliği	f
	Veli model olmalıdır.	3
	Öğrencilere tek başlarına başarabilecekleri görevler verilmeli.	3
	Öncelikle ailenin bu değerlere sahip olması gerekir.	3
	Özgüven konusunda aileye önemli görevler düşüyor.	1
Ailenin yapacağı etkinlikler	Aile, bu değerlerin kazandırılması için uygun ortam yaratmalı.	1
	Bu değerlerin kazandırılmasında okuldan çok aileye iş düşüyor, bu değerler yedi yaşına kadar kazandırılmış olmalı.	1
	Aile çocuğuyla diyalog içerisinde olmalı.	1
	Aile çocuğu hakkındaki bütün düşünce ve bilgileri öğretmenine aktarmalı.	1
	Çocuğun evdeki konuşma özgürlüğü kısıtlanmamalı.	1
	Evde güven ortamı oluşturulmalı.	1
	Öğretmen bu konuda veliyi bilgilendirmeli, veliye öneride bulunmalı.	8
	Öğrenci başarılı olduğu durumlarda ödüllendirilmeli.	5
Okulun yapacağı etkinlikler	Öğretmen model olmalıdır.	3
	Okul bu değerlerin kazandırılması için uygun ortam yaratmalı.	1
	Ailelere çocuk eğitimi konusunda konferanslar verilmeli.	1
	Çocuğun evdeki davranışları hakkında veliden bilgi alınmalı.	1
	Öğretmen çocuğun okuldaki davranışlarını veliye bildirmeli.	1
	Okul – aile iletişim içerisinde olmalı.	24
	Aile, öğretmenin verdiği desteği uygulamada tutarlı-uyumlu olmalıdır.	12
Aile ve okulun ortak yapacağı etkinlikler	Okul ve aile çocuğun kendini ifade edebilmesine izin vermeli.	8
	Veli toplantıları sık düzenlenmeli.	6
	Okulda ve ailede çocuğun başarabileceği görevler verilmeli.	3
	Okulda öğrenilen davranışlar ailede pekiştirilmeli.	3
	Ailede ve okulda çocuğun fikirleri alınmalı.	3
	Öğretmen-veli, hatalara karşı hoşgörülü olmalı.	2
	Sürekli öğrenciye duyulan güvenden bahsedilmeli.	1

Tablo 4’de görüldüğü gibi; “özsaygı, özgüven, hoşgörü, duyarlılık ve yeniliğe açıklık gibi değerlerin kazandırılması konusunda okul-aile işbirliği nasıl olmalıdır?” sorusuna, ailenin yapacağı etkinlikler olarak baktığımız zaman; öğretmenlerin 3’ü velinin model olması gerektiğini, 3’ü öğrencilere tek başlarına başarabilecekleri görevler verilmesi gerektiğini, 3’ü öncelikle ailenin bu değerlere sahip olması gerektiğini, 1’i özgüven konusunda aileye önemli görevler düştüğünü, 1’i ailenin, bu değerlerin kazandırılması için uygun ortam yaratması gerektiğini, 1’i bu değerlerin kazandırılmasında okuldan çok aileye iş düştüğünü, 1’i bu değerlerin yedi yaşına kadar kazandırılmış olması gerektiğini, 1’i ailenin çocuğuyla diyalog içerisinde olması gerektiğini, 1’i ailenin çocuğu hakkındaki bütün düşünce ve bilgileri öğretmenine aktarması gerektiğini, 1’i çocuğun evdeki konuşma özgürlüğünün kısıtlanmaması gerektiğini, 1’i evde güven ortamının oluşturulması gerektiğini belirtmişlerdir, okulun yapacağı etkinlikler olarak düşünürsek öğretmenlerin 8’i öğretmenin bu konuda veliyi bilgilendirmesi, öneride bulunmasının gerekli olduğunu, 5’i öğrencinin başarılı olduğu durumlarda ödüllendirilmesi gerektiğini, 3’ü öğretmenin model olması gerektiğini, 1’i okulun bu değerlerin kazandırılması için uygun ortam yaratması gerektiğini, 1’i ailelere çocuk eğitimi konusunda konferanslar verilmesi gerektiğini, 1’i çocuğun evdeki davranışları hakkında veliden bilgi alınması gerektiğini, 1’i öğretmenin çocuğun okuldaki davranışlarını veliye bildirmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Aile ve okulun ortak yapacağı etkinlikler olarak bakıldığında ise öğretmenlerin 24’ü okul ve ailenin iletişim içerisinde olması gerektiğini, 12’si ailenin öğretmenin verdiği desteği uygulamada tutarlı-uyumlu olması gerektiğini, 8’i okul ve ailenin çocuğun kendini ifade edebilmesine izin vermesi gerektiğini, 6’sı veli toplantılarının sık düzenlenmesi gerektiğini, 3’ü okulda ve ailede çocuğun başarabileceği görevler verilmesi gerektiğini, 3’ü okulda öğrenilen davranışların ailede pekiştirilmesi gerektiğini, 3’ü ailede ve okulda çocuğun fikirlerinin alınması gerektiğini, 2’si öğretmen ve velinin, hatalara karşı hoşgörülü olması gerektiğini, 1’i sürekli öğrenciye duyulan güvenden bahsedilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

Tablo 4 incelendiğinde öğretmenlerin özsaygı, özgüven, hoşgörü, duyarlılık ve yeniliğe açıklık gibi değerlerin kazandırılması konusunda ailenin desteğine önem verdikleri görülmektedir. Öğretmenlerin okulun etkililiği ve öğrencinin sosyal, duygusal ve akademik açıdan gelişmesi ve başarılı olması için okul-aile iş birliğinin öneminin farkında olduklarını söyleyebiliriz. Ailelerin bu değerleri kazandırmada bilgilendirilmesi gerektiğini, okul ve ailenin bu konuda birlikte hareket etmesini böylece

çocuğun bu konularda ikilem yaşamasını engellemiş olacaklarını düşünen öğretmenlerin sayısının bir hayli fazla olduğunu görüyoruz. Aşağıda bu durumu destekler nitelikteki bazı öğretmenlerin ifadelerine yer verilmiştir:

K.14: “Öncelikle velinin öğrenciye bu gibi değerleri öğretmek için kendisinin de bu değerlere sahip olması gerekiyor. Eğer bu değerleri taşıyorsa bütün yük öğretmene kalıyor bu gibi durumlarda aileler için özel seminerler düzenlenmesi gerekebilir. Aile zaten bu değerlere sahip ise zaten pek problem olmaz. Çünkü duyarlı bir veli okul ile gereken işbirliğini yapmaya hazırdır.”

K.26: “Mutlaka veli toplantılarının belli aralıklarla yapılması gerekiyor. Okulda karşılaşılan bir sorunun aileye bildirilmesi ve düzeltilmesi önemlidir.”

K.35: Eğitim çok yönlü bir süreçtir. Eğitimde okul ile aile işbirliği çok önemlidir. Biz okulda büyüklere saygıyı öğretiyoruz. Eğer ailede büyüklere saygı varsa bu davranış kazanılabiliyor. Eğer ailedeki yaşam okulla uyum göstermiyorsa çocuk ikilem yaşıyor ve davranışı kazanamıyor.”

K.37: “Okulda ve ailede çocuğun kendini ifade edebilmesine izin verilmeli ve bu duruma özen gösterilmelidir. Çocuk kendi fikirlerinin büyükleri tarafından önemsendiğinin farkına varmalı.”

K.50: “Geçmişteki tecrübelerime dayanarak, içine kapanık, öz güveni düşük, öğrencilerim olduğunda aile ile iletişime geçmeye çalıştım. Bazı anne babalar ilgili oldukları için problemi konuşarak, gerekse RAM’den yardım alarak aştık. Ama ilgilenmeyen okula gelip çocuğunun durumunu bile sormayan velilerin çocukları da yeterli özgüvene ulaşamadı. Çünkü tek taraflı olmuyor.”

K.59: “Okul aile ile sürekli irtibat halinde olarak çocuğa onun arkasında olduklarını hissettirmelidirler. Bu da çocuğun kendine olan güvenini artıracaktır.”

5. Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorumları

Öğretmenlere beşinci soru olarak “Öğrencilere kazandırmaya çalıştığınız sevgi, barış, vatanseverlik ve kültürel değerleri koruma ve geliştirme gibi değerlerin toplumun değişim ve gelişiminden ne kadar etkilendiğini düşünüyorsunuz?” sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Tablo 4.5.’de verilmiştir.

Tablo 4.5. Öğretmenlerin “Öğrencilere Kazandırmaya Çalıştığınız Sevgi, Barış, Vatansverlik ve Kültürel Değerleri Koruma ve Geliştirme Gibi Değerlerin Toplumun Değişim ve Gelişiminden Ne Kadar Etkilendiğini Düşünüyorsunuz?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar ve Frekans Dağılımları

	Toplumun Değişim ve Gelişiminin Sevgi, Barış, Vatansverlik ve Kültürel Değerleri Koruma ve Geliştirme Gibi Değerlere Etkisi	f
Değişim bu değerleri olumlu etkiliyor	Değişim bu değerleri olumlu etkiliyor.	2
	Aile ve okul sayesinde olumlu etkilenir.	1
	Aileler bu konuda eğitilirse sorun olmaz.	1
	Etkilenmemesi imkânsızdır. Ancak bu değişim iyi yönde kullanılmalı.	1
	Toplumun gelişmesi ve değişmesi olumlu ise bu değerlerimize de olumlu yansıtacaktır.	1
	Bilinçli, seviyeli toplumlarda bu değişim olumlu yönde olur.	1
Değişim bu değerleri olumsuz etkiliyor	Bu değerleri olumsuz yönde etkiliyor.	19
	Her ne kadar okul ve ailede bu değerler verilse de çocuk değişimden etkileniyor.	5
	Televizyon kültürü çok etkili oluyor.	3
	Teknoloji bu değerlerin yok olmasına sebep oluyor.	2
	Çevrede bu değerler yok olmak üzere olduğu için çabuk etkileniyor.	2
	Küreselleşme değerlerimizin yok olmasına sebep oluyor.	1
	Çocuklara bu değerler iyi verilmediği için olumsuz etkileniyorlar.	1
	Bu değerler çocuğun ve toplumun özünde vardır, etkilenmez.	6
Değişim bu değerleri etkilemiyor	Bu değişimden etkilenmiyor.	3
	Bu değerler evrenseldir ve değişmez.	2
	Bu değerleri özümsemiş bir çocuk değişimden etkilenmez.	2
	Çevre bu değişimden etkilenmiyorsa çocuk da etkilenmiyor.	1
	Çocuk korku ve şiddete evde alıştığı için bu değişimden etkilenmiyor.	1
	Etkileniyor ancak okul ve ailede bu değerler iyi verilirse çocuk bu değişimden etkilenmez.	17
	Bu değişimde çocukları, aileler ve öğretmenler yönlendiriyor.	7
Öğrencinin bu değişimden etkilenip etkilenmemesi aile ve okula bağlı	Öğrencilere ecdadının yaptıkları sık sık anlatılmalı	3
	Aile ve okul birlikte hareket etmeli	2
	Aileler bu konuda bilgilendirilirse öğrencilerde çok fazla etkilenmez.	2
	Öğrencilere eski ve şimdiki değerler kıyas yapılarak anlatılmalı.	2
	Öğrencilere değerlerimizin bizim zenginliğimiz olduğu bilinci verilmeli.	1
	Çocuğun çevresinde sevgi, saygı, barış ortamları oluşturulmalı.	1
	Bu değerler ailede yoksa okulda da öğretilemiyor.	1
	Öğrencilere tarihi mekânlara gezi düzenlenmeli.	1
	Aile çocuklarına izlettireceği programların Türk aile yapısına uygun olmasına dikkat etmeli.	1
	Aile ve öğretmenler öğrenciye model olmalı.	1

Tablo 4.5.'da görüldüğü gibi; “Öğrencilere kazandırmaya çalıştığınız sevgi, barış, vatanseverlik ve kültürel değerleri koruma ve geliştirme gibi değerlerin toplumun değişim ve gelişiminden ne kadar etkilendiğini düşünüyorsunuz?” sorusuna, değişimin bu değerleri olumlu etkilediğini düşünen öğretmenlerin 2’si değişim bu değerleri olumlu etkilediğini, 1’i aile ve okul sayesinde olumlu etkilediğini, 1’i ailelerin bu konuda eğitilmesiyle sorun olmayacağını, 1’i etkilenmemesinin imkânsız olduğunu, ancak bu değişimin iyi yönde kullanılması gerektiğini, 1’i toplumun gelişmesi ve değişmesi olumlu ise bunun değerlerimize de olumlu yansıtacağını, 1’i bilinçli seviyeli toplumlarda bu değişimin olumlu yönde olduğunu ifade etmiştir. Değişimin bu değerleri olumsuz etkilediğini düşünen öğretmenlerin 19’u bu değerleri olumsuz yönde etkiliyor, 5’i her ne kadar okul ve ailede bu değerler verilse de çocuk değişimden etkileniyor, 3’ü televizyon kültürü çok etkili oluyor, 2’si teknoloji bu değerlerin yok olmasına sebep oluyor, 2’si çevrede bu değerler yok olmak üzere olduğu için çabuk etkileniyor, 1’i küreselleşme değerlerimizin yok olmasına sebep oluyor, 1’i çocuklara bu değerler iyi verilmediği için olumsuz etkileniyorlar cevabını vermiştir. Değişimin bu değerleri etkilemediğini düşünen öğretmenlerin 6’sı bu değerler çocuğun ve toplumun özünde vardır, etkilenmez, 3’ü bu değişimden etkilenmiyor, 2’si bu değerler evrenseldir ve değişmez, 1’i bu değerleri özümsemiş bir çocuk değişimden etkilenmez, 1’i çevre bu değişimden etkilenmiyorsa çocuk da etkilenmiyor cevabını vermiştir. Öğrencinin bu değişimden etkilenip etkilenmemesi aile ve okula bağlı olduğunu düşünen öğretmenlerin 17’si etkileniyor ancak okul ve ailede bu değerler iyi verilirse çocuk bu değişimden etkilenmez, 7’si bu değişimde çocukları aileler ve öğretmenler yönlendiriyor, 3’ü öğrencilere ecdadının yaptıkları sık sık anlatılmalı, 2’si aile ve okul birlikte hareket etmeli, 2’si aileler bu konuda bilgilendirilirse öğrencilerde çok fazla etkilenmez, 2’si öğrencilere eski ve şimdiki değerler kıyas yapılarak anlatılmalı 1’i öğrencilere değerlerimizin bizim zenginliğimiz olduğu bilinci verilmeli, 1’i bu değerler ailede yoksa okulda da öğretilmiyor, 1’i öğrencilere tarihi mekânlara gezi düzenlenmeli, 1’i aileler çocuklarına izlettireceği programların Türk aile yapısına uygun olmasına dikkat etmeli, 1’i aile ve öğretmenler öğrenciye model olmalı, 1’i çocuğun çevresinde sevgi, saygı, barış ortamları oluşturulmalı cevabını vermişlerdir.

Tablo 5 incelendiğinde; öğretmenlerin birçoğunun öğrencilere kazandırmaya çalışılan sevgi, barış, vatanseverlik ve kültürel değerleri koruma ve geliştirme gibi

değerlerin toplumun değişim ve gelişiminden olumsuz yönde etkilendiğini düşündüklerini ve bu konuda duyarlı olduklarını söyleyebiliriz. Öğretmenler bu değerlerin aile ve okulda sağlam temeller üzerine kurulması gerektiğini bu sayede bu değişim ve gelişimden etkilenmeyeceğini düşünmektedirler. Öğretmenlerin verdikleri cevaplara dayanarak, bu etkileşimin olumlu yönde olmasını sağlama konusunda kendilerini ve aileleri sorumlu gördükleri sonucuna ulaşıyoruz. Bu konuda katılımcıların belirttikleri görüşlerden örnekler verecek olursak:

K.10: *“Bir toplum ne kadar değişse ve gelişse de bazı değerler asla değişmez. Vatanseverlik, kültürel öğelere sahip çıkma ve geliştirme, sevgi, barış ve kardeşlik asla değişmeyecek ve toplumun değişiminden etkilenmeyecek değerlerdir.”*

K.14: *“Bu konularda çevrenin görüşleri çok önemli. Ülke çapında nasıl bir yenilik olursa olsun çevre bu değişimlere ayak uydurmuyorsa çocuk da aynı kalıyor.”*

K.15: *“Toplumda büyük bir hızla devam eden gelişme, değişme ve teknolojik ilerlemeler sevgi, barış, vatanseverlik vb. değerlerin azalmasına ve yok olmasına sebep olmaktadır. Tüm bu olumsuz etkileri azaltmak için değerlerimize sıkı sıkıya bağlı kalma bilincini okullarımıza ve çevremize aşılamanız gerekir.”*

K.24: *“Öğrenciler çok iyi gözlemcidirler. İnsanların iç çatışmaya girdiği bir ortamda öğrencilere bahsedilecek sevgi, barış gibi değerler anlamını yitirmektedir. Bunun için öncelikle çevrede sevgi, barış ve saygı ortamlarının oluşturulması bir zorunluluktur.”*

K.31: *“Ben olumsuz etkilendiğini düşünüyorum. Çünkü günümüzde teknoloji çok ilerledi ve bu teknoloji insanları birbirinden ayırdı. Bir evde her odada yalnızlık oluştu. Herkes başka işlerle ve başka başka heveslerle bir şeylerle uğraşır oldu. Sohbet kalmadı. Bunun yanında sevgi de öldü. Kültürel değerlerimiz yok olma yolunda. Bilgisayar başındaki çocuğu kaldırıp anne baba, bayramda el öpmeye götüremiyor maalesef. Teknolojiyi engelleyemeyeceğimize göre çocuğumuzu engelleyerek bu değerleri kurtarabiliriz.”*

K.50: *“Çocuklar bu değerleri kazandıklarında ve gerçekten bu bilince ulaştıklarında toplumdaki değişmelerin onlara çok fazla yansımayacağını düşünüyorum.”*

6. Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorumları

Öğretmenlere altıncı soru olarak “Öğrencilere bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma ve sorumluluk gibi değerleri kazandırmak için ne gibi etkinlikler düzenliyorsunuz?” sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Tablo 4,6.’da verilmiştir.

Tablo 4.6. Öğretmenlerin “Öğrencilere Bilimsellik, Çalışkanlık, Dayanışma ve Sorumluluk Gibi Değerleri Kazandırmak İçin Ne Gibi Etkinlikler Düzenliyorsunuz?” Sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları

Bilimsellik, Çalışkanlık, Dayanışma ve Sorumluluk Gibi Değerleri Kazandırmak İçin Düzenlenen Etkinlikler		f
Sınıf İçi Etkinlikler	Grup çalışması yaptırıyorum.	28
	Öğrencilere sorumluluk veriyorum.	10
	Toplumda başarılı olmuş insanların hayat hikâyelerini inceleme, anlatma çalışması yapıyoruz.	7
	Bu değerlere sahip öğrencilerin ödüllendiriyorum.	7
	Konu ile ilgili performans ve proje ödevi veriyorum.	7
	Ödev kontrolleri yapıyorum.	4
	Bilimsel çalışmaların, öğrenci çalışmalarını, araştırma yazılarını okuyup, panoda sergiliyoruz.	3
	Konunun önemini anlatıyorum.	3
	Ailesine, çevresine ve devletine karşı sorumluluklarını hatırlatıyorum.	2
	Örnek olay yöntemini kullanıyorum.	2
	Bu değerlerle ilgili atasözleri ve özdeyişleri inceliyoruz.	2
	Bu değerlerle ilgili yakın çevresinden örnekler veriyorum.	2
	Bilimsel gelişmelerle ilgili yazılar okuyorum	2
	Her öğrenciye bir sorumluluk verecek şekilde basit deneyler yapıyorum.	1
	Sorumluluk sahibi olmaları için çalışma kâğıtlarına, defterlerine vs. sahip olmaları için uyarıyorum.	1
	Sorumluluklarını yerine getirmedikleri zaman sonuçlarının ne olabileceğini anlatıyorum.	1
	Ceza veriyorum.	1
Sınıf Dışı Etkinlikler	Araştırma ödevi veriyorum.	9
	Yardıma muhtaç insanlara yardım etmeleri için teşvik ediyorum.	2
	Veli ile işbirliği yapıyorum.	1
	Ailelerine yardım etmelerini istiyorum.	1
Diğer	Öğrencileri yeni gelişmeleri takip etmeleri için teşvik ediyorum.	1
	Etkinlik düzenlediğim söylenemez.	1

Tablo 6’da görüldüğü gibi; “Öğrencilere bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma ve sorumluluk gibi değerleri kazandırmak için ne gibi etkinlikler düzenliyorsunuz?” sorusuna, sınıf içi etkinlikler olarak öğretmenlerin 28’i grup çalışması yaptırdığını, 10’u öğrencilere sorumluluk verdiğini, 7’si toplumda başarılı olmuş insanların hayat hikâyelerini inceleme, anlatma çalışmaları yaptırdığını, 7’si bu değerlere sahip öğrencilerin ödüllendirdiğini, 4’ü konu ile ilgili performans ve proje ödevi verdiğini, 4’ü ödev kontrolleri yaptığını, 3’ü bilimsel çalışmaların, öğrenci çalışmalarının, araştırma yazılarının okunması panoda sergilediğini, 3’ü konunun önemini anlattığını, 2’si ailesine, çevresine ve devletine karşı sorumluluklarını hatırlattığını, 2’si örnek olay yöntemini kullandığını, 2’si bu değerlerle ilgili atasözlerinin, özdeyişlerin incelediklerini, 2’si bu değerlerle ilgili yakın çevresinden örnekler verdiğini, 2’si bilimsel gelişmelerle ilgili yazılar okuduğunu, 1’i her öğrenciye bir sorumluluk verecek şekilde basit deneyler yaptığını, 1’i sorumluluk sahibi olmaları için çalışma kâğıtlarına, defterlerine vs. sahip olmaları için uyardığını, 1’i sorumluluklarını yerine getirmedikleri zaman sonuçlarının ne olabileceğini anlattığını, 1’i ceza verdiğini ifade etmiştir. Sınıf dışı etkinlikler olarak 9’u araştırma ödevleri verdiğini, 2’si öğrencilerin yardıma muhtaç insanlara yardım için teşvik ettiğini, 1’i veli ile işbirliği yaptığını 1’i ailelerine yardım etmelerini istediğini, 1’i öğrencilerin yeni gelişmeleri takip için teşvik ettiğini, 1 öğretmen ise etkinlik düzenlemediğini ifade etmişlerdir.

Tablo 6 incelendiği zaman öğretmenlerin öğrencilere bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma ve sorumluluk gibi değerleri kazandırmak için daha çok sınıf içi etkinliklere yer verdiklerini, sınıf dışı etkinlikleri bu değerleri kazandırmada çok fazla tercih etmedikleri sonucuna ulaşıyoruz. Öğretmenlerin, öğrencilerin işbirliği yaparak ortak amaçlar doğrultusunda birlikte çalışmalarına fırsat veren bir yöntem olarak grup çalışmasını bu değerleri kazandırmada en uygun yöntem olarak gördüklerini söyleyebiliriz. Genel olarak; öğretmenlerin, öğretmen merkezli etkinliklere çok fazla yer vermeden öğrencilerin bu değerleri yaparak yaşayarak kazanmalarına, bilgiye kendilerinin ulaşmalarına fırsat tanıdıklarını, söyleyebiliriz. Bu konuda katılımcıların belirttikleri görüşlerden örnekler verecek olursak:

K.21: “Araştırma ödevleri veriyorum. Öğrencilere özgün ortamlar hazırlıyorum. Çalışmanın önemini güncel hayatla ilişkilendirerek çocuklara

anlatıyorum. Sınıf içerisindeki dayanışmanın faydalarını çeşitli tekniklerle kendilerine sorup cevabı bulmalarına yardımcı oluyorum. Sorumluluk kazandırmak için bireysel ve grup halinde çalışmalara önem veriyorum. Yapılan çalışmaları ödüllendiriyorum.”

K.22: *“Öğrenci başarılı olduğu zaman onu ödüllendiriyorum. Yaptığı işten haz duymasını sağlıyorum. Çeşitli gruplar oluşturarak birlikte etkinlik yapmalarını sağlıyorum. Çeşitli görevler vererek bu görevleri yerine getirip getirmediğini takip ediyorum.”*

K.30: *“Genellikle cezalandırma gibi bir uygulama yapıyorum. Aslında çoğu zaman da yanlış olduğunu bile bile.”*

K.49: *“En başta ev ödevlerini kendilerinin yapması gerektiği sorumluluğunu vermeye, çalışıyorum. Sınıf içinde eşyalarını paylaşma birbirlerine yardımcı olma gibi konularda yönlendirmeler yapıyorum.”*

K.50: *“Onlara görevler vererek sorumluluk bilincini vermeye çalışıyorum. Çalışkanlığın önemini ve sonucunu anlatıyorum. Dayanışmanın olması için gruplar oluşturarak birbirlerinden yararlanmalarını sağlıyorum.”*

K.56: *“Grup çalışmalarıyla onlara görevler vererek bu değerleri kazandırmaya çalışıyorum.”*

7. Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorumları

Öğretmenlere yedinci soru olarak “Öğrencilere temizlik ve sağlıklı olmaya önem verme gibi değerleri kazandırmak için ne gibi etkinlikler düzenliyorsunuz? Sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Tablo 4,7.’de verilmiştir.

Tablo 4.7. Öğretmenlerin “Öğrencilere Temizlik ve Sağlıklı Olmaya Önem Verme Gibi Değerleri Kazandırmak İçin Ne Gibi Etkinlikler Düzenliyorsunuz?”

Sorusuna Verdikleri Yanıtlar ve Frekans Dağılımları

	Temizlik ve sağlıklı olmaya önem verme gibi değerleri kazandırmak için düzenlenen etkinlikler	f
Öğrenci merkezli etkinlikler	Bilişim teknolojilerinden faydalaniyorum.	14
	Model oluyorum.	12
	Bu değerlerle ilgili sorumluluklar veriyorum.	6
	Okulda birlikte temizlik yapıyoruz (el yıkama, diş fırçalama...).	4
	Temizlik ve sağlıklı olma konusunda slâytlar, çizgi filmler izletiyorum.	4
	Bu değerlerle ilgili resim, afiş slogan hazırlıyoruz.	3
	Beyin fırtınası yaptırıyorum.	2
	Ders kitaplarındaki etkinlikler yeterli.	2
	Drama yaptırıyorum.	2
	Sağlıklı olma ve olmama konusunda kazançlarımız ve kayıplarımız neler olabileceği ile ilgili karşılaştırmalar yapıyoruz.	2
	Konu ile ilgili resimler getiriyorum, inceliyoruz.	2
	Uygun davranışı gösteren öğrenciyi ödüllendiriyorum.	1
	Bilinçli tüketici olma bilinci vermeye çalışıyorum.	1
	Sağlık personeli ile röportaj yapmalarını istiyorum.	1
	Örnek olay yöntemini kullanıyorum.	1
	5N1K etkinliği yapıyorum.	1
	Sağlıklı olma ile ilgili şarkı öğretiyorum.	1
Öğretmen merkezli etkinlikler	Bu konudaki kavramları kavratmaya çalışıyorum.	17
	Temizliğin ve sağlıklı olmanın önemini anlatıyorum	4
	Temizlik, sağlık ve başarı arasındaki ilişkiyi anlatıyorum.	2
	Kısa öyküler anlatıyorum.	2
	Temizlik kontrolü yapıyorum	1
	Yanlış davranışları düzeltmeye çalışıyorum.	1
	Dengeli beslenmenin önemini anlatıyorum.	1
	Aldığı ürünlere karşı bilinçli olması gerektiğini anlatıyorum.	1
	Her hafta en temiz öğrenciye kurdele takıyorum.	1
	Veli ile işbirliği yapıyoruz.	3
Diğer	Aileleri bilgilendiriyorum.	1
	Sosyal kulüpler yeterli	1
	Etkinlik düzenlemenin faydası olmuyor, çocuk ailede gördüğünü yapıyor.	1
	Toplum hizmeti çalışmalarını yapıyorum.	1

Tablo 7’de görüldüğü gibi; “Öğrencilere temizlik sağlıklı olmaya önem verme, aile birliğine önem verme gibi değerleri kazandırmak için ne gibi etkinlikler düzenliyorsunuz? sorusuna öğrenci merkezli etkinlikler olarak düşündüğümüz zaman öğretmenlerin 14’ü bilişim teknolojilerinden faydalandıklarını, 12’si model olduğunu, 6’sı bu değerlerle ilgili sorumluluk verdiklerini, 4’ü okulda birlikte temizlik yaptıklarını, 4’ü temizlik ve sağlıklı olma konusunda slâytlar, çizgi filmler izlettiğini, 3’ü bu değerlerle ilgili resim, afiş slogan hazırlattıklarını, 2’si konuyla ilgili beyin fırtınası yaptıklarını, 2’si ders kitaplarındaki etkinliklerin yeterli olduğunu, 2’si drama yaptırdıklarını, 2’si sağlıklı olma ve olmama konusunda kazançlarımız ve kayıplarımız neler olabileceği ile ilgili karşılaştırmalar yaptıklarını, 2’si konu ile ilgili resimler getirip incelediklerini, 1’i uygun davranışı gösteren öğrenciyi ödüllendirdiklerini, 1’i bilinçli tüketici olma bilinci vermeye çalıştığını, 1’i sağlık personeli ile röportaj yaptırdığını, 1’i örnek olayın uygun bir yöntem olduğunu, 1’i 5N1K etkinliği yaptırdığını, 1’i sağlıklı olma ile ilgili şarkı öğrettiğini ifade etmişlerdir. Öğretmen merkezli etkinlikler olarak düşündüğümüz zaman ise 17’si bu konudaki kavramları kavratmaya çalıştıklarını, 4’ü temizliğin ve sağlıklı olmanın önemini anlattığını, 2’si temizlik, sağlık ve başarı arasındaki ilişkiyi anlattığını, 2’si kısa öyküler anlattıklarını, 1’i temizlik kontrolü yapıldığını, 1’i yanlış davranışları düzeltmeye çalıştığını, 1’i dengeli beslenmenin önemini anlattığını, 1’i aldığı ürünlere karşı bilinçli olması gerektiğini anlattığını, 1’i her hafta en temiz öğrenciyi kurdele taktığını ifade etmişlerdir. Ayrıca 3’ü veli ile işbirliği içerisinde olduğunu, 1’i aileleri bilgilendirdiğini, 1’i ise sosyal kulüplerin yeterli olduğunu, 1’i etkinlik düzenlemenin faydası olmadığını, çocuğun ailede gördüğünü yaptığını, 1’i toplum hizmeti çalışmaları yaptığını ifade etmişlerdir.

Tablo 7 incelediğimiz zaman temizlik, sağlıklı olmaya önem verme, aile birliğine önem verme gibi değerleri kazandırmak için öğretmenlerin en çok öğrenci merkezli etkinlikleri tercih ettiğini, öğretmen merkezli etkinliklere fazla yer vermediklerini görüyoruz. Öğretmenlerin bu değerleri kavratmada bir tek etkinlik yaptırmanın yeterli olmayacağını düşündüklerini söyleyebiliriz. Bu değerleri kavratmak için bilişim teknolojilerinden faydalanan öğretmenlerin sayısı da bir hayli fazladır. Öğretmenler öncelikle öğrencilerin bu konudaki kavramları bilmeleri gerektiğini ve söyledikleriyle tutarlı olmaları amacıyla da model olmaları gerektiğinin farkında

olduklarını görebilmekteyiz. Bu konuda katılımcıların belirttikleri görüşlerden örnekler verecek olursak:

K.10: *“Zaman zaman sınıfımızı birlikte temizliyoruz. Sonra hep birlikte ellerimizi yıkıyoruz. Her gün yemekten önce ve sonra ellerimizi yıkayıp dişlerimizi fırçalıyoruz. Bunları birlikte yapıyoruz çünkü görerek öğrenmenin ve örnek almanın etkili olduğunu düşünüyorum.”*

K.13: *“Öncelikle öğrencilere temizliğin ve sağlıklı olmanın ne kadar önemli olduğuyla ilgili gazete ya da dergilerden yazı, resim haber vs. getiririm. Daha sonra öğrencilere bir aile ortamı oluşturacak şekilde dramalar yaptırırım. Çocuklardan bir doktorla ya da herhangi bir sağlık personeli ile röportaj yapmalarını isterim.”*

K.29: *“Bu değerleri kazandırmak için öğrenci kulüpleri biçilmiş kaftan. Okul içerisinde değişik sınıflardan seçilmiş öğrencilerle temizlik sağlık konularına ağırlık vererek uygulamalar yapıyorum. Toplum hizmeti etkinlikleriyle de bunları davranış haline dönüştürmelerini hedefliyorum.”*

K.32: *“Bu değerleri kavratmak istiyorsak ilk önce öğrencilerin ders gördüğü sınıfımızı temiz ve düzenli tutmalıyız. Bu görevi çocuklara verebiliriz. Ufak tefek işleri yapmak hem onları mutlu edecektir hem de temizlik ve düzen kavramını bizzat yaşayarak öğrenecektir. Beslenme saatlerinde onları sürekli denetliyorum. Yararlı ve zararlı besinleri anlatıyorum. Tabi temizlik ve sağlıklı yaşama konusunda biz öğretmenlerde çocuklara örnek olacak davranışlar sergilemeliyiz.”*

K.34: *“Temizlik sınıflarımızın en vazgeçilmez unsuru. Haftada en az 3 kere turnak, saç vb. kontrolleri yaparak ellerinden geldiğince temiz kalmalarını amaçlıyorum. Çok sık hasta olarak derslere katılamayan öğrencilerin sorunlarından örnekler vererek sağlıklarına dikkat etmeleri konusunda uyarıyorum.”*

K.49: *“Bu konularla ilgili bilgisayar ortamında hazırlanmış çizgi filmler izletiyorum. Şarkılarla sağlıklı ve temiz olmanın önemini eğlenceli hale getirmeye çalışıyor ve sözlü olarak bu konulardan bahsediyorum.”*

8. Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorumları

Öğretmenlere sekizinci soru olarak “Değerler öğretimi konusunda hayat bilgisi programı haricinde (ifade ve beceri derslerinde ve ders dışı etkinliklerde) yapılabilecek etkinlikler nelerdir?” sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 4.8. Öğretmenlerin “Değerler Öğretimi Konusunda Hayat Bilgisi Programı Haricinde (İfade ve Beceri Derslerinde ve Ders Dışı Etkinliklerde) Yapılabilecek Etkinlikler Nelerdir?” Sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları

Değerler Öğretimi Konusunda Hayat Bilgisi Programı Haricinde Yapılabilecek Etkinlikler		f
Görsel sanatlar	Görsel sanatlar dersinde konu ile ilgili resimler yaptırıyorum	9
	Gezi yapıyoruz.	8
	Bilişim teknolojilerinden faydalaniyorum.	4
	Gözlem yaptırıyorum.	3
	Grup çalışması yaptırıyorum.	1
	Anında dönüt vermeye gayret gösteriyorum.	1
	Model oluyorum.	1
Matematik	Araştırma ödevleri veriyorum.	1
	Gezi yapıyoruz.	8
	Bilişim teknolojilerinden faydalanma	4
	Gözlem yaptırıyorum	3
	Grup çalışması yaptırıyorum.	1
	Anında dönüt vermeye gayret gösteriyorum	1
	Model oluyorum.	1
Türkçe	Araştırma ödevleri veriyorum.	1
	Gezi yapıyoruz	8
	Sanatsal etkinlikler (tiyatro vb.) yapıyoruz.	6
	Drama yaptırıyorum.	5
	Bilişim teknolojilerinden faydalaniyorum.	4
	Şiir-hikâye okuma ve yazma etkinliği yaptırıyorum.	4
	Gözlem yaptırıyorum.	3
	Röportaj yapmalarını istiyorum.	3
	Başarılı insanların hayat hikâyelerini anlatıyorum.	2
	Kitap okuma alışkanlığı kazandırmaya çalışıyorum.	2
Örnek olay anlatıyorum.	1	
Tartışma yöntemini kullanıyorum.	1	
Grup çalışması yaptırıyorum.	1	
Günlük tutmalarını ve kompozisyon yazmalarını istiyorum.	1	

	Anında dönüt veriyorum.	1
	Model oluyorum.	1
	Araştırma ödevleri veriyorum.	1
	Gezi yaptırılabilir.	8
	Müzik aleti çalmaları etkili olabilir.	5
	Bilişim teknolojilerinden faydalaniyorum.	4
	Gözlem yaptırıyorum.	3
Müzik	Konu ile ilgili şarkı söyletiyorum	1
	Grup çalışması yaptırıyorum.	1
	Anında dönüt veriyorum.	1
	Model oluyorum.	1
	Araştırma ödevleri veriyorum.	1
	Halk ezgilerine yer verilmesini doğru buluyorum.	1
	Değerlerimizi kazandırabilecek oyunlar oynatıyorum.	6
	Bilişim Teknolojilerinden faydalaniyorum.	4
	Gözlem yaptırıyorum.	3
Beden Eğitimi	Grup çalışması yapıyoruz.	1
	Anında dönüt veriyorum.	1
	Araştırma ödevleri veriyorum.	1
	Okul takımlarında görev vermeye çalışıyorum.	1
	Hayat bilgisi dersi kazanımlarını diğer derslerle ilişkilendirmek gerekiyor.	5
	Türkçe dersinde değerlerimiz adı altında tema var, yeterli	3
Diğer	Aile ve arkadaşlarıyla vakit ayırması için teşvik edilebilirler.	3
	Zaman yetersiz ek etkinliklere zaman ayıramıyoruz.	2
	Sosyal kulüplerde ve rehberlik dersinde görevler verilebilir.	2
	Diğer sınıflarla iletişim halinde olunabilir.	1
	Haftada 1 ders aile katılımıyla işlenebilir.	1

Tablo 8’da görüldüğü gibi; “Değerler öğretimi konusunda hayat bilgisi programı haricinde (ifade ve beceri derslerinde ve ders dışı etkinliklerde) yapılabilecek etkinlikler nelerdir?” sorusuna, öğretmenlerin (görsel sanatlar dersi için) 9’u konu ile ilgili resimler yaptırdıklarını, 8’i gezi düzenlediğini, 4’ü bilişim teknolojilerinden faydalandıklarını, 3’ü gözlemi tercih ettiklerini, 1’i grup çalışması yaptırdıklarını, 1’i anında dönüt verdiklerini, 1’i model olmaya çalıştığını, 1’i araştırma ödevleri verdiğini ifade etmiştir. Matematik dersi için öğretmenlerin 8’i gezi düzenlediğini, 4’ü bilişim teknolojilerinden faydalandıklarını, 3’ü gözlem yaptırdığını, 1’i grup çalışması yaptırdıklarını, 1’i anında dönüt verdiklerini, 1’i model olmaya çalıştığını, 1’i araştırma

ödevleri verdiğini ifade etmiştir. Türkçe dersi için öğretmenlerin 8'i gezi düzenlediğini, 6'sı sanatsal etkinliklerden faydalandıklarını, 5'i drama yaptırdıklarını, 4'ü bilişim teknolojilerinden faydalandıklarını, 4'ü şiir-hikâye okuma ve yazma etkinliği yaptırdığını, 3'ü gözlem yaptırdığını, 3'ü röportaj yaptırdıklarını, 2'i başarılı insanların hayat hikâyelerini anlattıklarını, 2'si kitap okuma alışkanlığı kazandırmaya çalıştıklarını, 1'i örnek olay anlattığını, 1'i tartışma yöntemini kullandığını, 1'i grup çalışması yaptırdığını, 1'i günlük tutmalarını ve kompozisyon yazmalarını istediğini, 1'i anında dönüt verdiğini, 1'i model olmaya çalıştığını, 1'i araştırma ödevi verdiğini ifade etmişlerdir. Müzik dersi için öğretmenlerin 8'i gezi düzenlenebileceğini, 5'i müzik aleti çaldırıldığını, 4'ü bilişim teknolojilerinden faydalandıklarını, 3'ü gözlem yaptırdığını, 1'i grup çalışması yaptırdığını, 1'i anında dönüt verdiğini, 1'i model olmaya çalıştığını, 1'i konu ile ilgili şarkı söylediğini, 1'i araştırma ödevleri verdiğini 1'i basit halk ezgilerine yer verilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Beden Eğitimi dersi için öğretmenlerin 6'sı oyun oynattıklarını, 4'ü bilişim teknolojilerinden faydalandıklarını, 3'ü gözlemi tercih ettiklerini, 1'i grup çalışması yaptırdığını, 1'i anında dönüt verdiğini, 1'i model olmaya çalıştığını, 1'i araştırma ödevleri verdiğini 1'i okul takımlarında görevler verilebileceğini ifade etmişlerdir. Ayrıca öğretmenlerin 5'i Hayat Bilgisi dersi kazanımlarını diğer derslerle ilişkilendirmenin önemli olduğunu ifade etmiş, 3'ü Türkçe dersinde değerlerimiz adı altında temanın olduğunu ve yeterli olduğunu, 3'ü öğrencilerin aile ve arkadaşlarıyla vakit ayırması için teşvik edilmesi gerektiğini, 2'si zamanın yetersiz olduğunu ek etkinliklere zaman ayıramadıklarını, 2'si sosyal kulüplerde ve rehberlik dersinde görevler verilebileceğini, 1'i de diğer sınıflarla iletişim halinde olunabileceğini 1'i haftada 1 dersin aile katılımı ile işlenebileceğini ifade etmiştir.

Tablo 8'i incelediğimiz zaman görüyoruz ki öğretmenler Hayat Bilgisi dersi haricinde ifade ve beceri derslerinde de değer öğretimi konusunda etkinlik yapmaya özen göstermektedirler. Öğretmenler değer öğretiminin sadece Hayat Bilgisi dersi ile sınırlandırılmaması hayat bilgisi dersi kazanımlarını diğer ifade ve beceri dersleriyle ilişkilendirmesi gerektiğini düşündüklerini söyleyebiliriz. Bu konuda etkinliklere en çok Türkçe dersinde, en az ise beden eğitimi dersinde zaman ayırdıklarını görüyoruz. En çok tercih edilen etkinliklerin ise bilişim teknolojilerinden faydalanma, gözlem, grup

çalışması, anında dönüt verme ve araştırma ödevleri verme olduğunu görülmektedir. Bu konuda katılımcıların belirttikleri görüşlerden örnekler verecek olursak:

K.3: “Günlük tutmaları istenebilir. Bir yazarmış havası kazandırılarak dışarıdaki hayatıyla ilgili yazılar yazmaları istenebilir. Betimlemeler yaptırılabilir. Çeşitli sosyal kulüplerde görev verilebilir. Okul takımlarında yeteneklerine göre görevler verilebilir. Böylece bir birey olduğu, bir şeyler yapabileceği, yeteneklerinin farkında olması sağlanabilir.”

K.18: “Diğer sınıflarla iletişim halinde olabilirler. Okul olarak her hafta en güzel sınıfı seçip kapısına çiçek asabilirler. Her öğrenciye bir iyilik yap projesi verilebilir. Böylece en büyük iyiliği yapan ödüllendirilebilir.”

K.24: “Müzik dersinde yabancı kökenli ezgiler yerine basit halk ezgilerine yer verilebilir.”

K.27: “Her şeyi yaparak, görerek öğrenen kişiler olduğumuz için daha çok uygulamaya yönelik etkinlikler yapılmalı ama ders saatleri de düşünülmemeli. Biz öğretmenlerde Süpermen olmamız isteniyor, çok çabuk değişimler, çok çabuk başarılar isteniyor. Sihirli bir değneğimiz olmadığı için bunları hemen karşılayamıyoruz. İşin gerçek boyutu müfredatlarda güzel değişimler var ama saatlerde sınırlı olması etkinliklerimizi gerçekleştirmemizde zorluklar yaşıyor bize ve biz bu yüzden zaman hırsızlıkları yaparak o dersten alıyoruz diğer açığı kapatmaya çalışıyoruz ve genelde yetiştiremiyoruz ya da etkinliklerde geri kalıyoruz.”

K.42 “İfade ve beceri derslerinin çoğunda değerlerimiz ayrıca ele alınmakta. Özellikle Türkçe dersinde ayrıca tema olarak işlenmektedir. Fazladan etkinlik düzenlemeye ihtiyaç olmadığını düşünüyorum.”

K.57: “Aileden yardım alınabilir. Haftada 1 derse aile katılımı olup bu derste velilerle birlikte etkinlik yapılabilir.”

BÖLÜM V

TARTIŞMA

Bu çalışma, Hayat Bilgisi öğretiminde değerlerin kazandırılma düzeylerinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi amacıyla hazırlanmıştır. Bu amaçla öğretmenlerin hayat bilgisi öğretiminde değerlerin kazandırılması için yaptıkları uygulamalar görüşme yöntemiyle incelenmiştir. Öğretmenlere yapılan görüşmede açık uçlu sorular sorulmuş ve öğretmenlerin yanıtlamaları istenmiştir. Elde edilen bulgulara göre; Araştırmada öğretmenlerin Hayat Bilgisi programında yer alan değerlerimizi kazandırmak amacıyla düzenledikleri etkinlikler belirlenmeye çalışılmıştır. Elde edilen bulgulara göre öğretmenlerin en çok grupta öğretim tekniklerini kullanmayı tercih ettikleri dikkat çekmiştir. Dramayı ise değer öğretiminde en etkili yöntem olarak görmektedirler. Öğretmenlerin birçoğu öğrenci çalışma kitabındaki etkinliklerin değerlerimizi kazandırmak için yeterli olduğu, ek etkinliklere gerek duyulmadığı görüşünde birleşmişlerdir. Yine öğretmenlerin öğrenci merkezli etkinliklere daha çok yer verip öğretmen merkezli etkinlikleri artık tercih etmedikleri sonucuna varılmıştır. Genç (2006), tarafından demokratik kazanımların gerçekleştirilmesinde ilköğretim öğretmenlerinin etkililiğinin değerlendirilebilmesi amacıyla bir araştırma yapmıştır. Araştırmanın sonucunda, demokratik kazanımların gerçekleştirilmesinde ilköğretim öğretmenlerinin farklı etkinlikleri farklı oranlarda kullandıklarını ortaya konmuştur. Ulusoy (2005) ise yaptığı çalışmasında tarih ders kitaplarında amaca uygun şekilde hazırlanan okuma parçaları ile öğrencilere ahlaki değerlerin kazandırılabilceğini belirtmektedir. Eleştirci ve yapıcı bir yaklaşım içinde ahlak konularının işlenebileceğini, böylece öğrencilere iyilik, doğruluk, dürüstlük, hak, adalet vb değerlerin kazandırılabilceğini; insan sevginin, saygının erdemin, ahlaklı olmanın yüceliğinin kavranacağını; empatik düşünme becerilerinin geliştirileceğini ifade etmektedir. Geçmişle ilgili ders verici anekdotlar, hikâyeler, fıkralar vb etkinliklerin bu oranda kullanılması tarih öğretmenlerinin ahlaki değerleri kazandırmak için hikâyeleri kullandıklarını ve öğrencilere ahlaki değerleri kazandırmaya çalıştıklarını göstermektedir. Değer öğretimi konusunda araştırmacılar alternatif yolların etkililiğini

öğrenmek amaçlı çalışmalar yapmışlardır. Keskinoglu (2008) değerlerimizi kazandırmak amacıyla ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerine Değerler Eğitim Programı hazırlamıştır. Çalışmanın sonucunda İnsani Değerler Eğitimi sonucunda elde edilen bulgularda ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyinin geliştiği ve saldırganlık eğiliminin azaldığı tespit edilmiştir.

Öğretmenlerin Hayat Bilgisi programında kazandırılmak istenen doğruluk, dürüstlük, adil olma ve bağımsızlık gibi değerlerin kalıcı olması için hangi uygulamaları yaptıkları belirlenmeye çalışılmıştır. Öğretmenlerin genel olarak öğrencilerin yaparak yaşayarak öğrenmelerine fırsat tanıyan etkinliklere yer verdikleri, bu değerleri önemli gördüklerini ve bu değerleri öğretmek için birden fazla yöntem teknik kullanmayı tercih ettikleri dikkat çekmiştir. Değer öğretiminde öğretmenin etkililiğini destekler nitelikte model olmanın etkili bir yöntem olduğu görüşünün hâkim olduğu sonucu çıkmıştır. Ailelerin çocuk üzerindeki etkilerini de önemli gören öğretmenler, bu süreç içerisinde ailelerin de aktif bir şekilde eğitim öğretime katılmaları yönünde az da olsa görüş bildirmişlerdir. Doğanay ve Sarı (2004) ilköğretim ikinci kademedeki öğrencilere temel demokratik değerlerin kazandırılması sürecinde açık ve örtük programın etkilerini incelediği çalışmasında da Demokratik değerlerin öğrenildiği kaynaklar olarak ankette “derste öğretmenlerimin anlattıklarından öğrendim”, “sınıfta öğretmen ve öğrencilerin davranışlarından öğrendim”, “okulda düzenlenen sosyal etkinliklerden öğrendim”, “evde ailemden öğrendim”, “televizyon ve/veya gazetelerden öğrendim” ve “hiç öğrenmedim” seçenekleriyle belirtildiği çalışmasında demokratik değerlerin kazanımında okulla ilgili seçeneklerin etkisinin %53 düzeyinde olduğu belirlenmiştir.

Araştırmada elde edilen bir diğer sonuç ise öğretmenlerin, toplumsallık, sabır, misafirperverlik ve yardımseverlik gibi değerleri kazandırmada çevrenin etkisinin büyük olduğu, çevrenin öğrenciler için model olduğu, bu değerleri kazandırmada çevre ile birlikte aile ve okulun da önemli derecede etkisinin olduğu ve üçünün ortak hareket etmesi gerektiği görüşünde birleştikleridir. Mentiş’in (1997) yaptığı çalışma da değer öğretiminde aile ve çevrenin önemini destekler niteliktedir. Mentiş çalışmasında anne-babanın eğitim durumu, televizyon programları ve izleme süresi ve cinsiyetin öğrencilerin değerleri kazanım düzeylerinde farklılıklara neden olduğu ve aile ve okul çevresinin, farklı sosyo-ekonomik durumların, sınıfın ve okulun fiziki şartlarının da bu

durumu etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Bu araştırmanın bulguları Akbaş'ın (2004) araştırmasının bulgularını da desteklemektedir. Akbaş'ın araştırmasında öğretmenler, değer öğretiminde belirleyici olan unsurun aile olduğunu, okulda verilen değerlerin aile ve çevrede yeterince pekiştirilmediğini belirtmişlerdir. Okulda değer eğitiminin gerçekleşmesi için gerekli şartların oluşturulamadığı sonucuna ulaşmıştır.

Bir diğer cevabı aranan soru ise öğretmenlerin özsaygı özgüven, hoşgörü, duyarlılık ve yeniliğe açıklık gibi değerlerin kazandırılması konusunda okul-aile işbirliğinin nasıl olması konusunda görüşleridir. Öğretmenlerin değer öğretiminde ailenin desteğine önem verdikleri görülmüştür. Sürekli iletişim içinde olunması gerektiği, velinin bu konularda bilgilendirilmesi, konferanslar verilmesi gerektiği, birlikte model olunması gerektiği ve ailenin, öğretmenin verdiği desteği uygulamada tutarlı olması gerektiği görüşünün hâkim olduğu sonucuna ulaşmaktayız. Bu araştırmanın bulguları Aslan'ın (2007) öğretmen görüşlerine göre ilköğretim birinci basamaktaki öğrencilerin temel bilgi, beceri ve değerleri kazanma düzeylerini belirlemek amacıyla yapmış olduğu araştırmanın bulgularını desteklemektedir. Öğretmenlere göre, ilköğretim birinci basamaktaki öğrencilere temel bilgi, beceri ve değerlerin yeterince kazandırılmamasının en önemli nedeni, öğrenci velilerinin ilgisiz olmasıdır. Bu temel bilgi, beceri ve değerlerin daha etkili bir biçimde kazandırılabilmesi yönündeki en önemli öneriyse "Aileler çeşitli eğitim ve seminer çalışmaları yoluyla eğitilmelidir" olmuştur. Baydar'ın (2009) yaptığı çalışmasının sonucu da değer öğretiminde ailenin önemini destekler niteliktedir. Araştırma kapsamında elde edilen bulgulara göre öğrencilerin değer kazanımı Kohlberg'in ahlaki gelişim kuramına göre genel olarak olması gereken düzeydedir. Ancak yüksek öğrenimi tamamlamış ailelerin çocukları değer kazanımında öğrenim düzeyi düşük velileri olan öğrencilere göre daha başarılı oldukları belirlenmiştir. Meaney (1979) ise, ilköğretim öğrencilerine öz saygı, kendini ifade edebilme, kendine güven gibi değerleri kazandırmak için değerler eğitimi programı uygulamıştır. Değerler eğitimi programı 6 hafta boyunca devam etmiştir. Bu çalışmanın sonucunda da öğrencilerin davranışlarında ve tutumların gözlenebilecek değişiklikler meydana gelmiştir. Ersoy (2006), öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersinde etkili vatandaşlık eğitimi için gerçekleştirdikleri uygulamaları ve vatandaşlık eğitimi konusundaki eğitim gereksinimlerini belirlemeyi amaçladığı araştırma sonucunda

öğretmenler, en çok aile, okul yönetimi ve diğer öğretmenler ile işbirliği yaptıklarını ifade etmişlerdir.

Yine araştırmaya göre öğretmenlerin birçoğu, öğrencilere kazandırmaya çalışılan sevgi, barış, vatanseverlik ve kültürel değerleri koruma ve geliştirme gibi değerlerin toplumun değişim ve gelişiminden olumsuz etkilendiğini düşünmektedirler. Televizyon, teknoloji vs. bu değerlerin yok olmasına sebep vermektedir görüşünü savunan öğretmenlerin yanında, bu değerlerin aile ve okulda sağlam bir zemine oturtulduğu takdirde toplumdaki değişim ve gelişimden olumsuz etkilenmeyecektir görüşünü savunan öğretmenlerin fazla olması da dikkat çekmektedir. Tokdemir'in (2007) çalışmasında da benzer bulguları görebiliriz. Araştırmaya göre değerlerin öğretiminin eğitim öğretimin önemli bir parçası olduğu görüşünde olan öğretmenler değer eğitiminde okul dışı çevresel faktörlerin, medyanın problem olduğu ve eğitim programlarının yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Genç ve Eryaman'ın (2003) makalesinde de hızlı bir değişimin yaşandığı günümüzde bu değişimden en çok etkilenen alan olan eğitimin bu değişimden nasıl etkilendiği ve neler yapılması gerektiği belirtmek amaçlanmıştır. Araştırma sonucuna göre önümüzdeki yıllarda, eğitim sistemleri, okullar, öğretmenler, öğrenciler ve öğretim metotları, hızlı bir değişim ve gelişim sürecini yaşayacakları sonucuna ulaşmışlardır. Cebeci (2005) ise yaptığı araştırmada Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi derslerindeki ahlâkî değer eğitimi ve öğretimini din eğitimi açısından incelemiştir. Ulaştığı sonuçlardan bir tanesi de öğrencilerin, ahlâkî yönde arkadaşlarından ve televizyondan olumsuz yönde etkilendikleridir.

Öğretmenlerin bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma ve sorumluluk gibi değerleri kazandırmak için düzenledikleri etkinlikler belirlenmeye çalışılmıştır. Öğretmenler bu değerleri kazandırmak için sınıf dışı etkinliklerden ziyade sınıf içi etkinlikler düzenlemeyi tercih etmektedirler. Öğretmenlerin sınıf içinde en çok yaptırdığı etkinlikler arasında grup çalışması ön plana çıkmaktadır. Öğretmenler öğrencilere sorumluluk verme, toplumda başarılı olmuş insanların hayat hikâyelerini inceleme ve anlatma çalışması, bu konu ile ilgili performans, proje ödevleri verme, bu değerlere sahip öğrencileri ödüllendirmeyi de etkili yöntemler olarak görmektedirler. Sınıf dışı etkinliklerde ise öğretmenlerin araştırma ödevleri vermeyi tercih ettikleri sonucu ortaya

çıkmiştir. Dilmaç (2007) ise değerleri öğretmek için insani değerler programını uygulamayı tercih etmiş ve yaptığı çalışmada insani değerler programının öğrencilerin değer kazanımı düzeyinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İnsani değerler programını uygulayan bir diğer araştırmacı Hunt (1981) ise, insani değerler eğitim programlarının öğrencilerin arkadaşlık ilişkileri, sorumluluk, çalışma, empati kurma gibi davranışlar kazanımında etkili olup olmadığını araştırmıştır. Elde edilen sonuçlar değerler eğitim programının etkili olduğu yönündedir.

Araştırmada öğretmenlerin öğrencilere temizlik ve sağlıklı olmaya önem verme gibi değerleri kazandırmak için ise en çok öğrenci merkezli etkinlikleri tercih ettiği sonucu ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin öncelikle bu konu hakkındaki kavramları kavratma yoluna gittiğini görüyoruz. Söyledikleri ile tutarlı olma amaçlı ise model olmaya dikkat ettiklerini söylemişlerdir. Bilişim teknolojilerinden faydalanan öğretmenlerin sayısının da bir hayli fazla olduğu sonucuna varılmıştır. Bu değerleri öğretilmesi, kalıcı olması için de ailelerle işbirliği yapmayı faydalı görmektedirler. Ersoy'un (2007) çalışmasında öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersinde öğretmen kılavuz kitaplarını ve bu kitaplardaki ders planlarını aynen ya da değişiklik yaparak kullanmakta olduğu, vatandaşlık eğitiminde en çok seçim etkinliklerinden ve araç-gereç olarak en çok ders kitaplarından yararlanarak, konularda diğer dersler ve ara disiplinlerle ilişkilendirme yaptıkları görülmüştür. Öğretmenler en çok aile, okul yönetimi ve diğer öğretmenler ile işbirliğini yaptıklarını, vatandaşlıkla ilgili kazanımları en çok gözlem, yazılı yoklama ve ürün dosyaları ile değerlendirdiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca öğretmenler, vatandaşlık konularının öğretiminde, vatandaşlık bilgisinin yanı sıra, vatandaşlık eğitiminde, planlama, yöntemler, etkinlik örnekleri, araç gereçler, değerlendirme konularında, vatandaşlık eğitimine ilişkin kaynak bulma, demokratik sınıf ortamı oluşturma, okulda vatandaşlık etkinlikleri düzenleme ve vatandaşlık eğitiminde yapılmış çalışmalar konularında eğitim gereksinimi duyduklarını belirtmişlerdir. Yurtdışında yapılan araştırmalarda ise genel olarak değerleri kazandırmak bir yöntem olan değerler programının etkililiği sınanmaya çalışılmıştır. Perry ve Wilkenfeld (2006), tarafından gerçekleştirilen değerler eğitim programı sonucunda öğrencilerin sorumluluk alma düzeylerini arttırmayı hedeflemişlerdir. Elde edilen sonuçlar öğrencilerin değerlerin kazanımlarında etkili olduğu görülmüştür. Yine Germine'in (2001) ilköğretim sekizinci sınıf öğrencileri üzerinde çalışmıştır. Deney

grubuna değerler eğitimi programı uygulayıp bu programın öğrencilerin kendilerine ve çevresindekilere yönelik saygı düzeyinde bir değişiklik olup olmadığına yönelik ilişki düzeylerine bakmıştır. Araştırmaya katılan deney grubunun almış olduğu değerler eğitim programının, kendilerine olan öz saygı düzeyleri ile çevresindekilere olan saygı düzeylerinde artış olduğu görölmüştür.

Son olarak değerler öğretilimi konusunda Hayat Bilgisi programı haricinde (ifade ve beceri derslerinde ve ders dışı etkinliklerde) yapılabilecek etkinliklerin cevabı aranmıştır. Sonuç olarak öğretmenlerin hayat bilgisi dersi haricindeki ifade ve beceri derslerinde de değer öğretilimi konusuna özen gösterdikleri görölmüştür. Hayat Bilgisi dersinden sonra öğretmenler en çok Türkçe dersinde değer öğretilimine zaman ayırdıkları, en az ise beden eğitimi dersinde zaman ayırdıkları sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmaya destek olacak şekilde Ersoy (2007)'in yapmış olduğu araştırma sonunda, öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersinde öğretmen kılavuz kitaplarını ve bu kitaplardaki ders planlarını aynen ya da değişiklik yaparak kullanmakta olduğu, vatandaşlık eğitiminde en çok seçim etkinliklerinden ve araç-gereç olarak en çok ders kitaplarından yararlanarak, konularda diğer dersler ve ara disiplinlerle ilişkilendirme yaptıkları görölmüştür.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar

Bu bölümde araştırmanın bulgularına dayanarak elde edilen sonuçlar yer almaktadır. Sonuçlar alt amaçlar doğrultusunda sunulmuştur. Ayrıca sonuçlara dayalı olarak uygulamaya yönelik olmak üzere ve daha sonra yapılacak olası araştırmalara yönelik önerilere yer verilmiştir.

6.1.1. Hayat Bilgisi Programında Yer Alan Değerleri Kazandırmak İçin Düzenlenen Etkinliklere İlişkin Sonuçlar

Araştırmaya katılan öğretmenlerle yapılan görüşme sonuçlarına göre öğretmenler grupta öğretim tekniklerinden en çok drama ve örnek olay yöntemini uygulamayı tercih ettikleri, bireysel öğretim tekniklerinden ise Hayat Bilgisi kılavuz kitabındaki etkinlikleri yeterli gördükleri sonucuna ulaşılmıştır. İşbirlikçi çalışma yöntemi, beyin fırtınası, soru cevap tekniği, yazılı sözlü sanatsal etkinlikler, sorumluluk verme, buluş yöntemi, problem çözme yöntemi, bu değerler ilgili kitap okumalarını sağlama, kurum ve kuruluş ziyareti diğer yöntem ve tekniklere göre kullanımının daha seyrek olduğu etkinlikler olarak belirlenmiştir.

6.1.2. Hayat Bilgisi Programında Kazandırılmak İstenen Doğruluk Dürüstlük Adil Olma ve Bağımsızlık Gibi Değerlerin Kalıcı Olması İçin Düzenlenen Uygulamalara İlişkin Sonuçlar

Öğretmenlerle yapılan görüşmede Hayat Bilgisi programında kazandırılmak istenen doğruluk dürüstlük adil olma ve bağımsızlık gibi değerlerin kalıcı olması için düzenledikleri uygulamalar sorulmuştur. Öğretmenler öğrencilere yaptırdıkları etkinlikler olarak en çok drama yöntemini kullandıklarını ve empati kurmalarını sağladıklarını; öğretmenler kendilerinin yaptığı uygulamalar olarak en çok model olmaya çalıştıklarını, olumlu davranışları pekiştirdiklerini ve örnek olay anlattıkları cevabını vermişlerdir. En az yaptıkları uygulamaların ise poster şema hazırlama,

gözlem, resim yapma, bu kavramların yer aldığı olayları anlatmalarını sağlama, dinen uygun olduğunu anlatma, soru cevap yöntemi, aileleri bilgilendirme, Hayat Bilgisi kazanımlarını diğer derslerle ilişkilendirme, ceza, olumsuz davranışların sonuçlarını fark etmeleri için kılavuzluk yapma olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenler öneri olarak en çok öğretmenlerin iyi bir model olması gerektiğini belirtmişlerdir.

6.1.3. Öğrencilere Toplumsallık, Sabır, Misafirperverlik ve Yardımseverlik Gibi Değerleri Kazandırmada Çevrenin Ne Gibi Etkisinin Olduğuna İlişkin Sonuçlar

Görüşme sonuçlarına göre öğretmenler öğrencilere toplumsallık, sabır, misafirperverlik ve yardımseverlik gibi değerleri kazandırmada büyük bir oranda çevrenin öneminin büyük olduğunu, öğrencilerin çevrede gördüklerini taklit ettiğini belirtmişlerdir. Bu değerlerin kazandırılmasında çevre ile birlikte okul, öğretmen ve ailenin de etkisinin olduğu görüşünde olan öğretmenler en çok; çevreden sonra okulda pekiştirilmesi gerektiğini, bazı çocukların ailelerinden hiçbir şey öğrenmeden gelip okulda sıkıntı yarattıklarını ve aile-okul-çevre işbirliğinin önemli olduğu şeklinde görüş bildirmişlerdir. Yine öğretmenlerin görüşlerine göre bu değerleri kazandırmada çevrenin bir sorun olması, değerlerin çevrenin ekonomik, eğitim, kültür durumuna bağlı olarak değişmesi, çevre ile birlikte medya, basın, TV ve internetin de önemli olması, çevreden kabul görmek adına yanlış davranışların benimsenmesi, çevrede kazandırılmak istenen değerlerin olmaması, okulda toplu etkinliklerin yapılması, toplumun bazı değerleri desteklememesi, çevre ve okulun bu konuda tutarlı olması, değerlerin öncelikle ailede alınması gerektiği ise en az verilen cevaplar olarak karşımıza çıkmıştır.

6.1.4. Özsaygı, Özgüven, Hoşgörü, Duyarlılık ve Yeniliğe Açıklık Gibi Değerlerin Kazandırılması Konusunda Okul-Aile İşbirliği Nasıl Olması Gerektiğine İlişkin Sonuçlar

Öğretmenlerin özsaygı, özgüven, hoşgörü, duyarlılık ve yeniliğe açıklık gibi değerleri kazandırmak için okul-aile işbirliğinin nasıl olması gerektiğine ilişkin düşünceleri belirlenmeye çalışılmıştır. Öğretmenlerin genel olarak bu değerleri kazandırmada ailenin desteğini önemli gördükleri sonucu ortaya çıkmıştır. Okul ve

ailenin iletişim içerisinde olması en sık verilen cevaptır. Öğretmenler kendilerinin ve velinin model olması gerektiğini savunmaktadırlar. Yine öğrencilere başarabilecekleri görevler verilmesi, öğretmenin veliyi bilgilendirmesi ve veliye önerilerde bulunması, öğrencilerin ödüllendirilmesi, ailenin okulun verdiği desteği uygulamada tutarlı olması, okul ve ailenin çocuğun kendini ifade etmesine izin vermesi bu değerleri kazandırmada öğretmenler tarafından önemli görülmüştür.

6.1.5. Öğrencilere Kazandırılmaya Çalışılan Sevgi, Barış, Vatanseverlik ve Kültürel Değerleri Koruma ve Geliştirme Gibi Değerlerin Toplumun Değişim ve Gelişiminden Ne Kadar Etkilendiğine İlişkin Sonuçlar

Öğretmenlere öğrencilere kazandırılmaya çalışılan sevgi, barış, vatanseverlik ve kültürel değerleri koruma ve geliştirme gibi değerlerin toplumun değişim ve gelişiminden ne kadar etkilendiği sorulmuştur. Görüşme bulgularına dayanarak öğretmenlerin birçoğu bu değerlerin toplumun değişim ve gelişiminden olumsuz yönde etkilendiğini ve her ne kadar okul ve ailede bu değerler verilse de çocuğun bu değişimden etkilendiği yönünde görüş bildirmişlerdir. Bazı öğretmenler ise etkilenmenin kaçınılmaz olduğunu ancak aile ve okulda bu değerlerin iyi verilmesiyle çocuğun bu değişimden istenmeyen yönde etkilenmeyeceğini savunmuşlardır. Bu değişim ve gelişimin değerleri etkilemediğini düşünen öğretmenler ise bunun sebebini bu değerlerin çocuğun ve toplumun özünde bulunmasına bağlamaktadırlar. Öğretmenlerin çok az bir kısmı da toplumun değişim ve gelişiminin bu değerleri olumlu yönde etkilediği yönünde görüş bildirmişlerdir.

6.1.6. Öğretmenlerin Öğrencilere Bilimsellik, Çalışkanlık, Dayanışma ve Sorumluluk Gibi Değerleri Kazandırmak İçin Düzenledikleri Etkinliklere İlişkin Sonuçlar

Araştırmaya katılan öğretmenlerle yapılan görüşme sonuçlarına göre öğretmenlerin bilimsellik, çalışkanlık, sorumluluk gibi değerleri kazandırmak amacıyla sınıf içi etkinlikleri sınıf dışı etkinliklere nazaran daha etkili buldukları sonucuna ulaşılmıştır. En çok tercih edilen etkinlikler olarak baktığımız zaman ise grup çalışması, öğrencilere sorumluluk verilmesi, toplumda başarılı olmuş insanların hayat hikâyelerini

inceleme, anlatma çalışması, ödül, performans ve proje ödevi verme ve araştırma ödevi verme olduğunu görüyoruz. Bunun yanında basit deneyler yaptırma, sorumsuz olmanın sonuçlarını anlatma, ceza, veli ile işbirliği, ailelerine yardım etmeyi sağlama, yeni gelişmeleri takip etmeyi sağlama en az tercih edilen yöntemler olarak karşımıza çıkmaktadır.

6.1.7. Öğretmenlerin Öğrencilere Temizlik ve Sağlıklı Olmaya Önem Verme Gibi Değerleri Kazandırmak İçin Düzenledikleri Etkinliklere İlişkin Sonuçlar

Araştırma sürecinde öğretmenlerle yapılan görüşme bulgularına göre öğretmenlerin bu değerleri kazandırmak için öğrenci merkezli etkinlikleri kullanmaya özen gösterdikleri sonucu ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin bu değerleri kazandırmak için en çok tercih ettikleri etkinlikler arasında bilişim teknolojilerinden faydalanma, model olma, sorumluluk verme ve konu ile ilgili kavramları kavratmayı tercih ettikleri belirlenmiştir. Öğretmenler bu konuda veli ile işbirliği yapmayı da faydalı görmektedirler. Fazladan etkinlik yaptırmayı düşünmeyen öğretmenler ise sosyal kulüplerin yeterli olduğunu, toplum hizmeti çalışmalarının bu konuda faydalı olabileceğini ve her ne kadar etkinlik yaptırılsa dahi öğrencinin ailesinden gördüğünü yaptığını belirtmektedirler.

6.1.8. Öğretmenlerin Değerler Öğretimi Konusunda Hayat Bilgisi Programı Haricinde (İfade ve Beceri Derslerinde ve Ders Dışı Etkinliklerde) Yapabilecekleri Etkinliklere İlişkin Sonuçlar

Öğretmenlerin değerler öğretimi konusunda Hayat Bilgisi programı haricinde (ifade ve beceri derslerinde ve ders dışı etkinliklerde) yapabilecekleri etkinliklere ilişkin düşünceleri belirlenmeye çalışılmıştır. Öğretmenlerin hayat bilgisi programı haricindeki derslerde de değer öğretimi konusuna özen gösterdikleri sonucu ortaya çıkmıştır. Bu konuda en çok tercih edilen etkinliklerin resim yapma, gezi, bilişim teknolojilerinden faydalanma, sanatsal etkinlikler yapma, drama, müzik aleti çalma, oyun oynatma olduğu görülmüştür. Öğretmenlerin, Hayat bilgisinden sonra en çok Türkçe dersinde, en az ise beden eğitimi dersinde değer öğretimi için etkinlik düzenledikleri görülmektedir. Ayrıca ders zamanlarının yetersiz olmasından dolayı bazı öğretmenler Hayat Bilgisi haricindeki derslerde etkinlik düzenleyemediklerini ifade etmişlerdir.

6.2. Öneriler

Bu araştırmada elde edilen sonuçlara dayalı olarak uygulamaya yönelik ve ileride yapılacak değer öğretimi ile ilgili araştırmalara yönelik öneriler bu bölümde sunulmuştur.

6.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler

- Hayat Bilgisi programı değer öğretimi konusunda gereksinimleri karşılayacak biçimde düzenlenmeli, alternatif etkinlikler veya destekleyici çalışmalarla zenginleştirilebilir.

- Öğretmenlerin kendilerini geliştirmelerini sağlayacak hizmet-içi eğitim ve seminer çalışmalarını artırılmalı ve öğretmenler yeterince rehberlik yapabilecek donanıma sahip hale getirilebilir.

- Milli Eğitim önderliğinde TV programları düzenlenebilir, hem velilerin hem de öğrencilerin bu konuda daha da bilinçlenmesi sağlanabilir.

- Değerlerin öğretimi süresince ailenin de okul ve öğretmenle birlikte programı destekleyici düşüncede olması ve okul ve öğretmeni desteklemesi gerekmektedir. Değerlerin birey ve dolayısıyla toplumsal önemine vurgular yapılmalı ve okul-aile-öğretmen işbirliği ile bütünlük oluşturularak ailelere yönelik seminerler ve konferanslar düzenlenerek, beceri ve değer geliştirme bakımından veliler de eğitilebilir.

- Öğrencilerin yaparak-yaşayarak öğrenmelerini sağlayacak uygulama ağırlıklı öğretim ortamları oluşturulmalıdır. Okulların fiziksel ve sosyal imkânları artırılmalı, dersliklerin araç-gereç, teknoloji ve destek unsurları açısından yetersizlikleri giderilmeli, eğitim programlarının en etkin biçimde uygulanması sağlanmalı, okullarda öğrenciler için, kendilerini ve iletişim becerilerini geliştirmelerini sağlayacak, sosyal, kültürel, sanatsal, sportif aktiviteler düzenlenebilir.

- Sınıf başına düşen öğrenci sayısı azaltılmalı, bilişsel alana ağırlık veren değerlendirme sisteminden çok, her yönden gelişimi ve yaratıcı düşünmeyi gerektiren değerlendirme sistemine ağırlık verilmelidir.

- Okullarda okul kuralları, disiplin, sınıf tekrarı, ödöl ve ceza gibi uygulamalar etkin hale getirilmelidir.

6.2.2. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- Bu araştırma en az 1 (bir) öğretim yılı boyunca Hayat Bilgisi dersini okutan öğretmen görüşleriyle sınırlandırılmıştır. İlköğretim birinci veya ikinci kademe öğretmenlerinin tümünü kapsayacak şekilde bir araştırma yapılabilir.
- Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında yer alan değerlerin kazandırılıp kazandırılmadığına yönelik nicel çalışmalar yapılabilir.
- Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında yer alan değerlerin kazandırılıp kazandırılmadığına ilişkin farklı sosyo-ekonomik ve kültürel düzeyde olan öğrencilerden elde edilecek verilere dayalı olarak çalışmalar yapılabilir.
- Bu araştırma Yozgat İli Sarıkaya İlçesinde yapılmış olup konuyla ilgili farklı çalışma grupları ve örneklerle yapılacak araştırma sonuçları bu araştırma sonuçları ile karşılaştırılabilir.

KAYNAKÇA

- Akarsu, B (1994). *Felsefe Terimleri Sözlüğü*. İnkılâp Kitabevi. İstanbul
- Akbaş, O (2004), “Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının İlköğretim İkinci Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi” Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara.
- Akbaş, O (2006), “*Yeni İlköğretim Programlarının Değer Eğitimi Boyutunun İncelenmesi*”, Ulusal Sınıf Öğretmenliği Kongresi, Cilt.2, ss. 288–293, Ankara Kök Yayıncılık.
- Akbaş, Oktay. “*Yeni İlköğretim Programlarının Değer Eğitimi Boyutunun İncelenmesi*”, Ulusal Sınıf Öğretmenliği Kongresi Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği Ana Bilim Dalı Bildiri Kitabı. 2.Cilt, 14–16 Nisan 2006, Ankara: Kök Yayıncılık, 2006.
- Aslan, E (1992). “*Benlik Kavramı ve Bireyin Yaşamındaki Etkileri*” M.Ü. Eğitim Bilimleri Dergisi, 4, İstanbul
- Aslan, R (2007). “*Öğretmen Görüşlerine Göre İlköğretim Birinci Basamaktaki Öğrencilerin Temel Bilgi, Beceri ve Değerleri Kazanma Düzeyleri*” Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi
- Aydın, A (1999), “*Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*”, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Aydın, M (2003). “*Ahlak Öğretiminde Örnek Olay İncelemesi Yöntemi*” Nobel Yayınları, Ankara
- Aydın, M (2003). “*Gençliğin Değer Algısı: Konya Örneği*” Değerler Eğitimi Dergisi, 1 (3), 121-144.
- Bacanlı, H (2002). “*Psikolojik Kavram Analizleri*” Nobel Yayın Dağıtım. Ankara
- Başaran, İbrahim Ethem. “*Türkiye Eğitim Sistemi*” Ankara: Yargıcı Matbaası, 1996
- Baydar, P (2009). “*İlköğretim Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Belirlenen Değerlerin Kazanım Düzeyleri ve Bu Süreçte Yaşanılan Soruların Değerlendirilmesi*” Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi

- Belet, Dilek. “*İlköğretim Kurumlarında Uygulanan Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının Değerlendirilmesi*” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1999
- Bolat, H. Balcıoğulları, A. Dikbaşı, Y (2007). “Sosyal Bilgiler Derslerinde Yer Alan Değerlerin İçselleştirilmesine Yönelik Öğrenci ve Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi”, III. Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi Sunulan Bildiri, Adana
- Bolay, S. H (1996). *Felsefi Doktrinler ve Terimler Sözlüğü*. Akçağ Yayınları. Ankara
- Büyükdüvenci, S. (2003). “*Değerin Değeri Üzerine. Değer ve Bilgi Sempozyum Kitabı.*” (Ed. S. Yalçın). Vadi Yayınları. Ankara
- Cebeci, A (2005), “*İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Ahlaki Değerlerin Eğitimi ve Öğretimi*” Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa
- Cebeci, S (1996). “*Din Eğitimi Bilimi ve Türkiye’de Din Eğitimi*”, Akçağ Yayınları, Ankara
- Çağlar, A (2005). “*Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitimi. Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar*” Morpa Kültür Yayınları. İstanbul
- Çavdar. M. (2009). “*İlköğretim Öğretmenlerinin Bireysel Değerlerinin Çok Boyutlu İncelenmesi*” Yüksek Lisans Tezi. İstanbul
- Çelik, V (2000). “*Örgüt Kültürü ve Yönetimi*” Pegem A Yayıncılık. Ankara
- Dilmaç, B (2007). “*Bir Grup Fen Lisesi Öğrencisine Verilen İnsani Değerler Eğitiminin İnsani Değerler Ölçeği İle Sınanması*” Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi. Konya
- Dilmaç, B., (1999). “*İlköğretim Öğrencilerine İnsani Değerler Eğitimi Verilmesi ve Ahlaki Olgunluk Ölçeği İle Eğitimin Sınanması.*” Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul
- Doğanay A (2006), “*Öğretimde Kavram ve Genellemelerin Geliştirilmesi*”, Öztürk C. ve Dursun D (Editör), “*Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*” (2. Baskı) Ankara: Pegem Yayıncılık
- Doğanay, A. ve Sarı, M (2004), “İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerine Temel Demokratik Değerlerin Kazandırılma Düzeyi ve Bu Değerlerin Kazandırılması

- Sürecinde Açık ve Örtük Programın Etkilerinin Karşılaştırılması”, *Eğitim Yönetimi*, 10 (39), ss. 356 – 383
- Ekşi, H (2003). “*Temel İnsani Değerlerin Kazandırılmasında Bir Yaklaşım: Karakter Eğitimi Programları*”, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (1), 79–96
- Ercan, İ (2001), “*İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında Ulusal ve Evrensel Değerler*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale
- Erden, M (1998). “*Öğretmenlik Mesleğine Giriş*”, Alkım Yayınları, Ankara
- Ersoy, Arife Figen. “Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Etkili Vatandaşlık Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi”, *Ulusal Sınıf Öğretmenliği Kongresi Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği Ana Bilim Dalı Bildiri Kitabı. 2.Cilt, 14–16 Nisan 2006, Ankara: Kök Yayıncılık 2006*
- Genç, S. Z. ve Eryaman, M. Y (2009). “*Değişen Değerler ve Yeni Eğitim Paradigması.*” Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. Cilt: 9. Say: 1
- Genç, Salih Zeki. “Demokratik Kazanımların Gerçekleştirilmesinde İlköğretim Öğretmenlerinin Etkililiğinin Değerlendirilmesi” *Milli Eğitim Dergisi*. 171, 2006 (<http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/171.171.4.pdf> - 20.04.2010 tarihinde ulaşıldı)
- Gözütok, F. D (1992). “*Disiplini Sağlamada Öğretmen Davranışları*” *Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. Cilt: 25. Sayı: 2
- Gültekin, F (2005), “Tarih Dersinde İşe Koşulabilecek Değer Öğretiminin Yeni Yaklaşımlarının Öğrencilerin “Hoşgörü” Değeri Anlayışlarının Gelişimine Etkisi”, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Güngör, E (1998). “*Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak*”, Ötüken Yayınları, İstanbul
- Gürkan, Tanju ve Erten Gökçe. “*Türkiye’de ve Çeşitli Ülkelerde İlköğretim*” Ankara: Siyasal Kitabevi, 1999
- Hökelekli, H (2006). “*Gençlik Din ve Değerler Psikolojisi*”, DEM yayınları, İstanbul
- İşcan, C.D. (2007) “*İlköğretim Düzeyinde Değerler Eğitimi Programının Etkililiği*” Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara

- Karagöz, B. (2009) “Yapılandırmacı Yaklaşımına Göre İlköğretim 6 ve 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Değerlerin İncelenmesi” Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla
- Karasar, N (2005), *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, (14.baskı), Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- Keskinoğlu, Ş. (2008) “İlköğretim Beşinci Sınıf Öğrencilerine Uygulanan Mesnevi Temelli Değerler Eğitimi Programının Ahlaki Olgunluğa ve Saldırganlık Eğilimine Etkisi” Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul
- Kıncal, R (2002), “*Vatandaşlık Bilgisi*”, Ankara: Mikro Yayınları
- Koç, Ş. (2007) “İlköğretim 7. Sınıflarda Okutulan Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Dersinde Öğrenciye Kazandırılması Amaçlanan Evrensel Değerlere İlişkin Tutumlar Üzerinde Öğretim Sürecinin Etkisi” Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ
- Kulaksızoğlu, A. ve Dilmaç, B (2000). “*İnsani Değerler Eğitimi Programı*” Marmara Üniversitesi. Atatürk Eğitim Fakültesi. Eğitim Bilimleri Dergisi. Sayı:12
- Küçükahmet, L. (2004), “*Öğretimde Planlama ve Değerlendirme*”, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- Lalek, M., (2007). “*Resmi ve Özel İlköğretim Okullarında Örgütsel Değerler (Sakarya İli Örneği)*.” Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya
- Mehmedoğlu, A.Ü (2003). “*Küreselleşme Ahlak ve Değerler*”, Litera Yayıncılık, İstanbul
- Mentiş, A (1997), “İlköğretim Birinci Aşama Sosyal Bilgiler Dersi Duyuşsal Amaçlarının Gerçekleşme Düzeyinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana
- Moore, Kenneth. **Öğretim Becerileri**. Çeviren: Nizamettin Kaya. Editör: Ersin Altıntaş. ?, 2000.

- Narin, D (2007). *“İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı’nın Vatandaşlık Bilgi, Beceri ve Değerlerini Kazandırmasına İlişkin Öğretmen Görüşleri”* Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi
- Ocak, Gürbüz ve H.Ömer Beydoğan. “İlköğretim Okulları 3.Sınıf Hayat Bilgisi Dersi İçerik Standartlarının Öğretmen Görüşlerine Göre Bazı Değişkenler Açısından Yeterlilik Düzeyi (Standart Belirleme-Erzurum Örneği)”, *Milli Eğitim Dergisi*, 165, 2005 (<http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/165/ocak.htm-112k-> 11.05.2010 tarihinde ulaşıldı)
- Oktay, A (1999). *“Yasamın Sihirli Yılları”*, Epsilon Yayıncılık, İstanbul
- Özden, Y (1999), *“Eğitimde Dönüşüm Yeni Değer ve Oluşumlar”*, Ankara: Pegem Yayıncılık
- Özgüven, İ. E (1999). *“Bireyi Tanıma Teknikleri”*, Pdrem yayınları, Ankara
- Özgüven, İbrahim Ethem. *“Çağdaş Eğitimde Psikolojik Danışma ve Rehberlik”* Üçüncü Baskı. Ankara: Sistem Ofset, 2001
- Özkan, R (2006). *“Türk Eğitim Sisteminde Himayeci Değerler İlköğretim Ders Kitapları Örneği.”* Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi. Ankara
- Sabancı, Ali ve Ahmet Şahin. *“Öğretmenin Etkinlik Odaklı Hayat Bilgisi Öğretiminde Sınıf Yönetimi Değişkenleri Açısından Değerlendirilmesi: Bilen Öğretmenlerden Bulduran Öğretmene Doğru”*. Eğitimde Yansımalar: VIII. Yeni İlköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu. Kayseri Erciyes Üniversitesi. Ankara: Sim Matbaası, 2005.
- Sağnak, M (2004). *“Değerler Yönünden Birey-Örgüt Uyumu ve Sonuçları”*, Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 10 (37), 72–95
- Sarı, E (2005), “Öğretmen Adaylarının Değer Tercihleri: Giresun Eğitim Fakültesi Örneği”, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3 (10), 73–88
- Sarı, S (2007). *“Demokratik Değerlerin Kazanımı Sürecinde Örtük Program: Düşük ve Yüksek “Okul Yaşam Kalitesi”ne Sahip İki İlköğretim Okulunda Nitel Bir Çalışma”* Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi. Adana

- Sezer, O (2005). “*İlköğretim Birinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarında Değerlerin İncelenmesi*”, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul
- Sönmez, Veysel. “*Hayat Bilgisi Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu*” Ankara: Anı Yayınları, 1999
- Şahin F. (2005). “*Çocuğun Gelişimi ve Eğitiminde Babanın Rolü. Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar.*” Morpa Kültür Yayınları, İstanbul.
- Şişman, M. (1994), *Örgüt Kültürü*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Şişman, M (2002). *Örgütler ve Kültürler*, Pegem yayıncılık, Ankara
- Taştan, M (2008). “*Türkiye’deki Kamu ve Özel İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Bireysel Değerleri İle Okulun Örgütsel Değerleri Arasındaki Uyum Düzeyi, İş Doyumu ve Algılanan Sosyal Destek İle İlişkisi*”, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara
- Tezgel, R (2006). “*Yeni İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında İnsan Hakları ve Değer Eğitimi. II. Uygulamalı Etik Kongresi*” 18–20 Ekim 2006. Orta Doğu Teknik Üniversitesi. Ankara
- Tokdemir, M. A (2007), “*Tarih Öğretmenlerinin Değerler ve Değerler Eğitimi Hakkındaki Görüşleri*”, Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon
- Tozlu, N. (1992). “*Eğitim Problemlerimiz Üzerine Düşünceler.*” Yüzüncüyıl Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Yayınları, No:7. Van.
- Ulusoy, K. (2005). “*Tarih Dersinde Ahlâkî Değerlerin Aktarımı “Bir Okuma Parçası Örneği*” Üç Aylık Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi 168, (<http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/168/index3-ulusoy.htm>-10.05.2010 tarihinde ulaşıldı)
- Ulusoy, K (2007). “*Lise Tarih Programında Yer Alan Geleneksel ve Demokratik Değerlere Yönelik Öğrenci Tutumlarının ve Görüşlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi* “ Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara

- Yavuzer, H (1990). “*Yaygın Anne- Baba Tutumları. Ana Baba Okulu*”, Remzi Kitabevi, İstanbul
- Yazıcı, K (2007), “*Değer Eğitimine Genel Bir Bakış*”, *Türklük Bilgisi*, s.489–522
- Yeşilyaprak, B “*Eğitimde Rehberlik Hizmeti*” Dördüncü Baskı. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2002
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yay.
- Yılmaz, K (2006). “*İlköğretim Okulu Yönetici ve Öğretmenlerine Göre Kamu İlköğretim Okullarında Bireysel ve Örgütsel Değerler ve Okul Yöneticilerinin Okullarını Bu Değerlere Göre Yönetme Durumları*”, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara
- Yüksel, S (2004). “*Örtük Program*” Nobel Yayın Dağıtım, Ankara

İnternet Adresleri

- www.meb.gov.tr (web erişim: 02.02.2010).
- www.bilgininadresi.net (web erişim: 29.04.2010).
- <http://ttkb.meb.gov.tr/> (web erişim: 23.09.2010)

EKLER

Ek 1: Görüşme Formu

Ek 2: İzin Belgesi

Ek 3: Uygulama Yapılan Okulların Listesi

Ek 4: Özgeçmiş

EK 1:

**HAYAT BİLGİSİ ÖĞRETİMİNDE DEĞERLERİN KAZANDIRILMA
DÜZEYLERİNİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE GÖRE
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Yönerge

Sevgili Öğretmenler,

Bu çalışmanın amacı, Hayat Bilgisi öğretiminde değerlerin kazandırılma düzeyleri hakkında öğretmen görüşlerinin belirlenmesidir. Bu ankette bulunan sorulara vereceğiniz cevaplar tamamen bilimsel amaçlar için kullanılacaktır.

Bu anket iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm kişisel bilgilerin elde edilmesi amacıyla hazırlanmıştır. İkinci bölüm ise; Hayat Bilgisi öğretiminde değerlerin kazandırılma düzeylerinin hakkındaki görüşlerinizin belirlenmesi amaçlanmaktadır.

Arzu BAHÇE (KARAGÜNEY)

Selçuk Ün. YL Öğrencisi

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. Cinsiyetiniz Bay () Bayan ().

1.2. Yaşınız

1.3. Mesleki deneyiminiz 1-5 () 6-10 () 11-15 () 16-20 () 21 ve + ().

1.4. Hangi alandan mezun oldunuz? Sınıf Öğr. () Eğt.Fak. diğer bölümler () Diğer fakülteler ().

1.5. En son mezuniyet durumunuz? AÖF (Lis. Tam.) () Lisans () Y. Lisans () Doktora ().

İKİNCİ BÖLÜM

1-Hayat bilgisi programında yer alan değerleri kazandırmak için ne gibi etkinlikler düzenliyorsunuz?

2-Hayat bilgisi programında öğrencilere kazandırılmak istenen doğruluk, dürüstlük, adil olma ve bağımsızlık gibi değerlerin kalıcı olması için hangi uygulamaları yapıyorsunuz? Önerileriniz nelerdir?

3-Öğrencilere toplumsallık, sabır, misafirperverlik ve yardımseverlik gibi değerleri kazandırmada çevrenin ne gibi etkisi olduğunu düşünüyorsunuz?

4-Öz saygı, öz güven, hoşgörü, duyarlılık ve yeniliğe açıklık gibi değerlerin kazandırılması konusunda okul-aile işbirliği nasıl olmalıdır?

5-Öğrencilere kazandırmaya çalıştığınız sevgi, barış, vatanseverlik ve kültürel değerleri koruma ve geliştirme gibi değerlerin toplumun değişim ve gelişiminden ne kadar etkilendiğini düşünüyorsunuz?

6-Öğrencilere bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma ve sorumluluk gibi değerleri kazandırmak için ne gibi etkinlikler düzenliyorsunuz?

7-Öğrencilere temizlik ve sağlıklı olmaya önem verme gibi değerleri kazandırmak için ne gibi etkinlikler düzenliyorsunuz?

8-Değerler öğretimi konusunda hayat bilgisi programı haricinde (ifade ve beceri derslerinde ve ders dışı etkinliklerde) yapılabilecek etkinlikler nelerdir?

EK 2:

İZİN BELGESİ

T.C.
SARIKAYA KAYMAKAMLIĞI
İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : B.08.4.MEM.4.66.09.06.970/ 17/09

17 /12/2009

Konu : Anket Çalışması

KAYMAKAMLIK MAKAMINA
SARIKAYA

İlgi : İlçemiz Karayakup İlköğretim Okulu Müdürlüğünün 09/12/2009 tarih ve 326 sayılı yazısı.

İlçemiz Karayakup İlköğretim Okulu Sınıf Öğretmeni Arzu KARAGÜNEY'in Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Ana Bilim Dalı Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi olduğundan dolayı ilgili öğretmenin ilçemizde farklı okullarda görev yapan sınıf öğretmenlerine 15/12/2009- 25/03/2010 tarihleri arasında "Hayat Bilgisi Öğretiminde Değerlerin Kazandırılma Düzeylerinin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi" konusunda bir anket düzenlemek isteğine ait dilekçesi ve anket çalışması incelenmiş olup, Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Hayrettin YILMAZ
Müdür V.

OLUR

17 / 12 / 2009

Yaşar DÖNMEZ

Sarıkaya Kaymakamı

Adres: Hükümet Konağı 66650 Sarıkaya-YOZGAT
Tel: 0354 772 1388-772 4406 Faks: 0354 772 1389
e-mail : sarikaya@66meb.gov.tr

Bölüm: Kültür
Bilgi İçin: Ş.DURMUŞ

EK 3:**UYGULAMA YAPILAN OKULLARIN LİSTESİ**

Sıra	Okulun Adı
1	Kadılı Cumhuriyet İlköğretim Okulu
2	Barbaros İlköğretim Okulu
3	Azapbaşı İlköğretim Okulu
4	Şehit Metin Aslan İlköğretim Okulu
5	Kadıgüllü Ş.H.Aksu İlköğretim Okulu.
6	Atatürk İlköğretim Okulu
7	Yukarı Sarıkaya İlköğretim Okulu
8	Fatih İlköğretim Okulu
9	Namık Kemal İlköğretim Okulu
10	Küçükçalağıl Şehit Selman BOZKURT İ.Okulu
11	Karayakup İlköğretim Okulu

EK 4:**ÖZGEÇMİŞ****KİŞİSEL BİLGİLER**

Adı Soyadı : ARZU BAHÇE
Doğum Yeri ve Tarihi : Konya – 24.04.1985
Yabancı Dili : İngilizce

EĞİTİM DURUMU

Lise : Konya / Meram Anadolu Lisesi, Mezuniyet: 2003
Lisans : Konya / Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi
İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği Ana Bilim Dalı
Mezuniyet: 2007

ÇALIŞMA HAYATI

2007 - Yozgat – Terzili İlköğretim Okulu - Sarıkaya
2010 - Yozgat – Karayakup İlköğretim Okulu –Sarıkaya
2010 –Konya – Korualan İlköğretim Okulu - Hadim